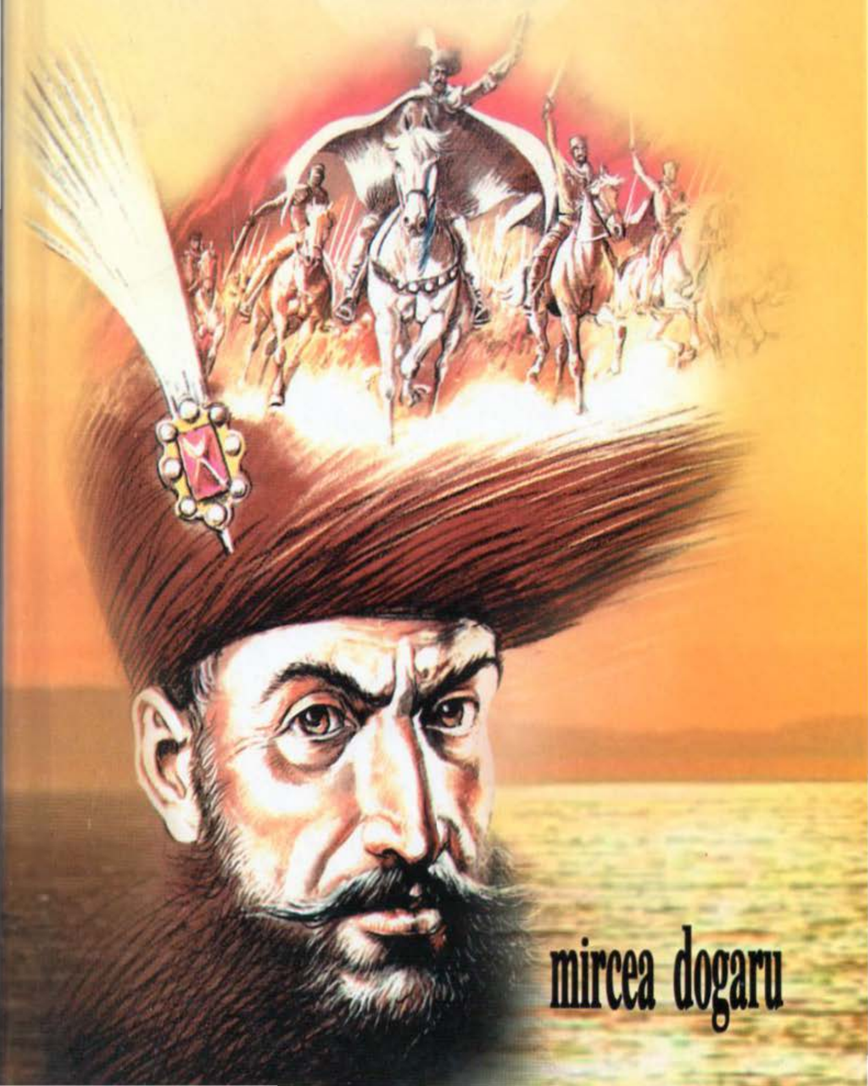
SINGUR ÎMPOTRIVA EUROPEI

mircea dogaru

Coperta: DEIMOS IMAGE
Ilustraţie copertă: Valentin Tănase
Redactor şef: OLIMPIAN UNGHEREA
Redactor: MIRCEA DOGARU
Tehnoredactare: Adriana Fleancu
Corectură: Ruxandra Burlibaşa
Procesare computerizată:Camelia Constantin,Constantin Şerban

Editura **PHOBOS** Bd. Iuliu Maniu nr. 152A
bl. K, sc. A, ap. 10, sector 6

Departament difuzare: ☎ (021) 324.10.05
0724.56.98.99
(021) 324.10.21

Comenzi la: distribuţiephobos@yahoo.com
C.P. 101 – O.P. 76 Sector 6 Bucureşti
www.edituraphobos.com

ISBN 973-86638-9-X

MIRCEA DOGARU

SINGUR ÎMPOTRIVA EUROPEI

MIHAI VITEAZUL (1593–1601)

PHOBOS
PUBLISHING HOUSE
WORD KEEPER

București, 2005

Motto:

"De partea noastră e dreptul și dreptatea! Cu noi e cauza cea bună! Cu noi e Dumnezeu".

(Mihai Viteazul, Șelimbăr,
18/28 octombrie 1599)

ARGUMENT

Istoria recentă a românității, adică evenimentele anilor de coșmar petrecuți de la ultima „revoluție" pe care Eurasia și Nord-America i-au oferit-o acesteia, odată cu statutul de cobai, a reușit să ne demonstreze că nu numai **„somnul rațiunii"** ci și, în primul rând, **„somnul națiunii... naște monștri"**. Dând curs unor mai vechi directive kominterniste, vizând dispariția noastră ca popor, prin ștergerea identității și anihilarea conștiinței de sine, o autoproclamată „elită" intelectuală, care face și desface, în această bogată țară săracă numită România, mai rău decât ocupantul în părțile de Țară risipite, inutil servilă în fața intereselor străine, se străduiește să-i demoleze cultura, filonul și fiorul național, atacându-i, prin „genii pustii" botezate (ieri, A. Toma, I. Ludo, M. Roller, V. Porumbacu etc., astăzi, A. Goci, M. Cărtărescu, T.O. Bobe ș.c.l.) în primul rând, „*Luceafărul*" demnității și egalei sale îndreptățiri europene. Prezentat drept „*antisemit*", „*fascist*" „*avant la lettre*", un „*Don Quijote*" sau un „*caraghioslâc*" cu un creier „*în greutate de 1490 g*", de care se făceau vinovate „*alcoolismul și supradozele de mercur*", creier care „*a trebuit să fie aruncat în lada de rămășițe, frunze și ingrediente*", Mihai Eminescu, simbolul care, după un veac de la dispariția sa terestră, a trezit la viață, prin glasul martirilor Doina și Ion Aldea Teodorovici, milioane de români supuși mancurtizării, a fost apoteotic „desființat" de un fizician ratat care, în loc să „urineze" pe propria-i viață, s-a gândit să se

facă „*filozof*", „*urinând*" pe România. „*Steaua lui Eminescu a apus*" a proclamat „marele" H.R. Patapievici… „*ca poet național el nu mai poate supraviețui, deoarece noi* (adică el și alții de pe aceleași trepte de promovabili în post-„revoluție" -*n.n.*) *ieșim din zodia naționalului* (pentru a intra în **no-man's land**-ul nonidentității - *n.n.*). *Profund el nu mai poate fi considerat, deoarece categoria profundului, nefiind post-modernistă, nu mai are curs* (fiind înlocuită de categoria „*posterior*" modernă și „europeană a pro-în-fundului" - *n.n.*). Interesant el nu mai este, deoarece *tot ce este interesant în Eminescu e pur german* (adică era „nazist" nu „fascist" - *n.n.*), *iar azi nu se mai consideră interesant decât ce vine din zona anglo-saxonă, care e* (deși, fiind vorba de anglo-saxoni, adică tot de mentalul barbar, germanic, nu poate fi -*n.n.*) *contrariul germanității. Din punct de vedere politic, Eminescu este irecuperabil* (pentru urmașii lui I.V. Stalin, Stahanov, Haia Lifșit, Grigore Kotovski, Malciș Kilbaciș, Zoia Kosmodemianskaia și Saul Bruckner -*n.n.*)… *Categoriile lui Eminescu? Azi nimeni nu mai poate vorbi despre sursele originare* (fiindcă se opun „sursele" care conduc GDS, CNSAS, Clubul_Român (?) de Presă, Societatea „civilă" etc., -*n.n.*) ale sensibilității lui Eminescu, fără să pună totul între ghilimele (pentru că, nefiind „*original*", Eminescu nu a putut produce versuri „nemuritoare" ca „*Hârța, dârța, scârța, pârț… /Moartea citește ziarul*" – *n.n.*) *adică, fără a face cu ochiul, fără a-și cere scuze, ori fără a-l scuza* (că nu se ridică la nivelul mamei „Motanului Arpagic" – *n.n.*) *luându-l de fapt peste picior* (evident cei care gândesc și creează cu… piciorul -*n.n.*). *Într-o epocă în care orice viziune este discreditată prin discreditare* (și în care măgarii se impun prin… măgării– *n.n.*) *iar secvențialul digital paratactic* (?!!!) (adică delirul verbal al unor avortoni cu ifose de genii neînțelese – *n.n.*) *ține loc de construcție intelectuală,*

Eminescu nu mai poate apărea decât exasperant de învechit (prin comparație, evident, cu „marii" A.Goci, T.O. Bobe, M. Cărtărescu, A. Blandiana, M. Dinescu, H.R. Patapievici, etc. – *n.n.*)!"

Te miri, în aceste condiții, de ce îl mai revendică pe Eminescu și astăzi ruso-ucrainenii, polonezii, lituanienii, turci, tătari, evreii... mâine-poimâine și ungurii, în timp ce „ai noștri" par a nu pricepe, vorba lui Tudor Arghezi, că, tocmai pentru că este *„foarte român, Eminescu este universal"*. Și mai mult decât actual, într-o Românie care *„e plină de străini/ Ca iarba de mărăcini/ Și e plină de dușmani/ Ca grâul de bolovani./ Iar mila străinului/ E ca umbra spinului:/ Când vrei să te umbrești/ Mai tare te dogorești"/ Și e „vai de biet român, săracul/ Îndărăt tot dă ca racul/ Nici îi merge, nici se-ndeamnă,/ Nici îi este toamna, toamnă/ Nici e vară, vara lui/ Și-i străin în țara lui"*.

Că impostorii întru creație de astăzi și culturnicii de ieri, metamorfozați în „profesori universitari dr." cu „idei" liberale îl urăsc pe universalul și etern-actualul Eminescu... este firesc! Buruiana pălește la umbra stejarului! De unde însă ura viscerală a *„politicienilor"*, *„formatorilor de opinie"* și *„(h)a(z)naliștilor politici"* îmburetați de democrație și integraționism? Pentru că Eminescu nu a fost numai poet, scriitor, dramaturg, istoric etc., ci inclusiv ceea ce ei proclamă cu tupeu a fi ei înșiși. Un analist de geniu și un jurnalist obiectiv! Iar judecățile sale de ieri, deranjează cumplit astăzi, pentru că sunt cutremurător de actuale. Ce-ar fi scris, oare, Eminescu, astăzi, despre mascarada vânării patrioților de către vânduți, în baza unor legi ale „lustrației" induse de străini, în interesul lor și al șacalilor care vor stâna fără câini de pază, despre un fost suveran care ne-a livrat rușilor și, astăzi, pretinde comori și despăgubiri, ori despre trădători ordinari de țară, gen Pacepa, Răceanu, Fodor, Horodincă,

astăzi transformați de agenții activi, cu complicitatea mass-media și a Justiției, în „eroi“ și „modele“ naționale? Exact ce a scris la 31 iulie 1880 în *„Timpul"*, în articolul *„Dacă în timpul guvernului conservator"*: *„Numai România ne-a prezentat... exemplul hidos, în istorie, ca oamenii care denunțau și trădau patria lor în străinătate și care cereau intervenție armată chiar în țară, să fie răsplătiți cu drepturi cetățenești* (ex.: restituirea gradului de general și a averii de cca. 3 milioane USD, adunată cu migală din soldă... *– n.n.*). *Numai în România înalta trădare e un merit, numai la noi e cu putință ca valeți slugarnici ai străinătății să fie miniștri, deputați, oameni mari"*.

Și ce ar fi recomandat, oare, Eminescu, actualelor guverne, referitor la atitudinea măgarilor în *„costume“* (doar) *„europene“* care cer cu insolență supradrepturi și *„autonomii“* în pământ românesc sau a „senatorilor“ unor adunături naționale care trimit scrisori ultimative președinției noastre, recomandându-ne cum să ne reanalizăm Istoria, să-l privim pe Antonescu și Războiul Reîntregirii sau să acceptăm, transformarea în problema *„Holocaustului“* și *„Genocidului"*, din victime în *„călăi"*? Exact ceea ce recomanda guvernului său, la 5 aprilie 1880, în articolul *„Să facem un Congres"*: *„Un insolent are cutezanța de a spune în camera Ungariei cum că națiunea română nu există. I se răspunde că există și nimic mai mult, ca și când acel om n-ar fi știut-o, ca și când el ar fi spus-o cu o altă intențiune decât ca să arunce o nouă umilire asupra națiunii românești. Aicea trebuia un protest energic și formal asupra purtării nescuzabile a unor deputați cari n-au respect de națiuni întregi... Ce president este acela care lasă ca un insolent să insulte, nerevocat la ordine, o națiune întreagă?*

Edificați fiind, ar trebui să ne întrebăm, cum Dumnezeu toți impostorii sau caprele râioase ale culturii și avortonii

sau țapii logodiți ai politicii noastre, susținuți de „agitatorii" de ieri, deveniți peste noapte „*formatorii de opinie*" de astăzi, au inițiat, cu răgete stahanoviste, la unison, proclamarea „*Anului 2000 – „Anul Mihai Eminescu"*. Și-au făcut-o fără drept de apel, ciudățenia constând în faptul că, la 15 ianuarie 2000 nici măcar nu se împlineau 150 de ani de la nașterea „poetului nepereche", probat fiind faptul că acesta s-a născut cel mai probabil la 20 decembrie 1849, datorită iernii năprasnice sau sărbătorilor ce se apropiau și „eficacității" funcționarilor publici (aceeași ca și astăzi) fiind înregistrat doar, o lună mai târziu. Ce cumplită măgărie ne-au făcut detractorii lui Eminescu, recurgând la diversiunea „*Anul Mihai Eminescu*" în 2000?

Făcând o simplă operație de aritmetică și mergând pe cursul anilor înapoi, ajungem la anul 1600 și la Mihai Viteazul. LA 20 MAI 2000 SE ÎMPLINEAU 400 DE ANI DE LA REALIZAREA DE CĂTRE GENERAȚIA MIHAI VITEAZUL A PRIMEI MARI UNIRI A ROMÂNILOR. 400 DE ANI DE LA ÎNSCRIEREA PE HARTA EUROPEI, DE CĂTRE MIHAI VITEAZUL, A ROMÂNIEI CA STAT AL VOINȚEI ROMÂNEȘTI DE LIBERTATE ȘI UNIRE! În mod firesc, într-o Românie democrată, europeană și liberă, ANUL 2000 AR FI TREBUIT SĂ FIE și ar fi fost pentru românii de pretutindeni, „ANUL MIHAI VITEAZUL, ANUL UNIRII". Dar... nu a fost! Nu a fost pentru că „elita" intelectuală și „civică", botezată CDR, a decis altfel!

Nu a fost pentru că impostorii lor de serviciu l-au îmbrățișat diversionist pe mult hulitul geniu al spiritualității noastre, spre a-l opune celui care i-a fost far călăuzitor, geniului pragmatic al acțiunii noastre politice și militare. Un geniu urât în egală măsură sau chiar mai mult de „elitiștii" ispășirii noastre, care nu pot invoca nici măcar scuza că nu au știut.

Ca cercetător militar, şef al „**Biroului de Istorie Militară Antică, Medievală şi Arheologie**" din cadrul asasinatului „**Institut de Istorie şi Teorie Militară**" am iniţiat şi am început pregătirea, încă din 1991 a Programului de cercetare „**Mihai Viteazul– 400**", pe durata 1993– 2001, concretizat prin ample manifestări ştiinţifice în ţară, zeci de articole şi studii, emisiuni Radio–TV, conferinţe etc. S-au raliat, cu ceva mai puţin succes, pentru că, până în 1996, istoricii militari au avut forţă şi coeziune şi alţi cercetători reprezentând instituţii din întreaga ţară. Dar şi contracararea de către impostură a fost pe măsură!

Ca punct culminant, istoricii militari s-au străduit, pe parcursul întregului an 1994, să obţină aprobări pentru organizarea la Bucureşti, Călugăreni şi Giurgiu, în perioada 11–13 august 1995 a unui COLOCVIU INTERNAŢIONAL, pe linia *Comisiei Internaţionale de Istorie Militară Comparată*, cu participarea unor raportori din fiecare ţară care a avut participanţi sau martori oculari la bătălia de la Călugăreni (13/23 august 1595): Germania, Austria, Spania, Italia, Ungaria, Ucraina, Rusia, Mongolia, Turcia, Bulgaria, Iugoslavia, Grecia, Albania, Statul Papal etc., plus specialişti din cele două state române, România şi proaspăt „independent" – constituita aşa-zisă „Republică Moldova" (27 august 1991). Prezent şi în armată, imbecilismul birocratic, copilul din flori al nepotismului şi al prostiei, a făcut ca aprobările să vină abia în luna iunie 1995 când era prea târziu pentru a mai invita cercetători din străinătate (invitaţii de acest gen se lansează cu un an sau minimum 6 luni înainte, dacă există relaţii speciale de colaborare, spre a fi cuprinse în programul de activităţi al specialiştilor şi instituţiilor în cauză). Iar dacă „străinii" nu mai veneau, a fost tăiată şi finanţarea. Cu atât mai mult cu cât, în stilul nostru bagatelizator, ţuţării preşedintelui de atunci şi

culturnicii armatei au preluat programul *„Mihai Viteazul-400"*, punând de-o chermeză tovărășească, pe fond de manele, fasole cu cârnați, bere la cort, și „pupat Piața Endependenți" la Călugăreni.

În această situație am apelat la relațiile personale, solicitând ajutorul unor buni prieteni, președinții comisiilor de istorie militară ale Bulgarie și Ungariei. Din Bulgaria a fost trimisă cercetătoarea Țvetana Pavloska iar din Ungaria a venit, deși grav bolnav, însuși președintele istoricilor militari, savantul dr. Rázsö Gyula, însoțit de mai tânărul cercetător Gabor Hausner. Datorită lor și sprijinului financiar acordat de BCR și *„Agros Gencontrade Group"* s-au putut desfășura, la Căminul Militar Haiducul, cu sprijinul Muzeului Județean de Istorie – Giurgiu, al Primăriei din Călugăreni și al editurilor „Amco-Press" (București) și „Aius" (Craiova) *„Lucrările Colocviului științific național, cu participare internațională: Călugăreni – 400"*, publicate în volum, cu acest titlu, de editura „Briliant", un an mai târziu.

Au fost prezenți, în fața unui numeros public, 46 de academicieni, profesori universitari, cercetători, muzeografi, „judecându-l" pe Mihai Viteazul, fiecare după cum îi dicta probitatea sau inutil-servilismul, deoarece, în perspectiva alegerilor din 1996 *„intelectualitatea"* găsea deja că e *„de bon ton"* să respingă *„naționalismul"*, adică punerea în valoare a tot ceea ce este românesc, istoricii în primul rând, grație calității de lider, exersată zeci de ani ca politruc, de **„ex-tovarășa"** Zoe Petre și acoliții domniei sale la Facultatea de istorie din București, în frunte cu practic-inexistentul, până în 1989, Lucian Boia (Conducătorul Cercului de studiere a Programului PCR), devenit peste noapte *„marele demitizator"* de serviciu al Istoriei Românilor. Iar când moderator al manifestării a ajuns dr. Rászö Gyula, mârâielile *„europeniste"* despre lipsa de semnificație pentru Imperiul

Otoman a războiului românesc, în contextul războiului cu Liga Creștină, au făcut loc, prin vocea unui medievist pentru care întreaga istorie a domnilor noștri se rezumă la ceea ce Polonia a făcut pentru noi, rățoielilor (*post-factum*) „*anticomuniste*" că „*Mihai Viteazul n-avea nici un fel de idee națională în cap, nici nu știa ce-i aia*" el fiind un simplu „*condottier*" obișnuit „să pună mâna pe ce se putea", profitând de conjucturi favorabile li s-a asociat afirmația că așa „*a cucerit Transilvania și Moldova*". Înainte să i se poată replica, s-a auzit vocea moderatorului dr. Rászö Gyula: „*Domnilor, ca ungur, nu pot decât să mă bucur că aud ceea ce aud. Ca istoric, însă, țin să vă atrag atenția că greșiți. Sunteți încă tributari gândirii marxiste, potrivit căreia sentimentul național a apărut târziu, pe scena istoriei, odată cu națiunea burgheză, blamabilă din perspectiva „națiunii socialiste". Nu numai românii, ci și ungurii și celelalte popoare europene aveau conștiință națională în veacul XVI. Mihai Viteazul a luptat de la început conștient, așa cum a specificat colegul Dogaru și se poate proba acest lucru cu documente, pentru unitatea statală a românilor, pentru ceea ce dvs. numiți România Mare. Firește, acest lucru nu convenea nici unei puteri vecine și singura soluție pentru a-l opri a fost asasinatul*". A fost rândul patriotarzilor fără minte să chiuie de bucurie. În hărmălaia generală, o singură persoană părea prăbușită în fața spectacolului inevitabilului – autorul acestor rânduri care a angajat, în șoaptă, cu oaspetele ungur, următorul dialog:

„*– Rászö bocsi, dacă dumneata spui asta, cu voce tare, la București, înseamnă că suntem terminați, că nu mai putem face nimic. Partida e pierdută!*

– Câți istorici militari mai aveți voi în institut?

– Ca funcții, 32, încadrați 16, din care doar 5–6 cercetători autentici.

– Și câți medieviști care se ocupă de problema asta?

– Unul singur. Eu!

– Noi am preluat crema facultăților, 30 de tineri pe care i-am angajat în armată, le– am dat grade și funcții mari și-i pregătim ca cercetători.

– Dar unde sunt? Am fost în 1992 și nu i-am văzut.

– Nici n-o să-i vezi. I-am trimis, pe banii statului, în străinătate. Câte doi, câte trei, în Germania, Franța, Spania, – Italia, Austria, SUA etc. I-am trimis la cele mai prestigioase instituții, pe lângă cei mai mari istorici, pe lângă cei care contează. Își vor lua doctoratele acolo, vor lega prietenii, își vor face relații pentru ei și pentru Ungaria. Peste 10 ani se vor întoarce și atunci te vei ciocni de ei. Numai că vei fi tot singur, prea bătrân și obosit ca să le faci față. Dacă vei mai fi cercetător în armată."

A fost mult prea concesiv prietenul și adversarul meu Rászö Gyula. După numai 3 ani, *Institutul de Istorie și Teorie Militară* și-a schimbat denumirea și profilul, prigoana împotriva cercetării s-a întețit, iar cercetătorii au fost obligați, unul câte unul, să iasă anticipat la pensie sau să plece. Așa se face că, *„Anul 2000" – „Anul Mihail Eminescu"* l-a surprins pe autorul acestor rânduri ducând o aprigă campanie pro-Mihai Viteazul și pro „Anul Unirii", în postura de editor și jurnalist al „Trustului de Presă" al armatei. O campanie purtată în presă și, în special, la *„Radio România Actualități"* prin intermediul emisiunilor radiofonice de largă audiență **„Detectivi prin colb de cronici"** și **„Inorogul"** și ele desființate, împotriva rating-ului, în baza ocultelor ordine primite, de *„grigoriii"* și *„șăulenii"* acelor timpuri. Drept urmare, în timp ce patriotarzii, mult prea ușor de manipulat și, în consecință inutili, se pregăteau să-l sanctifice pe voievodul ucis de creștini, nu de păgâni, iar specialiștii s-au abținut din lașitate, „elitiștii" pentru care renunțarea la tradiții,

implicit la istorie a devenit o virtute și „demitizatorii" de serviciu ai unor pseudo-curente globaliste au declanșat o campanie susținută, nu pentru doborârea de pe un piedestal construit de romantici a simbolului Mihai Viteazul, ci pentru minimalizarea faptelor sale. Nespecialiști în domeniu, dar, cu atât mai plini de zel, ei au respins și resping ideea acțiunii conștiente, după un plan prestabilit, în vederea unficării **in integrum** a Țării Românilor, în favoarea imaginii unui Mihai-condottier sau a unui feudal limitat, care nu a făcut decât să profite de împrejurări, lipsit de orice urmă de conștiință națională, lărgindu-și posesiunile pe seama vecinilor. În numele unui anticomunism virulent, descoperit, evident, pe 22 decembrie 1989, seara, ei resping principiul **Historia – magister vitae**, care, orișicât, nu a fost descoperit nici de Marx nici de Lenin, nici de Ceaușescu, opinând că *„viitorul nu se construiește privind spre trecut"*, care trecut oricum ar fi fost falsificat, Mihai Viteazul nefiind altceva – din această perspectivă – decât **„un mit național"**. Așa cum *„Există un mit al lui Napoleon, există un mit la lui Mihai Viteazul (...). Mitificarea acestor personaje constă în așezarea faptelor lor reale în tipare ale imaginarului (istoric și politic), Atunci când Mihai Viteazul apare ca făuritor al «unității naționale» ne aflăm în fața unui proces de mistificare, pentru simplul motiv că, asupra faptei sale reale se proiectează ideologia statului național al ultimelor două secole, inexistentă în anul 1600"* (Lucian Boia). Acestor idei „novatoare", slujind servilismului politic, inutil în fața unui Occident care prețuiește, în primul rând, verticalitatea, curajul opiniei și mândria de sine, li se opun, evident, faptele voievodului și documentele probând premeditarea și o conștiință națională clar conturată. Iată de ce, în plină epocă de negare oarbă a tot ceea ce am fost și suntem, ne-am hotărât, de acolo, de pe „marginea drumului", unde ne-a aruncat,

între timp, nu Istoria, ci ocupantul și slugile sale, să-l redăm națiunii române, prin prezentul volum, pe Mihai Viteazul cel adevărat, despuiat de imaginea mistificată a precursorului „*integratorilor*“ de astăzi într-o Europă germano-catolică, programatoare, ca de obicei, a noului și apropiatului viitor dezastru continental, pe bărbatul politic, pe omul de arme și diplomatul care a îndrăznit să gândească și să lupte pentru înfăptuirea Unirii, ca nici un alt român, în integralitatea spațiului etnogenetic al poporului nostru.

Autorul

I. ROMÂNIA MEDIEVALĂ. FORMELE UNITĂȚII ROMÂNEȘTI

1. Formele unității

La o analiză obiectivă a istoriei poporului român și a legăturilor sale indestructibile cu spațiul său actual de locuire, se pot desprinde câteva realități pe care românii le-au convertit, în decursul timpului, în argumente ale ideii-forță a devenirii lor istorice – *Unitatea politico-statală ca deziderat și necesitate*. Astfel, ca primă constatare se impune **unitatea geografică** a spațiului etnogenetic românesc nord-dunărean, cu *„corona montium"*, coroana Munților Carpați, în centrul său și dispunerea radiară a tuturor formelor de relief, în cercuri concentrice, de la înaltele dealuri subcarpatice spre zonele de câmpie din interior (Transilvania) și exterior, spre Dunărea Mijlocie, Inferioară, Nipru și Marea Neagră, totul legat de o bogată rețea hidrografică izvorând din munți. Ca și Dunărea, cu numeroasele sale vaduri, nici Carpații, cu cele 16 trecători importante și sutele de trecători și pasuri cunoscute de localnici, nu au constituit o barieră pentru comunitățile situate de o parte și de alta. Acestei realități i se suprapun **unitatea etnică** a locuitorilor, autohtoni în spațiul cuprins, în evul mediu timpuriu, între Dunărea Mijlocie, Carpații Păduroși, Nipru, Marea Neagră, sudul Albaniei și Macedoniei, incluzând Kosovo și Muntenegru (linia Skok-Jireček–Philippide) și **continuitatea** lor, de la prima sinteză a culturilor neolitice, la începutul epocii bronzului (sinteza

tracă), trecând prin cea de a doua sinteză (sec. II î.e.n.– III e.n.), traco-daco-romană, până în zilele noastre. O continuitate demonstrabilă arheologic, lingvistic, documentar, dar și etnic, prin persistența românilor nord-dunăreni și a resturilor ramurilor sud-dunărene (aromâni, meglenoromâni, istroromâni).

Se adaugă, atât pentru epoca migrațiilor (sec. III-XIII), cât și pentru evul mediu clasic, **unitatea economică și socială** a comunităților (obști sătești) românești, care practicau agricultura și, ca un corolar, păstoritul transhumant, mineritul și meșteșugurile specific medievale, caracterizându-se prin statutul de om liber al membrilor; **unitatea tradițiilor, obiceiurilor, credințelor, a religiei ortodoxe** în care au fost incluse credințe și sărbători vechi, neolitice sau traco-dace și păgâne, romane, îmbrăcate în haină creștină, legate de ciclurile vieții și de anotimpurile anului (Interesant de studiat ar fi semnificația *„buduhalelor"*, sau *„paparudelor"*, *„Caloianului"*, dansului *„Călușului"*, bocetului, sărbătorilor *„Sânzienelor"*, *„Floriilor"*, *„Rusaliilor"* etc.). **Unitatea evoluției sociale și politico-statale**, de la *„romaniile populare"* sau *„obștile de obști"* la *„țări"* (*"codrii"*, *„ocoale"*, *„râuri mari"*, *„câmpulunguri"* etc.) și *„ducate"* (mari cnezate și voievodate), a dus la apariția statelor medievale: Țara Moldovei, Țara Ardealului și Țara Muntenească, la nord de Dunăre, Țara Asăneștilor și *„Vlahia Mare"*, thessalică, alături de *„vlahiile"* din Etolia, Epir, Acarnania, la sud, de Volynia, Țara Bolohovenilor și „Vlahia" de pe Lodoza în nord și răsărit prin același proces de unificare a voievodatelor și uniunilor de obști, cu o structurare administrativ-teritorială și instituțională, la nivelul aparatului de stat, similară.

Complementaritatea economică a Țărilor Române și unitatea lor de interese, alăturându-se **evoluției unitare a limbii și spiritualității**, au fundamentat, de timpuriu, transformarea conștiinței unității etnice în conștiință

națională. Toate aceste forme ale unității aveau să impună, în epoca Renașterii românești, ideea politică *„dacică"*, a necesității înfăptuirii deplinei unități politico-statale, a statului unic și independent românesc, în hotarele anticei Dacii burebistane.

Constituite în epoca ultimelor valuri de migrație, între secolele X (*„Valaquia Tran Siuana"* a Codexului Parisinus și a lui **„Geula"** sau Iuliu **„dux magnus et potens"**, ba chiar, pentru germani „REX" neîmpăcat **„dușman ungurilor care locuiau în Pannonia"**) și XIV (Valahia Mare sau Țara Muntenească a lui Basarab Întemeietorul), „Vlahiile" sau „Țările românilor" nord-dunăreni s-au sprijinit pe coloana vertebrală a Carpaților Orientali și Meridionali, având deschideri spre marile râuri pe care forțele lor armate și-au stabilit primele aliniamente de apărare în calea năvălitorilor: Tisa, Nistru și Dunăre. Ele s-au născut în spiritul pluralismului statal specific Europei evului mediu, ca etapă intermediară, necesară unificării politice depline a întregului spațiu etnic românesc, a „ȚĂRII" unice a tuturor românilor – **România** (**„Rumunia"**, la Rudolf din Ems, cca. 1250) și au reprezentat, pentru Europa răsăriteană a secolelor X-XIV, un factor de stabilitate. De asemenea, un obstacol în calea expansiunii maghiare, apoi a regatului Ungariei spre estul și sud-estul continentului, a Hoardei de Aur spre Apus, o garanție a asigurării libertății Dunării, artera naturală europeană de covârșitoare importanță economică și strategică, râvnită de toate marile puteri ale evului mediu și modern, de pretenție universală sau continentală!

Pentru popoarele și populațiile balcanice îndeosebi, Țările românilor au constituit un prețios aliat în lupta pentru independență, prin alungarea armatelor bizantine într-o primă etapă, apărarea acestui bun recâștigat apoi, în condițiile ofensivei politico-religioase a Occidentului (după Cruciada

a-IV-a), a Ungariei catolice – purtată în interes propriu, sub pretextul împlinirii „misiunii apostolice" – și ale reluării expedițiilor mongolo-tătare în a doua jumătate a secolului al XIII-lea. În mod identic, în nordul continentului, românii au constituit, pentru zona de întretăiere a intereselor ungare, româno-germane, polone, lituane și rusești, un sprijin al tuturor celor ce luptau pentru neatârnare. Continuând această tradiție, o dată cu apariția, ca nou factor perturbator în Balcani a emiratului, apoi sultanatului otoman (Tzimpé, 1352), pe măsura intensificării luptei pentru înfăptuirea deplinei unități politice, statalitatea românească își va asuma rolul de „poartă" închisă sau zid de apărare al Europei, pe cele două direcții ofensive, urmînd cursul Dunării Inferioare și Maritime, ale strategiei otomane: central-europeană și nord-pontică.

Mobilizându-și întregul potențial economic și uman, începând cu deceniul penultim al secolului al XIV-lea, vreme de peste trei sute de ani, pînă în pragul epocii moderne, Țările românilor au constituit coloana vertebrală sau vârful de lance al tuturor alianțelor europene antiotomane, motiv pentru care hărțile medievale, cu caracter mobilizator, puse la dispoziția inițiatorilor de cruciade, le-au figurat de la început, în poziție centrală, sub numele unic de „Valahia" sau **„Magna Valaquia"**, adică **„Marea Țară a Românilor"** (Mapamondul Borgian) – mărturie a sesizatei unități a poporului român în spațiul său etnogenetic.

Din păcate, Transilvania, rezervorul biologic al poporului român, inima sa geografică și primul stat nord-dunărean românesc unificat de „Geula"-Iuliu, a fost nevoită să accepte, după o rezistență de trei secole (1002-1310), în calitate de **„altum regnum"**, prin voievozii săi care au depus omagiu la Seghedin (1310), poziția de vasal al Coroanei ungare. I-a revenit, în aceste condiții, celei de a doua „Țări" a românilor nord-dunăreni, unificată între Meridionali și Dunăre, sarcina,

mult mai dificilă, dată fiind poziția sa geografică marginală a asumării continuării procesului de unire *„in integrum"* a „Țării Românilor".

Privită ca singura garanție a salvgardării independenței, Unirea a fost enunțată în programul politic al urmașilor întemeietorului de dinastie Basarab I (c. 1310-1352) care s-au intitulat domni „a toată Țara Românească" (corect *„a toată Țara Românilor"*). Început de Basarab, accelerat de Mircea cel Bătrân (1386-1418), care a reunit țării românești muntene, pământul strămoșesc al românilor dintre Dunăre și „Marea cea Mare" (Dobrogea, 1388), „țările" Amlașului, Făgărașului, Severinului, întreaga „Podunavie", stăpânind valea fluviului pe ambele maluri, de la est de Șiștov și, în nord-est, „părțile tătărești" ("Basarabia" litorală Dunării maritime) până în hotarul Cetății Albe, procesul a fost însă serios stânjenit de amenințarea externă, care s-a manifestat în aceste secole cu deosebită violență, concentric, la toate fruntariile.

Desăvârșirea procesului de constituire la vest de Tisa a poporului și statului Ungariei și, îndeosebi, fixarea, la sfârșitul secolului al XIV-lea a graniței cu Imperiul Otoman pe Dunăre, deci ruperea legăturilor politice cu românii balcanici, au adus unele modificări concepției unificării „Țării" (României Orientale), a tuturor teritoriilor locuite de români, o restrângere –cu excepția momentului Mihai Viteazul – a **„ideii dacice"**, din punct de vedere teritorial, la unificarea Moldovei (**Valahia Mică**), a Țării Muntenești (**Valahia Mare**) deja unificată cu Dobrogea ("**Alualak**"), a Transilvaniei ("**Valaquia Tran Siuana**"), Banatului ("**Valaquia Cisalpina**"), a **„țărilor"** Maramureșului și Crișanei și a celorlalte teritorii din **„Partium"**, în conștiința românilor nord-dunăreni și a cărturarilor umaniști ai Europei secolelor XV-XVI, părți ale **„Țării unice"** care **„odinioară a fost Dacia"** (Antonio Bonfini) lui Decebal, renunțându-se la **„Vlahia care este Țara lui Asan"** (cum numeau

occidentalii Imperiul Asăneştilor, datorită caracterizării lui Wilhelm de Rusybroeck) în care turcii, la sud de Dunăre operau masive transferuri de populaţie, ducând, în paralel, o politică conştientă de omogenizare „otomană", prin religia musulmană.

Noii primejdii, românii i-au făcut faţă, timp de trei secole, uniţi, demonstrând că formala frontieră carpatică dintre cele trei voievodate nu constituia o barieră din punct de vedere politico-militar, cum nu constituia nici din punct de vedere etno-geografic, economic, social şi spiritual. De fapt, „**pe o bază de interese comune – nu mai vorbim de Moldova şi Muntenia care formau economic o ţară – cea dintâi unire a românilor a existat** – nota Nicolae Iorga – **când în capul cărturarilor nu răsărise încă această idee, în unitatea perfectă a vieţii generale, şi Ardealul a intrat şi el în această viaţă prin intercirculaţia românească. Un singur corp, un singur sistem am zice, vânos, prin care străbătea acelaşi sânge viu**". Era o realitate puternic resimţită, îndeosebi în clipele de primejdie când, în corespondenţa dintre voievozii celor trei Ţări Române nord-dunărene, boieri (nobili) sau negustori, putem întâlni expresii de genul: „**voi fără noi nu puteţi fi şi ţara voastră... fără ţara noastră nu poate fi**" sau „**dacă ar fi să piară această ţară săracă a noastră, veţi pieri şi voi**".

2. Conştiinţa naţională

Conştiinţa originii comune, a identităţii locuitorilor de pe ambii versanţi ai Carpaţilor, a unităţii patriei, s-a manifestat cu putere în secolele XV-XVI, în contextul rezistenţei antiotomane. Astfel, ca suprem argument, menit să determine intervenţia lui *Matia* Corvin, rege al Ungariei (1458-1490) dar fiu al românului Iancu de Hunedoara, în

sprijinul Țării Românești muntene, atacată de otomani în 1462, Vlad Țepeș (1446-1452-1462, 1476-1477) făcea apel la conștiința de neam a acestuia, cerându-i, după Laonic Chalcocondil, **„să nu-i lași să ne nenorocească și să ne strice neamul“**. De altfel, tatăl lui Matia, Iancu de Hunedoara, voievod al Transilvaniei (1441-1446,1448, căpitan general 1444-1446, guvernator și regent al Ungariei 1446-1453), având în vedere tocmai necesitatea rezistenței armate române, propusese în anii 1448-1450, stipulând chiar în tratate, domnilor din Moldova și Muntenia, ca cele trei țări **„să fie una“**. Considerându-se, potrivit celor mai vechi cronici moldovene, **„creștini și de aceiași neam“**, transilvănenii îl chemau trei decenii mai târziu pe Ștefan cel Mare al Moldovei (1457-1504) **„cu mare dor și dragoste“** să le fie **„domn prea îndurător“**, considerându-l **„trimis de Dumnezeu pentru apărarea și cârmuirea Transilvaniei“**. Iar solilor urmașului său Petru Rareș (1527-1538, 1541-1546), tot transilvănenii le declarau în 1529 că **„țara noastră și țara Măriei Sale au fost totdeauna o țară“**. Cum se numea această țară? **„Țara românilor a cărei parte dinspre răsăritul soarelui de vară se numește Moldova** - nota în 1526 istoricul de curte al regelui Ungariei – **odată se numea Dacia“**. **„Românii înșiși, băștinași ai acestor provincii“**, după Georg Reicherstorffer, luptau așadar pentru unirea tuturor teritoriilor care „odinioară au fost Dacia“ (A. Bonfini). O uniune politico-statală care, după marea realizare a lui Mihai Viteazul, avea să pătrundă în conștiința europenilor sub numele utilizat de Rudolf din Ems încă din 1250 sub forma „Rumunje“ (**România**) și, înregistrat de cronicari ca Ioannes Tomka Saski și Martin Felmer, la începutul veacului XVIII, de **„România“**, folosit pentru **„Moldova și Valahia, Transilvania și o mare parte a Ungariei de astăzi“** (Partium – n.n.).

Cărturarul care a sintetizat, în secolul al XVI-lea al Unirii românilor, noua concepție, fixând teritorial „Dacia" între Carpații Păduroși, la hotarul cu *„cei care se numesc ruteni"*, Dunăre, *„cotitura fluviului Tyras"* și *„Marea Neagră"*, a fost umanistul Nicolaus Olahus (Nicolae Românul) (1493-1568), care, în lucrarea „Hungaria" (1536) preciza că, **„în Dacia se găsesc provinciile Valahia Mare numită și Transalpina, Moldova, Transilvania, Maramureșul, Țara Someșului, Țara Crișului, Nyr și Țara Timișului"**, adică ceea ce peste secole avea să se numească „România Mare". Erau „Țări" cu o viață economică și instituții românești cvasiidentice; prin intermediul drumurilor numeroase care legau, prin pasurile montane, Transilvania de vadurile comerciale dunărene și porturile dunărene și maritime, îndeosebi Giurgiu, Brăila, Chilia și Cetatea Albă, întrețineau un comerț activ, care, pe lîngă uniformizarea modului de trai, contribuia la răspândirea ideilor, evoluția limbii și înflorirea culturii originale românești. În ochii străinilor, semn al unității etnice, locuitorii de pe ambii versanți ai Carpaților se caracterizau **prin**, și era cert că se vor uni „cu ușurință", **„pentru identitatea limbii"** (Petru Perembski), a tradițiilor, aspirațiilor.

Încercările de spargere a acestei unități, făcute îndeosebi de regii Ungariei, prin implantarea de coloniști (secui, sași) în mediul românesc, prin persecutarea ortodocșilor, îndeosebi a clerului, mergându-se, în 1428, până la confiscarea averilor celor ce țineau în Banat *„pe moșiile lor, preoți ortodocși"*, și legarea de către legislație a proprietății funciare și a calității nobiliare de calitatea de catolic, prin restricțiile impuse adesea comerțului centrelor săsești cu țările române extracarpatice, au eșuat. La fel tendințele Poloniei de înfeudare a Moldovei sau cele de cucerire ale Imperiului Otoman!

În fața primejdiei care amenința o parte a spațiului românesc, sau a pericolului comun, românii au acționat unitar, la nivelul întregii „Țări", al întregului spațiu românesc nord-dunărean, unitatea de interese, unitatea de voință și aspirații traducându-se prin unitatea de luptă.

Colaborarea militară a românilor de pe ambii versanți ai Carpaților s-a adâncit în secolele XIII-XIV, în contextul respingerii agresiunii regatului Ungariei, transilvănenii, așa cum o dovedesc legenda lui Negru Vodă, pornită de la un fapt real, și realitatea istorică cunoscută a traversării munților de către maramureșenii voievodului Bogdan din Cuhea, aducându-și o contribuție însemnată la grăbirea procesului de unificare a voievodatelor românești extracarpatice, la afirmarea independentă a statelor medievale românești Moldova și Muntenia (Țara Românească). Acestea, la rândul lor, au oferit permanent adăpost pentru **„sutele și miile"** de **„iobagi români din Transilvania /.../ mărgineni, oieri sau agricultori din Banat și până la Brașov"**, siliți, din cauza exploatării sociale și naționale, să treacă munții **„pe poteci ascunse"** la frații lor, **„unde viața era cu mult mai liberă"** (Ștefan Meteș). Ca dovadă clară a existenței conștiinței etnice românești, în toate răscoalele românilor din Maramureș, Ardeal și Banat, din veacurile XIV-XV, se constată prezența și ajutorul voievozilor din Principate, un exemplu concludent constituindu-l atacarea Mehadiei de către Dan I (c. 1388-1386) domn muntean, frate al lui Mircea cel Bătrân, în 1385, în sprijinul răsculaților bănățeni conduși de cnezii Mihai și Vladislav, fiii lui Dan, și implicarea tuturor romanilor în tentativa de secesiune a Transilvaniei din 1467, pusă la cale de Ștefan cel Mare (1457-1504) sau rezistența comună la tentativa de unificare a „Daciilor", în interesul capitalului levantin, de către Luvize Gritti (1534).

În contextul reconquistei antitătare, începând cu anul 1345, când sunt alungați tătarii lui Othlamus, munteni,

moldoveni, transilvăneni luptă pentru prima dată umăr la umăr în cadrul aceleiași oști a Țării, **„realizând o unitate de voință care avea să se întărească cu timpul“** (Ștefan Ștefănescu), îndeosebi în condițiile constituirii, sub conducerea unor voievozi și domni ca Mircea cel Bătrân, Iancu de Hunedoara sau Ștefan cel Mare a frontului unic românesc de luptă antiotoman.

Oprirea domnilor munteni, după 1388, de la realizarea programului lor de unificare deplină a „Țării", de către agresiunea otomană, impunerea, ca prim obiectiv pentru Țara Muntenească a necesității apărării independenței și opririi noului agresor la Dunăre au făcut ca, inițiativa în lupta pentru realizarea unității statale românești, după scurtul moment al afirmării Transilvaniei sub voievodul Iancu de Hunedoara, să o preia, de la jumătatea secolului XV-lea, până în 1574, cînd Ioan Vodă cel Cumplit (1572-1574) a căzut în luptele cu otomanii, domnii Moldovei. În condițiile dependenței vasalice a Transilvaniei de Coroana Ungariei, apoi ale transformării sale în teatru de confruntare (1526-1571) între otomani și habsburgi, în condițiile în care dependența vasalică a Țării Muntenești, amputată teritorial și încorsetată de kazale otomane (Vidin, Rahova, Nicopol, Turnu, Giurgiu, Silistra, Brăila, Chilia etc.), s-a accentuat, Țara Moldovei, chiar dacă nu-și putuse continua reconquista antitătară în spațiul românesc dintre Nistru și Nipru, datorită extinderii aici a stăpânirii Poloniei (după 1356) apoi a Uniunii polono-lituaniene (din 1385), în urma acumulărilor domniei îndelungate a lui Ștefan cel Mare și inițiativelor politice ale urmașilor săi, s-a afirmat în veacul al XVI-lea al Renașterii românești drept liderul politic de necontestat al Țărilor Române. Analizând obiectiv domniile secolelor XIV-XV, scopul războaielor purtate de români împotriva forțelor de invazie otomane, dar și ungare, polone sau imperiale,

romano-germane, ca și sensul firesc al evoluției concepției politice românești, până în pragul epocii moderne (sfârșitul secolului al XVII-lea) istoricul și omul politic revoluționar Nicolae Bălcescu concluziona: **„unitatea națională fu visarea iubită a voievozilor noștri cei viteji, a tuturor bărbaților noștri cei mari, care întrupară în sine individualitatea și cugetarea poporului spre a o manifesta lumii. Pentru dânsa ei trăiră, munciră, suferiră și muriră. Pentru ea Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare se luptară toată viața lor îndelungată și traseră asupra lor năvălirea îngrozitoare a turcilor, pentru dânsa Mihai cel Viteaz cade ucis în câmpul Turda, pentru dânsa Șerban Cantacuzino bea otravă, pentru dânsa Horea moarte cumplită pe roată suferi"**!

3. Statutul politic internațional al Țărilor Române în veacul XVI

Sacrificiile a zece generații nu au fost însă inutile. În condițiile în care statele slavilor balcanici, apoi Bizanțul (1453) și însăși Ungaria (*„Mohácsi vesz"* – *„Pieirea de la Mohács"*, 1526) au fost șterse de pe harta Europei, iar împărații romano-germani (Habsburgii) s-au văzut asediați în leagănul puterii lor, Viena (1529), devenind tributari (1533), Țările românilor au rezistat, cu pierderea pozițiilor înaintate, a teritoriilor de margine – cetățile dunărene, Dobrogea, „Basarabia" istorică, (litorală Dunării maritime, de la vărsarea Prutului la Chilia), Cetatea Albă, Bugeacul cu Tighina, Banatul și, parțial, Crișana. Fapt semnificativ, **„s-a temut Süleyman (Soliman Magnificul -n.n.)** – nota umanistul dalmat Antonio Veranzio (1504-1573) – **ca nu cumva când ar încerca el să ocupe Transilvania sau Valahia sau Moldova, toate aceste țări să se unească împreună și să se apere"**, unire ușor de realizat, în concepția

contemporanilor, așa cum s-a arătat, „**pentru identitatea limbii**".

Între otomani și români s-au încheiat „**acte scrise**" (Ibrahim Pecevî), adevărate tratate de alianță, similare în fond și formă, cu respectarea specificului epocii, tuturor tratatelor încheiate între superputeri și parteneri mai mici.

Discutat de specialiști, statutul Principatelor române față de Poartă, în această perioadă, le individualizează. Potrivit doctrinei politico-religioase otomane, în cer exista un singur stăpân, Allah, căruia, pe pământ, trebuia să-i corespundă un unic împărat -sultanul. Exista un singur stat, cel musulman, drept care sultanul nu putea încheia pace, pentru că nu avea cu cine; în afara „**Casei Islamului**" (Dar-al Islam) nu existau decât „turme" marginalizate, care făceau parte din „**Casa Războiului**" (Dar-al-harb). Datoria sultanului era să poarte război sfânt cu ele (djihad) pentru a le aduce cu sabia în „Casa Islamului". Nefiind nici supuse cu sabia ca Ungaria, Bulgaria, Imperiul bizantin etc., nici în stare permanentă de război cu Poarta, Țările Române au impus juriștilor otomani elaborarea unui nou concept – „**Casa Păcii**" (**Dar-al ahd**). Ele nu făceau parte din Imperiu și, în același timp, războiul împotriva lor încetase. Se aflau în stare de armistițiu, grație unui **ahdnâme** sultanal numit „**ahd-ve–amman**" ("**legământul păcii și al iertării**"). Prin „învoieli scrise", ele se angajau să răscumpere pacea prin **haraci** (plătit de altfel și de Habsburgi) să fie aliați ai otomanilor, sprijinindu-i informativ și logistic. La rândul lor, sultanii se angajau să se abțină de la orice imixtiune în problemele lor interne (interzicând supușilor otomani să achiziționeze aici proprietăți sau să ridice clădiri cultice) și să le acorde, la cerere, asistență militară. Starea de „armistițiu" înceta prin nerespectarea de către una dintre părți a obligațiilor asumate. Altfel spus, Țările românilor își păstrau independența,

grevată însă, în politica externă, de obligațiile decurgând din tratatul de armistițiu și „alianța" militară cu sultanul.

Românii „**s-au închinat**" așadar, potrivit umanistului Phillippus Buonaccorsi Callimachus, contemporan cu Ștefan cel Mare și fiii săi, „**nu ca învinși ci ca învingători**". La acest rezultat a contribuit un anumit specific al românilor, care le-a permis, până în momentul declanșării, *„revoluției tehnicilor militare"* să opună invadatorilor efective impresionante, de până la 45.000-70.000 de luptători, pentru fiecare „Țară" în parte.

4. Obștea liberă – esența societății românești medievale

Esența societății românești medievale a constituit-o existența obștii țărănești libere, grupată în *„obști de obști"* sau *„țări"*, apoi, pe spații mai largi, în ducate (voievodate) prin unificarea cărora, de o parte și de alta a segmentelor Carpaților (Orientali, Meridionali și Occidentali), au apărut principatele sau marile voievodate (Transilvania, Muntenia, Moldova) și comitatele (voievodatele) (Maramureș, Crișana, Timișana etc.). Ca reprezentant al tuturor obștilor țărănești, conducătorul militar suprem (marele voievod) își aroga dreptul de proprietate asupra pământului Țării (**dominium eminens**), decurgând din dreptul fiecărei obști, proclamându-se *„domn"* (**dominus**), *„mare și singur stăpânitor"* de esență imperială ("**Io**"), din „**mila lui Dumnezeu**". Este continuitatea tradiției romane, întemeiată de Domitian (81-96 e.n.) întărită de Diocletian (284-309), imperatorul **dominus et Deus**, devenind la români *„dominus Dei gratia"*. *„Mari"* (*magnus*) în veacul X pe vremea lui Iuliu, recunoscând din 1002 și după 1310 suzeranitatea ungară, voievozii Transilvaniei nu mai pot fi nici *„magnus"*, nici *„dominus"*. Intrând mai târziu în istorie, cei ai Moldovei sunt domni și voievozi dar recunosc primatul celor munteni care-și arogă calitatea de lideri supremi: „**Io... marele și**

singur stăpânitorul domn... din mila lui Dumnezeu, a toată Țara Românilor". Aparatul lor militar, prin lărgirea atribuțiilor, se ramifică și se dezvoltă ca aparat birocratic, de funcții, funcția deținută conferindu-i boierului (oguz. **bolar**) superioritatea față de obștea țărănească, privită ca individualitate juridică. Dar el este un uzufructuar, reținând, pentru a se întreține, parte din impozitele datorate de obște statului (domniei). Pământul rămâne în stăpânirea devălmașă a acesteia, la români dreptul de proprietate traducându-se printr-un **condominium** domn-obște. Până în secolul al XVI-lea, lipsa de masă monetară nu permite însă așadar domnului să-și plătească militarii-funcționari cu „*jold*" („*soldă*", „*leafă*"), ci doar prin concedarea unei părți din impozitele (în natură și muncă) pe care comunitățile rurale le datorează statului (domniei). Dar, **de jure,** obștile care îi întrețin pe **boiarini**, „vecinii" lor, în calitate de „slugi" ale domniei, rămân libere, supuse doar domnului, esența libertății lor constând în organizarea de către ele însele, potrivit cutumelor, a producției și datoria de a purta armă, obligația de a participa, sub conducerea propriilor lor cnezi, în corpul de oaste teritorial comandat de boier ca militar domnesc (curtean sau „slugă" a domniei), la „oastea cea mare". Situația a fost sintetizată de Nicolae Bălcescu, potrivit căruia, la români „**toată baza sistemei militare trebuie a sta într-o bună întocmire de o numeroasă rezervă națională; pentru aceea au organizat ei** (românii -n.n.) **de la început armata, miliția și ridicarea gloatelor, încât la dânșii tot românul se năștea cu datoria de a fi soldat și de a apăra statul la vreme de nevoie și când vrăjmașul călca pământul românesc, toată țara trebuia să fie în arme**". Situația se va schimba în veacul al XVI-lea, în ceea ce se poate numi Epoca „*Renașterii românești*", avântul economico-financiar și modernizarea societății ducând, paradoxal, prin nevoia de adaptare, de reformare a domeniului militar, la scăderea capacității de apărare, cu impact în politica externă, sultanii interpretând spre sfârșitul secolului, după bunul lor plac, vechile tratate.

II. RENAȘTEREA ROMÂNEASCĂ (1504-1662) ȘI PRIMII PRINCIPI AI UNIRII

1. Societatea românească și marile descoperiri geografice. Renașterea economică. Mutații sociale.

În mod doar aparent paradoxal, epoca descoperirii și colonizării Lumii Noi a produs o intensificare a comerțului de tranzit pe uscat, prin Europa Răsăriteană, cu Orientul. Cauzele acestui fenomen au fost analizate pe larg de Fernand Braudel în cunoscuta *lucrare „La Meditérranée et le monde meditéranéen à l·époque de Philippe II"* (Armand Collin, Paris, 1966). Noi am sublinia doar faptul că, asociate dificultăților tehnice și riscurilor considerabile presupuse de navigația atlantică, prevederile bulelor papale **Inter caetera II, Eximie devotionis, Dudum siquidem** din 1493 și ale Tratatului de la Tordesillas (7 iunie 1494), care împărțeau planeta încă necunoscută Spaniei și Portugaliei, au avut urmări nu numai politice, dar și economice, mult mai importante decât se acceptă.

Puterile continentale, cele ale Atlanticului de Nord și Țările creștine din Ponant, chiar dacă le-au încălcat, au fost nevoite, din lipsa cunoștințelor cartografice sau de teama unui conflict cu Spania, apoi cu Habsburgii, împărați ai Imperiului Romano-german, să acorde pe mai departe o atenție deosebită drumurilor terestre și prin Levantul dominat de otomani, spre mirodeniile și aurul Orientului. Totodată,

prin dispariția regatului Budei și transformarea lui de către Suleyman Kanunî (1520-1566) în sediul unui pașalâc (vilaiyet, Orta Macharistan) la 29 august 1541, Imperiul Otoman devenea o putere central-europeană cu care, adversarele Habsburgilor, Franța, Anglia, unele state italiene și Polonia, încep să coopereze. În acest cadru, deși restrânse teritorial prin pierderea regiunilor mărginașe, cucerite de otomani în vest (Banatul, Crișana), sud (kazalele fluviale Turnu, Giurgiu, teritoriile sud-dunărene de la est de Șistov până la Cărvuna și Ecrene pe țărmul Mării Negre) și est (Dobrogea, Brăila, Basarabia cu Chilia și Cetatea Albă, Bugeacul cu Tighina și Transnistria până în dreptul cetății Soroca), principatele române Transilvania, Moldova și Muntenia sau Țara Românească, constituie, în același timp, ultimul bastion al creștinătății central-europene și, prin poziția de enclavă creștină la fruntaria continentală nordică a Porții, avanpostul central-răsăritean al Occidentului. Economic, importanței lor geo-politice și strategice, Dunărea cu sectorul său maritim și litoralul pontic, spre care converg toate drumurile comerciale care legau Europa Centrală și Nordică de Orient, le adaugă calitatea de placă turnantă a comerțului de tranzit intercontinental pe uscat. Descoperirile geografice, prin accelerarea producției manufacturiere și comerțului occidental, conduc, așadar, în mod firesc, în ceea ce-i privește pe români, stăpânii rutelor comerciale terestre răsăritene și, cu intermitențe, ai Dunării inferioare și maritime, la o angrenare fără precedent a spațiului lor în circuitul mondial de valori.

Mijloacele financiare rezultate din comerțul de tranzit și intermedierea relațiilor complexe dintre Orient și Europa civilizată sparg rapid, în secolul al XVI-lea, cadrele economiei închise, provocând mutații în toate compartimentele vieții economice, sociale, politice și

spirituale. Diversificată prin adoptarea noilor culturi de proveniență americană sau orientală, producția lor agricolă (cerealieră, viticolă, pomicolă, legumicolă etc.) se intensifică, orientându-se spre satisfacerea cererii piețelor europene și otomane. Ca o consecință firească, pe plan social, ofensiva statului (domniei) și clasei nobiliare (boieri) de sorginte militară, împotriva comunităților rurale, se accelerează, în scopul transformării dreptului de uzufruct în drept de proprietate, în sens modern, asupra pământului. Vechile obligații militare ale boierilor încep să se dilueze, ei tinzând, grație capitalului acumulat din comercializarea produselor care le revin din impozitele datorate de comunitățile rurale domniei, să se transforme în proprietari de pământ, prin cumpărare sau abuz.

Orientate spre comerț, în pofida interdicțiilor Porții, care le proclamă *„articole strategice"*, lemnul, sarea, păcura, potasa, piatra de construcții, minereurile, duc la dezvoltarea mineritului și la apariția unor întreprinzători cărora domnia le concedează parte din drepturile sale în domeniu. Stimularea comerțului intern, apariția a 39 de noi meșteșuguri, duc la dezvoltarea vieții urbane, târgurile sezoniere sau periodice conducând la transformarea a numeroase așezări rurale în centre meșteșugărești și comerciale. Apariția „morilor" de melițat inul, a utilajelor pentru producerea pe scară largă a rachiului și berii, a hârtiei, prafului de pușcă, sticlei, duc la nașterea întreprinderilor de tip manufacturier și la sosirea primilor investitori străini. Astfel, cu capital scoțian, sunt puse în funcțiune marile cuptoare de calcinat ale întreprinderilor de produs potasa de la Drăcșani și Zamostea din Moldova care, în 1588, încheie un tratat pe termen lung cu Anglia privind condiționarea liberei circulații a negustorilor britanici în spațiul românesc, de plata unei taxe de 30% din valoarea mărfii.

Boierii îmbogățiți din comerț, staroștii breslelor meșteșugărești, negustorii, întreprinzătorii laici sau clerici în toate domeniile constituie o clasă de „oameni noi", ai cărei fii își desăvârșesc educația în centre de cultură catolice din Italia și Polonia. Fapt interesant, principalii domnitori ai veacului, care s-au ilustrat pe plan militar, au fost la origine negustori de anvergură, buni cunoscători ai realităților occidentale și otomane: Petru Rareș (1527-1538, 1540-1546), Ion Vodă cel Cumplit (1572-1574), Mihai Viteazul (1593-1601). Pe de altă parte, Țările Române atrag mii de condottieri și negustori italieni, dar și aventurieri francezi, englezi, germani, iezuiți, care, stimulați de perspectiva îmbogățirii, contribuie, ca Johann Sommer, la nașterea și dezvoltarea umanismului românesc. În replică, românii i-au dat Europei pe umanistul Nicolaus Olahus (1493-1568), pe principele condottier Petru Cercel (1583-1585), apreciat la Paris și Londra ca poet și spadasin, pe savantul Pătrașcu din Rhodos, fratele prezumtiv al lui Mihai Viteazul, principele bibliofil Petru Șchiopul, refugiat în Germania după 1591, pe Ioan Valahul, asistentul și colaboratorul lui Conrad Haas, părintele rechetei cu mai multe trepte și, nu în ultimul rând, pe marele general care a fost Mihai Viteazul.

2. Renașterea politico-militară

Parte integrantă a Europei, „*El Dorado*" pentru cei neîmpliniți în țările lor de origine, câmp de acțiune pentru propaganda catolică și iezuită, dar și de investiții pentru protestanți, spațiul românesc este cunoscut în cele mai intime aspirații ale locuitorilor săi și asaltat de occidentali în acest veac al XVI-lea, care poate fi considerat veac al Renașterii românești. Ca dovadă, tentativa de a ajunge „rege al Daciei" în 1534 prin unificarea celor trei principate române a venețianului Aloisio (Luvize) Gritti, dejucată de liderul de

atunci al tuturor românilor, Petru Rareş, domnul Moldovei, şi tentativa Occidentului, din anii 1561-1563, de a-l impune domn în această ţară pe aventurierul Iacob Heraclid Despot, cel ce se autoproclama *„părinte al patriei"*, *„restaurator"* şi unificator al *„celor trei Dacii"* (Moldova, Transilvania, Ţara Muntenească). Ambele experimente europene au avut ca suport ideea forţă a societăţii româneşti de atunci, realizarea, ca necesitate legică a statului unic al tuturor românilor, drept garanţie a păstrării independenţei în faţa triplei ameninţări habsburgică, polonă şi otomană. Secolul al XVI-lea românesc iese, aşadar, din tiparele medievale, datorită importantelor mutaţii produse, economic şi social, ca urmare a spargerii barierelor dintre continente, a dezvoltării comerţului de tranzit şi orientării producţiei spre piaţă, a dezvoltării relaţiilor marfă-bani, politic şi spiritual prin apariţia unor noi concepţii asupra esenţei şi compartimentării puterii în stat, marile personalităţi române ale vremii constituind, prin ţelurile şi faptele lor, nu numai transpunerea în realitate a modelului de principe machiavellic, ci şi modele inspiratoare ale modelului însuşi. Astfel, realizând un îndreptar politic destinat marilor cnezi ai Moscovei, cărora li-l explica pe **„Il Principe"**, îndreptar numit **„Jalba cea mare"**, Ivan Peresvetov îl foloseşte ca model de conducător modern şi încarnare a principelui lui Niccolo Machiavelli, pe domnul Moldovei, Petru Rareş, în concepţia sa un mare gânditor militar, strateg şi tactician. Practic, Peresvetov, alimentând visurile de dominaţie universală ale lui Ivan cel Groaznic (1532-1584) şi căutând mijloacele traducerii în faptă a doctrinei „celei de-a treia Rome", argumentată în 1520 de călugărul Filoteu, surprinde mutaţiile produse la români, în domeniul militar, noile concepţii în privinţa ducerii războiului.

Sporul demografic, produs de saltul economic şi ridicarea calitativă a nivelului vieţii, care ne permit să estimăm

populația la cca. 3,5 milioane de locuitori pe întreg spațiul românesc nord-dunărean, ar fi trebuit ca, în teritoriile neocupate de otomani, în condițiile păstrării principiului doctrinar al datoriei participării tuturor bărbaților valizi la „oastea cea mare", să ducă la ridicarea unor efective armate cuprinse între 45.000 (Transilvania intercarpatică) și 100.000 de luptători (Moldova). Practic, aceste efective există doar în 1538, când, atacat de Suleyman Kanunî, Petru Rareș renunță să le arunce în luptă, iar în 1561 în bătălia de la Verbia (17-18 noiembrie) în fața celor 3 000 de mercenari ai pretendentului Iacob Heraclid Despot, lipsite de suportul profesioniștilor, „gloatele" nu reușesc să-l salveze pe domnul legitim Alexandru Lăpușneanu (1552-1561, 1564-1568).

Tocmai avântul economic, generatorul „revoluției" tehnicii militare europene, caracterizată prin diversificarea armamentului de foc portabil și a artileriei a dus la slăbirea capacității de apărare a Țărilor Române, punând problema regândirii organismului militar și a strategiei războiului de apărare. Apariția artileriei ușoare, de câmp, perfecționarea celei de asediu, dotarea infanteriei și cavaleriei cu arme de foc individuale, au compromis eficacitatea „oastei celei mari", a țăranului înarmat cu unelte-arme și slab protejat, ca și a vechilor cetăți medievale. Principii sunt nevoiți să pună accent pe profesionalism, angajând, ca instructori în mânuirea armelor de foc, mercenari străini și creând categorii autohtone de profesioniști, îndeosebi archebuzieri și artileriști, nelegați de pământ, ci plătiți prin **jold** sau **leafă**, de unde numele de **joldunari** sau **lefegii**. Organizați în **bresle militare**, cu arme și uniforme specifice, concentrați în centre de garnizoană, luptătorii profesioniști, provenind din mediul țărănesc, urban sau din fiii de boieri, au, pe lângă leafă, ca puternică motivație în luptă, dragostea de țară. Mijloacele financiare nu permit dotarea și instruirea întregii populații, a „oastei celei mari",

dar pot asigura dublarea efectivelor permanente (curtea) de la 10.000-12.000 la 20.000-25.000 de luptători în fiecare principat. În secolul al XVI-lea, vechiul sistem militar și cel nou, profesionalizat, coexistă, ca și răsplătirea serviciului militar prin acordarea uzufructului unei „moșii", cu retribuirea în bani. Surprinzând fenomenul, italianul Giorgio Tomassi analiza, alături de categoria privilegiată a curtenilor **„osteni, călări, atât dintr-o provincie (Moldova), cât și din cealaltă (Muntenia)"** însumând 20.000 de profesioniști care luptau **„după obiceiul țărilor din acele părți pe cheltuiala lor, pentru scutirea și imunitățile lor"** și noua categorie a oștirii permanente a **„slujitorilor țării"**. Recrutați pe bază de voluntariat sau prin unilateralizarea obligațiilor unor obști țărănești, ei veneau la oaste, ca și curtenii, cu cai proprii. Primeau însă echipamentul și, pe timpul campaniilor, leafa, urmând ca, în timp de pace, să beneficieze de scutiri fiscale și loturi personale, acordate în centrele de garnizoană, de mare importanță strategică, în care erau fixați, în interior (Ploiești, Mănești, Gherghița etc.) sau la hotar (călărașii de margine de la Orhei, Soroca, Târgu de Floci, Călărași, Hodivoaia, Rușii de Vede etc.).

Concluzia, atribuită de Ivan Peresvetov lui Petru Rareș este că un **„stăpânitor adevărat se cuvine să ție 20.000 de tineri osteni viteji cu arme de foc, bine învățați să stea la câmp grămadă, la margini, la cetăți, să le apere de dușmani... înzestrându-i din visteria sa cu miluire, cu tain pe fiecare an și să obișnuiască să trăiască la câmp și să dea război cu dușmanul... Deci acei 20.000 vor fi mai buni decât 100.000 ("oastea cea mare" – n.n.) și părțile lui de margine vor fi bogate și nu sărăcite de dușmani"**.

Beneficiind de moștenirea politică a lui Ștefan cel Mare, dispunând de resurse financiare considerabile, rezultate din comerț, principii Moldovei, în condițiile în care Muntenia

era încorsetată de frontiere otomane, își vor asuma rolul de lideri ai spațiului românesc, declanșând lupta pentru realizarea unității politice depline, bazându-se tocmai pe începutul profesionalizării și modernizării oștirii. Pe plan intern s-au sprijinit, în efortul de centralizare, pe țărănime, orășeni, mici boieri și noile categorii de întreprinzători. Ostilă tendințelor de emancipare ale vârfurilor marii boierimi, „**minți oarbe pentru cele ce vor urma**", care doreau – potrivit caracterizării cronicarului Macarie – doar „**să-și însușească averi ale altora iar pe ale lor să le înmulțească cu mijloace nedrepte**", „țara", care l-a înconjurat cu dragostea sa și l-a sprijinit cu brațul său armat pe Ștefan cel Mare, i-a ridicat și susținut la domnie pe fiii și nepoții săi, ca o garanție a continuării operei sale.

3. Principii Unirii

Urmașii marelui Ștefan, de la Bogdan cel Orb (1504-1517) la Ștefan Rareș (1551-1552) și chiar cei doi uzurpatori ai fiului său Petru, Ștefan Lăcustă (1538-1540) și Alexandru Cornea (1541), s-au străduit nu numai să păstreze, ci și să-i „lățească" moștenirea în spațiul românesc, profitând de completa prăbușire a Ungariei la Mohàcs. Vasali sau aliați Ungariei, voievozii români au preferat, în 1526, o neutralitate binevoitoare față de sultan, asistând pasivi la dispariția vecinului catolic ce constituise pentru ei o amenințare mai gravă decât cea otomană. Nici „**la Mohàcs nu au mers ce și pre alții de a merge i-au împiedicat**" (concluziona Nicolae Stoica de Hațeg), considerând că, pentru țara lor, a sosit clipa să transforme „**într-o reală independență autonomia de care deja se bucura**" (R.W. Seton-Watson). După dispariția în bătălie a regelui Ungariei, Ludovic al II-lea (1516-1526), și dezmembrarea statului său, constituind și ea măr al

discordiei între sultan şi Habsburgi, care obţinuseră pentru arhiducele Ferdinand, în Ungaria Superioară, coroana regelui defunct (17 decembrie 1526), Trasilvania românească a considerat că sosise clipa propice declanşării luptei pentru recunoaşterea sa ca principat suveran într-o primă etapă, apoi pentru realizarea unirii cu Moldova lui Petru Rareş, care reuşise să se facă recunoscut domn şi stăpân în părţile sale răsăritene în peste 210 localităţi (domeniile cetăţilor Ciceu, Cetatea de Baltă, Unguraş, în oraşul Bistriţa, pe valea Rodnei şi în numeroase sate secuieşti). **„Românii, secuii, saşii** - transmiteau spionii imperiali la Viena – **toţi atârnă de el şi nimeni nu poate mişca altfel"**. La apariţia trupelor sale, în 1529,în Transilvania, îndeosebi **„acei valahi din cauza limbii comune cu uşurinţă s-au unit cu ei făcând o uniune"**. La rândul său, profitând de conflictul habsburgo-otoman, apreciau observatorii contemporani, **„moldoveanul cere ţara pentru el"**. Adevărat suveran, după Paulo Giovio, al Transilvaniei, în perioada 1530-1534 (cu întreruperi), când cerea patriciatului săsesc să nu stârnească **„mânia noastră"** şi să respecte acolo drepturile **„oamenilor noştri"**, căci **„ce alt domn mai puteţi avea?"**, suzeran al domnilor munteni în acelaşi timp, Petru Rareş apare în istoria românească drept un adevărat **„restitutor Daciae"**, fiind aproape de a reuşi realizarea Unirii neamului, pe calea armelor în prima domnie şi pe cale paşnică în cea de-a doua. Într-adevăr, în 1542, acceptând propunerile făcute în numele său şi al „voievodului transalpin" (muntean) Radu Paisie (1535-1545), fruntaşii transilvăneni se declarau hotărâţi **„în mod deschis şi prin voinţa unanimă, să facem dietă (parlament) cu aceiaşi şi, în mod deosebit, să încheiem în mod unanim un acord de comerţ cu acest regat"**, desfiinţând, totodată, vămile interne. Dacă moartea marelui domn a împiedicat traducerea în faptă a proiectului de unire pe cale parlamentară şi vamală a Ţărilor Române, programul său a fost preluat de cei doi fii,

Iliaș Rareș (1546-1551) și Ștefan Rareș (1551-1552) care i-au succedat și care au reprezentat, potrivit rapoartelor generalului Castaldo, cel ce invadase cu trupele Transilvania în 1551 – ca și cumnatul lor, domnul muntean Mircea Ciobanul (1545-1552, 1553-1554, 1558-1559) un pericol de temut pentru pretențiile transilvane ale Habsburgilor, fiind inițiatorii răscoalei antiimperiale a transilvănenilor, din 1552. Cumnatul și urmașul lor, Alexandru Lăpușneanu (1552-1561, 1564-1568), avea să fie cunoscut în epocă drept **„ilustru principe al Moldovei și Țării Românești"** în timp ce uzurpatorul său, aventurierul levantin Iacob Heraclid Despot (Iacob de Marchetti), ajuns domn sub numele de Ioan Despot (1561-1563), mizând pe voința unanimă de unire a românilor, a parvenit la domnie promițând, printr-o proclamație reunificarea „Daciei". Decăderea militară a Moldovei după războiul antiotoman din 1572-1574, când țara a fost sistematic jefuită de turci și tătari, avea să facă însă ca împlinirea acestui deziderat să revină ca sarcină Munteniei, aptă, datorită dezvoltării economice și măsurilor luate pe plan militar de principi umaniști ca Petru Cercel (1583-1585), beneficiind și de un context internațional complex, la sfârșitul secolului al XVI-lea, să facă față efortului necesar realizării unității politico-statale românești sub sceptrul voievodului care, încununând realizările predecesorilor săi, coordonând energiile întregului popor român, avea să-și merite numele pe care i l-au acordat urmașii, **„Mihai domnul Unirii"** (1593-1601).

4. Întemeierea hătmăniei (căpitanatului) românilor de la „Margine" ("u Craina")

Acumulările pe multiple planuri, economic, social, politic și spiritual, în **„epoca de aur"** a Evului Mediu românesc și în epoca **„Renașterii românești"**, nu s-au produs

fără înregistrarea, firească, a unor convulsii sociale. Ca urmare a integrării spațiului românesc în circuitul mondial de valori, a orientării producției cerealiere, animaliere și de minerit sau forestiere, spre piața comerțului la mare distanță, s-au înăsprit relațiile dintre producători și beneficiari – domnia (statul) și aristocrația birocratică, de funcții (boierimea) care tindea să devină nobilime de tip occidental și proprietară **de facto** a pământurilor de al căror uzufruct se bucura. Drept urmare, se înregistrează o rezistență crescută a țăranilor care, în perspectiva pierderii drepturilor colective de proprietate (de obște) în fața boierilor și a statutului lor de oameni liberi, se refugiază în **no man's land**-ul dintre Nistru și Nipru, locuit din vechime de o populație românească și disputat de Uniunea polono-lituaniană, Hanatul Crimeei și Imperiul Otoman.

Fugarii erau români din Muntenia, Transilvania, sudul Poloniei și, în special, Moldova, și se instalau ca oameni liberi dincolo de Nistru, îndeosebi între Bug și Nipru, întemeind sate noi, după modelul obștilor „volohe" din vechime, pe baza lui *jus valachicum*. Întrucât teritoriul în cauză, străbătut dintotdeuna de păstorii transhumanți români și de negustorii români, controlat sporadic de domnii români care dăruiseră ocine în stânga Nistrului (ex. familiei Jora) se afla situat „la marginea" regatului polon, numele sub care era cunoscut în regiunile polono-ruse era acela de „*u Craina*" -„*la Margine*" cu aceeași semnificație ca și numele de „Craina", „*Margine*" dat teritoriilor românilor timoceni de către sârbi și bulgari. Întărind substratul românesc de aici, noii veniți vor trăi din vânătoare, pescuit, creșterea animalelor, puțină agricultură și, în special, activități militare, specializându-se rapid în executarea de *razii* profitabile în *ulusurile* tătărești, *sangeacatele* otomane sau regiunile sudice polono-lituaniene și în închirierea, contra cost, a forței lor

armate. Centrul „politic" al obștilor românești dintre Nistru și Nipru se va stabili în regiunea mlăștinoasă de *„la pragurile"* (*za* poroje) Niprului, dintre care cel mai important va purta, până în zilele noastre, numele de *„Voloskii"* (*„Românesc"*), într-un loc *SEC*, uscat, de unde numele de *„sece"* sau *„secea de la praguri"*, dat Adunării generale a reprezentanților tuturor obștilor românești de *„la Margine"* (*"u Craina"*).

Organizarea social-militară străveche-românească, întâlnită și la românii sudici, pe „sute" (sotnii), acorda, pe timpul campaniilor, autoritate deplină *căpitanilor,* numiți cu un termen german (*"hauptman"*), preluat de români ca *„hatman"* și transformat în pronunția de „margine", sub influență slavă, în *„ataman"*.

Soluția a fost găsită la sfârșitul secolului XV și în același veac XVI și de iobagii români de pe moșiile nobililor unguri din regiunile vestice românești (*Partium*) care s-au refugiat, revenind la organizarea social-militară românească ancestrală, în regiunile mlăștinoase ale Tisei, în Bereg și Ugocea, întemeind categoria socio-profesională a *„haiducilor"* (de unde numele de comitat „Haidu").

A fost preluată însă, cu începere din anii 1482-1487 și de mujicii ruși, fugari din cnezatele ruse, care se vor stabili, organizându-se după modelul românesc, în stânga Niprului, în regiuni necontrolate politic, pe Don și, ulterior, pe Volga.

Fenomenul a fost înregistrat de cancelariile vremii, regele polon Ștefan Bathory (1575-1586) care era și principe al Transilvaniei (1571-1583) plângându-se Habsburgilor că acești rebeli față de orice autoritate *„sunt oameni proveniți din diferite popoare, ruși, români și chiar supuși de-ai noștri"*, identificând ca fugari *„nu numai din ținuturile noastre ci și din cele ale Moldovei, Valahiei și din țările Luminăției voastre* (Maximilian de Habsburg, 1564-1576 *-n.n.*)", aluzie la „Partium" și Transilvania.

Privind retrospectiv fenomenul, marele vizir Mehmed Sokollu avea să noteze că, la Nipru, de o parte și de alta, *„sărăciți s-au unit moldoveni, munteni și moscoviți și au făcut multe pagube... musulmanilor noștri"*.

Dată fiind preponderența etnică, la 1578, cancelaria polonă îi numea pe acești *„mărgineni"* (*"ucraineni"* – traducerea corectă ar fi... *„la mărgineni"*, numele fiind absurd) „CEI MAI RĂI DINTRE MOLDOVENI". În istorie însă, alături de numele derivat din *„la Margine"* (u Craina – *„ucraineni"*) a pătruns acela pe care li l-au dat principalii lor adversari, turcii și tătarii -COSAQ (de unde „CAZAC"), însemnând în limbile lor „BRIGAND" și, respectiv, „PRIBEAG".

Românii *„mărgineni"* sau *„cazacii"* se vor implica activ în politica Țărilor Române, în special în aceea a Țării Moldovei, din momentul în care vor reuși să dea acestui stat românesc un domn – pe Ion Vodă cel Cumplit (1572-1574).

Datorită lor, renăștea, prin domnia Moldovei, programul unificării politice a teritoriilor românești de la Răsărit de Carpați, până departe, spre Nipru, program oprit pe Nistru la sfârșitul secolului XIV de tătari, apoi de polonezi și otomani. Ca soluție, în anii cooperării antiotomane a românilor din stânga și din dreapta Nistrului, s-a născut ideea unificării prin uniune dinastică -alegerea unui singur conducător, a unui mare hatman (ataman) al obștilor căzăcești (*„mărginene"*) care să fie, în același timp și domn al Moldovei.

Primul mare hatman al ținuturilor de *„la Margine"* (*"u Craina"*), ales de românii *„cazaci"* și impus și ca domn al Moldovei, a fost fratele matern al defunctului Ion Vodă, Nicoară Potcoavă, în 1577. După retragerea acestuia, la 29 decembrie, în fața forțelor otomane care-l readuceau pe Petru Șchiopul, în Polonia, unde va fi executat prin decapitare (Liov, 16 iunie 1578) de către polonezii înspăimântați de

spectrul unficării politico-statale românești până la Nipru, „*cazacii*" l-au impus mare hatman și domn (februarie-martie 1578) pe fratele său, Alexandru Potcoavă. Au urmat apoi „*domnișorii*" Petru, Constantin (fiul lui Nicoară), Constantin (fiul lui Ștefan Lăcustă) în iulie-octombrie 1578, Petru Lungu din Lăpușna (1581), Ivan (Ioan) Nădăbaicu (Nelevaico) (1588), Petru Cazacul (1592) și, în fine, Ștefan Răzvan, domn al Moldovei și hatman al „u Crainei" (24 aprilie 1595), aliat al lui Mihai Viteazul, executat prin tragere în țeapă, din ordinul cancelarului polon Jan Zamoyski, la Areni (13 decembrie 1595). Întreagă această frământată istorie explică de ce, contemporani cu Mihai Viteazul, succesorii lui Ștefan Răzvan, Ion Grigore Lobodă și Samoilă Chișcă, aveau să susțină efortul generației domnului Unirii, de independență și unificare politică românească până la Nipru.

III. MIHAI VITEAZUL – OMUL SIMBOL AL PRIMEI GENERAȚII A UNIRII

1. Mihai – omul

Născut la jumătatea veacului al XVI-lea (la 1557 sau, după unii istorici, 1558), Mihai, principele intrat în conștiința românească și universală drept simbol al Unirii tuturor românilor, ar fi fost, potrivit istoriografiei oficiale, de curte, care trebuia să-i justifice alegerea, în baza principiului ereditar-electiv românesc, prin calitatea de „os domnesc", fiul nelegitim al domnului muntean Pătrașcu cel Bun (1554-1557), și, prin urmare, frate al principelui umanist Petru Cercel și al cărturarului Pătrașcu din Rhodos. Tradiția populară însă și unele surse contemporane, românești sau străine, au acreditat ideea originii sale modeste, Mihai fiind considerat fiu al propriilor sale fapte, „un om simplu" care, potrivit ambasadorului spaniol la Praga, Don Guillén de San Clemente, a apărut ca o necesitate a istoriei, **„din pulberea pământului"** românesc, în slujba căruia și-a pus forțele, aspirațiile, întreaga viață, fiind un simbol al celor mai înalte virtuți ale poporului român.

A fost, așadar, o emanație a societății românești și un „*self-made-man*" al sfârșitului de veac XVI, care a apărut pe scena politică europeană într-un moment crucial pentru destinul poporului său -declanșarea, la 4 iulie 1593 a războiului Ligii „Creștine" cu Poarta. Bizar este faptul că această versiune -probabil, cea adevărată -a originii sale

modeste a fost respinsă, cu sfântă indignare patriotică, tocmai în anii „dictaturii proletariatului", ai cărei reprezentanți au ratat, deliberat, un strălucit prilej de propagandă. Ar putea fi vorba despre o influență a ideologiei bolșevice, conform căreia țarismul a fost, în plan intern, dușmanul de clasă înlăturat de revoluție, fiind în schimb, în plan extern, preluat de expansionismul sovietic sub masca exportului de revoluție, pentru a reprezenta, în final, o „binecuvântare", detestații țari devenind, pentru istorici, intangibili. Mai curând însă, explicația ar putea consta în faptul că vechii domni și voievozi, ca și boierimea națională, de esență militară, dispărută în timp și înlocuită de elemente cosmopolite, reprezentau un pericol infinit mai mic pentru teoreticienii, ieri marxiști, astăzi europeniști, decât detestata burghezie, „vinovată" de realizarea independenței și reîntregirii naționale și „lichidată ca clasă" în 1948. Or, Mihai Viteazul făcea parte din galeria iluștrilor principi români ai veacului XVI aparținând categoriei sociale care a constituit, la noi, coloana vertebrală a detestatei clase – negustorimea.

Născut în epoca în care pământul dobândise o nouă semnificație, o nouă valoare, în contextul dezvoltării producției pentru piață, al intensificării comerțului de tranzit la mare distanță, el s-a afirmat în tinerețe, asemeni predecesorilor săi, Petru Rareș și Ioan Vodă cel Viteaz, ca unul dintre cei mai cutezători și pricepuți negustori români. Obișnuit să calculeze riscurile, bun cunoscător de oameni, cumulând toate aspirațiile și realizările înaintașilor în domeniul gândirii politico-diplomatice și militare, din momentul pătrunderii, prin căsătoria cu Stanca, în rândul marilor familii boierești oltene, Mihai și-a folosit mijloacele financiare considerabile, rezultate din comerț, în scopul realizării țelurilor care deveniseră pentru români o necesitate vitală -emanciparea principatelor (Muntenia, Moldova și

Transilvania) față de Poartă, respingerea tendințelor de imixtiune polone și habsburge în problemele românești și realizarea unității statale, în spiritul ideii care a impulsionat gândirea politică românească în secolul al XVI-lea, *„ideea dacică“* a statului român unitar, renăscut în hotarele Daciei antice. Pătrunsă și în conștiința europeană a epocii, această idee se regăsește în menționarea Țărilor Române ca principală stavilă în fața expansiunii otomane spre centrul Europei sub numele dat de Barton, agentul englez la Istanbul, de **„blocul dacic“** sau **„Daciile, adică Transilvania, Valahia și Moldova"**, după Ioannis Bisselius, cu precizarea aceluiași cărturar că trupele imperiale se aflau dincolo de Transilvania, în Ungaria Superioară **„la hotarul apusean al Daciilor“**.

Semnificative pentru perceperea românilor de către Europa epocii sale sunt aprecierile, aproape identice ale lui Lazaro Soranzo și Paolo Sartorio că **„transilvănenii sunt socotiți printre cei mai războinici oameni din Europa. Aceștia împreună cu moldovenii și valahii** (muntenii – n.n.) **sunt vechii daci, atât de temuți de romani, care învinseseră armatele lui Domitian, romanii înșiși fiind forțați să plătească tribut sub același Domitian, sub Nero și la începutul domniei lui Traian, pentru ca să nu treacă Dunărea cauzându-le pierderi; turcii o știau foarte bine, din cauza înfrângerilor pe care le-au suferit de mai multe ori din partea lui Corvin** (Iancu de Hunedoara – n.n.) **și, mai apoi, sub Dracula** (Vlad Țepeș – n.n.). Semnificativă, de asemenea, pentru idealul românesc și progresul politico-militar al pretendenților români ai epocii, este titulatura adoptată de Pătrașcu din Rhodos care căuta aliați la curțile europene pentru redobândirea tronului părintesc. **„Pătrașcu voievod, cu mila lui Dumnezeu principe al Valahiei Mari, duce de București și Târgoviște, Conte de Balta și Nereju, palatin al Moldovei“**.

Făcându-şi un ţel din refacerea „Daciei" independente, Mihai a aspirat şi el la tronul Munteniei, parcurgând, în perioada 1588-1593, întregul **„cursus honorum"** al vremii, ocupând funcţiile de bănişor de Mehedinţi (1588), stolnic (1590), mare postelnic şi mare agă (1591-1592), locţiitor al banului Iane şi apoi ban al Craiovei (1592-1593), afirmându-se ca un bun organizator şi administrator, câştigându-şi, în rândul celor mulţi şi chiar al boierilor din sfatul domnesc, o mare popularitate. **„Ţara îl voia domn** – potrivit contemporanului său Richard Knolles (c. 1550-1610), istoric englez specialist în problemele otomane –, **pentru privilegiile naşterii sale, calităţile personale şi înălţimea staturii sale/.../ pentru zelul său faţă de religia creştină, pentru dragostea sa faţă de ţară, pentru amabilitatea sa faţă de egali şi gentileţea faţă de inferiori, pentru dreptatea condiţiei sale, constanţa şi bunătatea sa către aceştia, nu mai puţin plină de milă şi pentru alte virtuţi nobile ale gândirii sale eroice şi ale înclinării naturale pentru înfăptuiri în problemele mari, pentru înţelepciunea sa adâncă şi prevederea sa rapidă, pentru cuvântul său dulce şi plăcut, evitarea oricărei afectări; foarte darnic către toţi oamenii buni, a cărui faimă sporea cât mai mult"**. Descris asemănător de Balthazar Walter, era, pentru Istvan Szamosközy, un **„om cu o inteligenţă ascuţită"**, **„ale cărui virtuţi** – potrivit lui Michael Baudier – **vor schimba faţa Valahiei, iar poporul va fi fericit sub domnia sa"**. În primul rând însă, era **„bărbatul de arme"** mult aşteptat, omul cu **„ambiţie nemărginită** şi **cu o inimă neînfricată"**, **„curajos, care îşi propusese să scape ţara de jugul turcilor"**, după cum sunau verdictele lui Ioannis Bisselius şi Gilbert Saulnier du Verdier.

Formaţia atipică pentru un fiu de domn şi obiectivele asumate şi-au pus amprenta asupra gândirii şi faptelor sale, incontestabilul strateg politic şi diplomat de excepţie Mihai

consternându-i pe marii strategi militari și tacticieni ai epocii prin îndrăzneala de a eluda, în momentele decisive ale bătăliilor, canoanele artei militare, asemeni tinerilor generali de excepție, porniți și ei „de jos", ai Revoluției Franceze, pe care i-a precedat și pentru care ar fi putut fi o excelentă sursă de inspirație. Un comandant care, în loc să-și protejeze viața, conducând operațiile de pe înălțimi dominante, prin curieri și semnale, în scopul menținerii situației tactice sub control, se repezea, jucând totul pe o carte, cu securea-n mână, în linia-ntâi, creând efecte psihologice devastatoare, nu putea decât să contravină **„Învățăturilor lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie"**, ori **Tratatului de artă militară** al lui Despot Vodă! O nesocotire, sau, poate, o revoluționare a principiilor luptei armate care, combinată cu firea sa năvalnică, pe lângă succesele răsunătoare, avea să-l coste la Mirăslău (18 septembrie 1600) -victoria, iar la Guruslău (3/13 august 1601), prin angajarea bătăliei înainte ca oastea munteană, capabilă să-l protejeze împotriva aliaților duplicitari, să ajungă pe câmpul de luptă – viața! Și, totuși, dimensiunea politico-diplomatică a personalității lui Mihai nu poate fi întreagă fără latura sa militară! Autodidact în acest domeniu, principele tuturor românilor s-a format ca militar în epoca ascensiunii pe scară ierarhică a dregătoriilor Munteniei, geniul său, viteza de reacție în luarea deciziilor pe baza speculării imediate a avantajelor întrezărite, capacitatea sa organizatorică de excepție, magnetismul personalității sale, vitejia și puterea exemplului personal propulsându-l în rândul marilor comandanți militari europeni ai veacului XVI.

2. Mihai – principele

Considerat periculos pentru calitățile sale, ideile sale politice și sprijinul pe care i-l oferea întreaga populație a Țării Românești muntene, amenințat să fie arestat din ordinul

domnitorului Alexandru cel Rău (1592-1593), Mihai a fost obligat în 1593 să se exileze în Transilvania, unde și-a făcut numeroși partizani printre români și secui și apoi la Istanbul. În capitala otomană, cu banii procurați de Iane, fost ban al Craiovei și capuchehaie a domnilor munteni al Poartă, după unele surse (Richard Knolles, Balthazar Walter) unchiul său pe linie maternă, cu spijinul agentului englez Edward Barton și al cercurilor financiare greco-levantine, în fruntea cărora se afla Andronic Cantacuzino, capuchehaia de atunci a Moldovei și Munteniei la Istanbul, a reușit să dejoace toate intrigile, câștigând prețuirea și sprijinul sultanului Murad al III-lea (1574-1595) pentru ocuparea scaunului.

Ajuns domn al Munteniei la 29 august 1593, Mihai a trecut imediat la acțiune, pregătindu-și țara în vederea confruntărilor armate care aveau să-i aducă reglementarea raporturilor cu Poarta pe alte baze, apoi împlinirea obiectivului său ascuns -Unirea, fiind de la început preocupat, de obținerea recunoașterii internaționale, de consolidarea poziției sale prin crearea unui aparat de stat puternic, în măsură să asigure stabilitatea domniei și a dinastiei pe care o instaura. În acest scop el a inițiat, în paralel cu acțiunile diplomatice, un amplu program de modernizare a organismului militar și pregătire a teritoriului pentru apărare. Astfel a făcut însemnate comenzi de armament în orașele transilvane și a repus în funcțiune atelierele de tunuri și pulberăriile de la Târgoviște, distruse, în retragere, de Petru Cercel. A restructurat organismul militar tradițional, a mărit parcul de artilerie al oștirii de curte și a luat măsuri pentru dotarea infanteriei cu arme de foc portabile. Curtea, cu efective de 10.000-12.000 de luptători, formată din slujitori, curteni și steagurile boierești, a fost întărită cu un important corp de ostași în leafă, specializați în mânuirea armamentului epocii, recrutați în primul rând din Moldova, **„din**

Transilvania", dar și „**din regiunile învecinate**" (Polonia, Imperiul Romano-german, statele italiene sau provinciile balcanice). La conducerea oștirii, Mihai a promovat, alcătuind un strălucit corp de comandă, boieri patrioți (Radu, Preda, și Stroe Buzescu, aga Calomfirescu, paharnicul Manta, banul Mihalcea, logofătul Theodosie Rudeanu etc.), cât și căpetenii de lefegii din spațiul românității balcanice, cunoscute pentru sentimentele lor antiotomane (căpitanul Mârzea, Gheorghe Raț, Baba Novac, Deli Marcu etc.). Și-a atras, pe lângă domnii Moldovei, Aron Vodă (1591-1592, 1592-1595) și Ștefan Răzvan (1595), „mulțime" de transilvăneni, români și secui, în frunte cu Iojica Ștefan, cancelarul, chiar și tineri pretendenți la domnie în principatele extracarpatice, care au renunțat la ambițiile lor de dragul idealului comun, celebru fiind cazul „nepotului" său Marcu (fiul lui Petru Cercel) sau al lui Radu Florescu, și el fiu al lui Pătrașcu cel Bun. Prea ades atribuim însă strălucitele sale izbânzi doar geniului său, uitând că victoriile militare și înfăptuirea Unirii nu ar fi fost posibile fără adeziunea marii majorități a locuitorilor spațiului românesc, aparținând tuturor categoriilor și claselor sociale, a unei întregi generații care și-a semnat voința cu sânge la Călugăreni, Giurgiu sau Târgoviște, în campaniile pentru degajarea liniei Dunării și eliberarea Dobrogei, la Șelimbăr, Mirăslău și Guruslău, precum și, ulterior, în campaniile urmașului și continuatorului său politic, Radu Șerban (1602-1611).

Pentru a nu trezi însă reacția tuturor adversarilor interni și externi ai independenței și unității românești, Mihai Viteazul a trebuit să acționeze cu deosebită prudență și diplomație amăgitoare, stabilind largi contacte în Transilvania și Moldova, dar și în cercurile politice europene, cumpărând adeziuni, stimulând orgolii și vanități, tatonând șansele acceptării, înainte de a-și impune voința. Pentru că,

deși se afirmă în general contrariul, contextul internațional era departe de a-i fi favorabil, Țările Române riscând atunci să dispară în conflictul dintre otomani și Liga Creștină a Europei catolice, patronată de ambițiile de dominație universală ale papalității și ale Habsburgilor romano-germani.

IV. CONTEXTUL INTERNAȚIONAL. AMENINȚĂRI EXTERNE

În ultimele decenii ale secolului al XVI-lea, peisajul politic european s-a caracterizat prin reluarea confruntării habsburgo-otomane, atât sultanii, cât și Habsburgii urmărind asigurarea supremației în regiunile centrale (teritoriul fostei Ungarii) și sud-estice ale continentului.

1. Puterile creștine

Opriți în expansiunea lor spre est de Polonia, spre vest de Franța, Habsburgii (încă tributari otomanilor pentru teritoriile Ungariei Superioare) și-au îndreptat eforturile spre sud-est, încercând, prin persuasiune sau forță, să acapareze teritoriul Țărilor Române, pentru a le transforma într-o excelentă bază de operații împotriva provinciilor balcanice ale Porții. Importanța lor economică, militară și strategică era relevată curții pragheze de nenumăratele rapoarte ale agenților imperiali în Principate, ilustrativă în acest sens rămânând darea de seamă a raguzanului Giovanni de Marini Poli (Giva), care preciza că Muntenia, Moldova și Transilvania pot ridica la un loc 100.000 de luptători și, prin atragerea lor în orbita Imperiului, **„s-ar tăia aprovizionarea dușmanului, care, în fiecare an, scoate din aceste provincii grâne nemăsurate și vite și alte alimente"**. Direcția ofensivei oferea, totodată, Habsburgilor, unele facilități lesne de obținut printr-o abilă propagandă, Curtea pragheză putând

spera să-și atingă țelurile cu sprijinul papei și al Spaniei catolice, sub scutul ideii de „cruciadă" împotriva „păgânilor", pentru eliberarea creștinilor din zonele oprimate ale Europei. Prin tradiție, la această idee erau întotdeauna gata să subscrie populațiile balcanice subjugate, românii și statele italiene permanent amenințate (Mantova, Toscana, Ferrara etc.), drept care, participarea scontată a acestora la ceea ce va deveni, sub patronajul papei Clement al VIII-lea (1592-1605) și sub tutela împăratului Rudolf al II-lea (1576-1612), Liga „Creștină" nu a constituit o problemă. Divergențele existente însă în tabăra creștină și îndeosebi metodele aliaților – condiționarea ajutorului militar de acceptarea nu numai a suzeranității, dar și a amestecului în problemele interne, de cesiuni teritoriale, asasinatul, stimularea grupărilor boierești sau nobiliare ostile principilor români, întreținerea unor rețele de spioni, trimiterea unor consilieri cu misiuni de supraveghere etc. – demonstrau cu prisosință, că, în spatele credinței, indiferent de natura ei, catolică sau protestantă, se ascundeau interese practice, vizându-se acapararea de noi teritorii în Europa sud-estică, pe seama Imperiului Otoman și a statelor vasale acestuia. Ambițiile Habsburgilor în regiune trezeau însă ostilitatea Angliei, putere maritimă cu interese puternice în comerțul levantin și, îndeosebi, opoziția fățișă a aliatelor Porții, Franța și Polonia, ultima vizând ea însăși extinderea granițelor sale până la Dunăre fie prin cucerirea, fie prin unificarea „Daciilor" sub egida sa și guvernarea lor prin domni marionetă, din familia, fără drept de succesiune a Movileștilor. Ilustrativă pentru atitudinea Poloniei s-a dovedit condiționarea participării ei la Liga „Creștină" în primăvara anului 1595 de anexarea Moldovei și Munteniei, într-un moment extrem de critic pentru români care, aflați în război cu Poarta, solicitau Seimului alianța antiotomană. Partida nobiliară ostilă imperialilor, condusă de Cancelarul

Jan Zamoyski, a promovat, din această cauză, o politică duplicitară, de neutralitate formală, încercând să mențină un echilibru între Istanbul și Praga – poziție dictată de interesele sale în Principatele Române, înclinând spre Poartă atunci când aceste interese au fost amenințate prin infiltrarea emisarilor și trupelor imperiale în Transilvania, constituindu-se apoi în adversar hotărât al statului românesc unificat.

2. Poarta și statutul Țărilor Române

Otomanii, după eșecurile suferite în lungul și costisitorul război cu Persia (1578-1590), și-au reluat, la rândul lor, vechile planuri de extindere a „Casei Islamului" cât mai adânc în inima Europei. Insuccesele militare repetate, în Malta (1565), Astrahan (1569), la Lepanto (1571) sau în războiul persan (1578-1590) – constituiau însă simptome care anunțau apropiatul declin al Imperiului Otoman, deși, la acea dată, statul sultanilor continua încă să apară în ochii contemporanilor drept o putere militară fără egal, de care trebuia să se țină seama în soluționarea oricărei probleme politice a Europei Centrale, Răsăritene și Sud-Estice, Asiei și Africii. Ca și Habsburgii, sultanii continuau să aspire la o anacronică monarhie universală de drept divin, într-o epocă în care, în Europa Occidentală, feudalismul intrase în criză, ca urmare a dezvoltării noilor relații de producție capitaliste; o nouă forță de care „creștinătatea" încă nu era conștientă, ilustrată de generalizarea relațiilor marfă-bani, anihila proiectele de cucerire otomane, lovind implacabil economia acestui stat închistat în formele sale tradiționale de viață, încătușate de prescripțiile Coranului, provocând, ca semne exterioare, devalorizarea asprului de argint (**akcé**) fapt care, pe fondul paralizării inițiativelor în economie, al sclerozei instituțiilor, a atras corupția, declinul sistemului militar

otoman, anarhia, alimentată de desele răscoale cauzate de neplata soldelor etc. Ridicat și hrănit pe seama vecinilor, stat ce-și ignora propria dezvoltare economică, împlinind necesarul de bunuri prin războaie de cucerire și jefuirea, sistematic organizată a provinciilor din „Casa Islamului", impregnat de tradiționalism, Imperiul Otoman avea să fie iremediabil condamnat din momentul apariției primelor fisuri în organismul său militar. Sesizând declinul societății lor, încă de la sfârșitul veacului al XVI-lea, o serie de spirite luminate, cărturari autori de „*Risale*" (opere cu caracter moralizator, politico-didactic) sau oameni politici, ca Mustafa Ali, Mustafa Selaniki etc. s-au străduit, analizând fenomenul, să găsească „soluții". Au prelevat însă ambițiile marilor viziri, ale castei militare care a încercat să anihileze criza internă prin noi războaie de cucerire, prin reluarea ofensivei împotriva Europei Centrale, înăsprirea exploatării teritoriilor cucerite și sporirea obligațiilor principatelor „aliate".

În aceste condiții s-a intensificat acțiunea sultanilor de aducere într-o stare de efectivă dependență a Țărilor Române, al căror statut pe plan internațional, prin integrarea lor de către înșiși juriștii otomani în „Casa Păcii", era deja consacrat, ca state suverane aliate Porții, căreia îi plăteau tribut ca răscumpărare a păcii, cu condiția ca Poarta să le apere de toți dușmanii din afară, oricare ar fi fost ei și, totodată, să nu se amestece, sub nici o formă, în treburile lor interne. Un statut identic, în plan juridic, la acea dată, cu cel al posesiunilor Habsburgilor! Ofensiva otomană împotriva statutului lor, accelerată în ultimele trei decenii ale secolului al XVI-lea, a avut ca prim obiectiv **instituția domniei**. Compromisă prin amestecul direct al dregătorilor otomani, aceasta a ajuns adesea să fie cumpărată prin daruri costisitoare făcute sultanilor și favoriților lor, atât de membri ai dinastiei , cât și de pretendenții fără legături de sânge cu Basarabii

sau Mușatinii, de oameni dornici de înavuțire, străini de interesele țării, de nevoile și idealurile locuitorilor săi.

3. Soluția otomană – ieșirea din criză pe seama românilor

Potrivit unor calcule efectuate după izvoarele vremii, rezultă că, numai în deceniul 1581-1590, când scoaterea la mezat a tronurilor Țărilor Române ajunsese la apogeu, s-au scurs din principate 3.450.000 de galbeni, irosiți pentru cumpărarea domniilor, sumă dublată de competiția dintre Mihai Viteazul și Mihnea Turcitul. La această situație se adăugau obligațiile crescânde față de Poartă sub formă de haraci (care a atins 155.000 de galbeni în anul urcării pe tron a lui Mihai Viteazul, în Muntenia, iar în Moldova 65.000 de galbeni), peșcheșuri, prestații în natură și în muncă etc. Numai în Transilvania evoluția haraciului a fost mai modestă, ajungând în aceeași perioadă la 15.000 de galbeni, Poarta temându-se permanent de o eventuală atragere a acestei țări românești în orbita Imperiului Romano-german. La sumele cheltuite pe haraci și peșcheșuri, s-au adăugat apoi numeroasele daruri scumpe în blănuri, stofe de preț și giuvaeruri, făcute marilor demnitari otomani, sărăcind cu totul visteria principatelor. Sub Alexandru cel Rău (1592-1593) predecesorul lui Mihai Viteazul, dările ajunseseră chiar să fie strânse de birari turci ce cutreierau satele jefuind și înrobind locuitorii **„și săvârșeau acest fel de grozăvii și cele mai rele nelegiuri** -după cronicarul silezian Balthazar Walter – **cu mare îndrăzneală și continuau în voie, fără a fi pedepsiți de cineva**". Domnii, știind că domnia le este efemeră, se grăbeau și ei să-și asigure venituri cât mai mari, la vechile dări adăugându-se acum altele noi, sub diferite denumiri. La impuneri au început să fie supuse și categoriile

țărănimii cu obligații militare, fapt ce a dus la compromiterea oștirii sub raportul efectivelor, înzestrării, dotării și al pregătirii de luptă. La toate acestea se adăuga orientarea întregului export cerealier și de animale, al articolelor considerate „strategice", în general, spre Constantinopol și prezența în țară a mii de negustori și cămătari otomani.

Domnii care nu îndrăzneau să se opună Porții au fost nevoiți, pentru a nu da curs chemării la Constantinopol, să ia calea pribegiei, ca Petru Șchiopul (1574-1578, 1582-1591) sau să treacă la mahomedanism ca să-și scape viața, ca Mihnea Turcitul (1591); cei ce nutreau gânduri de răzvrătire, preconizând refacerea alianței interromânești și ridicarea armată pentru înlăturarea apăsătoarei suzeranități otomane, au sfârșit tragic, ca Petru Cercel, închis la Edikulé și apoi ucis (1590). Cumulate, datoriile contractate de principatele extracarpatice se ridicau, în preajma domniei lui Mihai Viteazul, la 110 milioane de aspri pentru Moldova și 700 de milioane pentru Muntenia, echivalând, la cursul oficial (113 aspri = 1ducat) cu 6,7 milioane ducați aur.

Analizând situația, Edward Barton, reprezentant oficial al Angliei la Constantinopol remitea la 3 februarie 1594 o notă informativă lordului Burghley arătând că, datorită abuzurilor otomane, Țările Române „**deja sunt foarte sărace și în mare parte necultivate, datorită tiranici ce domnește aici și a deselor schimbări ale prinților, fiecare schimbare costând fiecare țară cel puțin un milion în aur, iar fiecare an înseamnă o nouă schimbare**". Domnii erau – potrivit surselor otomane – la cheremul cămătarilor stambulioți, la care se îndatorau pentru cumpărarea sau menținerea domniei. Astfel: „**În Țara Românească** – nota Mustafa Na'ima – **fiind multe oi și vite, miere și sare, ori de câte ori se schimbau voievozii, negustorii și bogătașii din Istanbul dădeau bani și apoi mergeau și adunau de la raiale, pentru banii lor, oi,**

miere și seu. Și cerând aceste lucruri pentru câștiguri mari se iscau nenumărate certuri. Negustorii, cerând banii, îi persecutau pe beyi cu injurii și afurisenii. În Bukreș, capitala sus-numitului Mihai, erau peste 4.000 de creditori. Cei mai mulți erau ieniceri și cămătari bogați. În fiecare zi, aceștia atacau și aruncau cu pietre în palatul său și, luând toate bunurile care încăpeau în mâinile lor, îi băteau pe oamenii care se aflau la poarta lui".

Instabilitatea domniei, știrbirea demnității domnului, ajuns, în practică, să fie considerat un funcționar otoman, condițiile grele în care Mihai și Aron Vodă al Moldovei (1591-1592, 1592-1595) au fost nevoiți să acționeze, realitatea dură cu care s-au confruntat, abuzurile demnitarilor otomani și-au avut importanța lor în declanșarea revoltei românilor la sfârșitul anului 1594, cronicari otomani ca Mustafa Na'ima și Enverî, considerându-le printre cauzele ei imediate: **„Acest tratament grozav și nesocotit** -atrăgeau aceștia atenția **-a trezit spiritul răscoalei și insurecției care a ajuns să izbucnească în cele două țări"**.

4. Răspunsul românesc – ridicarea armată

Soluția găsită de societatea românească a sfârșitului de secol XVI pentru ieșirea din impasul economic și politic, pentru înlăturarea amenințării care plana, concentric, la toate fruntariile românești, din partea Imperiului Otoman, Romano-german și a Poloniei a constat în ridicarea generală la lupta armată.

În alianța lor politico-militară și, într-o a doua etapă, în unirea lor, Țările Române, sau „Daciile" (Transilvania, Valahia și Moldova) cum le numeau marii cărturari umaniști ai epocii (Ioannis Bisselius, Lazaro Soranzo, Paolo Sartorio etc.) vedeau singura garanție a obținerii și salvgardării deplinei independențe în raport cu Poarta și posibilități sporite

de eliberare și readucere în hotarele viitorului stat unic, românesc, a tuturor teritoriilor aflate sub ocupație străină, polonă, imperială și, îndeosebi, otomană.

Spre deosebire de anul 1526, neutralitatea le-ar fi fost extrem de periculoasă în condițiile intrării otomanilor în ceea ce cronistica lor a numit „**Nemçe seferi**" (războiul nemțesc) un lung conflict armat pentru supremație în Europa centrală cu Liga „Creștină" patronată de Habsburgi (1593-1606).

Planul ridicării „blocului dacic", a tuturor românilor, concomitent, la lupta antiotomană a fost conceput de Mihai Viteazul în strânsă legătură cu factorii politici de decizie, din țările românești-surori, Moldova și Transilvania. Astfel, preciza istoricul umanist Thomas Artus, cu patriotul domn de la Iași, Aron Vodă, el a intrat de la început „**în tratative ... cei doi sfătuindu-se laolaltă**" și faptele au probat „**cât de încununate de succes au fost toate proiectele**" lor. În privința Transilvaniei însă, în condițiile în care Sigismund Báthory, principe străin al unei țări românești, năzuia, ca de altfel și succesorul său Andrei Báthory, potrivit rapoartelor agentului papal, iezuitul Alessandro Comuleo, „**să ocupe Moldova și Țara Românească, să-i ucidă pe cei doi principi și să ia pentru el aceste țări**" urmărind reunificarea „Daciei" în folosul marii nobilimi unguresți, Mihai a acționat „**pe sub mână prin cancelarul transilvănean Jossica**" Ștefan (L.A. Gebhardi), român de origine, prin nobilii, cnezii și căpitanii români ca și prin conducătorii secuilor.

Consfințită ulterior prin încheierea tratatelor bilaterale moldo și munteano-transilvane, alianța militară a Țărilor Române devenise practic funcțională încă în luna februarie 1594, când nunțiul papal Comuleo putea raporta Ligii, la care Sigismund Báthory adera în acele zile, în numele celor trei principate, prin tratatul încheiat cu Rudolf al II-lea că, alături de transilvăneni, Mihai și Aron Vodă sunt gata de

luptă. Zvonuri privind reconstituirea frontului românesc de luptă antiotoman, în ciuda măsurilor de precauție luate de domnii români și a dovezilor de credință prezentate -în scopul păstrării secretului – de către diplomații lor la Poartă, ajunseseră și la Istanbul unde muftiul Bostanzade Mehmed Efendi îl avertiza pe marele vizir Sinan pașa că **„dacă Transilvania se va răscula, Țara Românească și Moldova se vor răzvrăti și ele“** fiind **„necesar să se facă pregătiri de pe acum"**. Ceea ce n-au reușit să descopere otomanii era faptul că, pe însăși teritoriul lor (Vârșeț, aprilie 1594), Mihai reușise să stabilească legături cu reprezentanții popoarelor balcanice asuprite, banul Sava și Vlădica Teodor pe de o parte, Dionisie Rally pe de alta, promițând încă din iunie 1594 să-i ridice pe sârbi, românii sudici și pe bulgari la luptă. Contramăsurile adversarilor, invazia tătară în Moldova din vara lui 1594 și presiunile cancelarului Poloniei asupra mercenarilor cazaci și poloni aflați în solda domnilor români, nu au reușit să împiedice însă intrarea Țărilor Române în război, ca aliați ai Ligii „Creștine". La începutul toamnei, pregătirile fiind terminate, agentul Toscanei, Francesco Lenzoni, informat probabil de însuși Mihai, era în măsură să raporteze marelui duce că intrarea românilor în război era iminentă, că, în eventualitatea desfășurării luptelor la nord de Dunăre, domnul muntean își expediase familia în Transilvania și că înțelegerea secretă a principilor prevedea ca **„într-o zi dinainte stabilită să fie uciși toți turcii din această provincie“**.

V. PLANURI DE CAMPANIE. DECLANȘAREA RĂZBOIULUI ANTIOTOMAN

1. Insurecția. Concepția strategică și tactică

Planul de campanie pentru toamna anului 1594 și iarna 1594/1595, întocmit de comandamentul român, punea accentul pe folosirea elementului surpriză. Ridicarea la luptă a oștilor moldo-muntene, perfect coordonată, trebuia să aibe loc în aceeași zi, prin nimicirea detașamentelor și supușilor otomani aflați în țară – în majoritate ieniceri și creditori ai domniei, atrași, în prealabil, în cursă, la București și Iași, obiectiv atins în ziua de 13/23 noiembrie 1594. Ca principale etape urmau apoi atacarea bazelor otomane și eliberarea tuturor cetăților românești dunărene, de la Severin la Chilia și apoi Cetatea Albă, asigurarea controlului asupra întregii linii a fluviului, prin distrugerea fortificațiilor otomane de pe malul drept și eliberarea Dobrogei, dezorganizarea întregului sistem de apărare otoman din nordul Peninsulei Balcanice, prin raiduri executate în adâncimea teritoriului inamic, până în munții Balcani și tăierea liniilor de comunicație ale armatei otomane din Ungaria, prin asigurarea controlului asupra drumului imperial Adrianopol-Sofia-Belgrad. Ca obiective politico-strategice, ofensiva oștilor Munteniei și Moldovei urmărea: afirmarea deplinei independențe a Principatelor în raport cu Poarta; refacerea frontierei sudice românești, danubiano-pontice și provocarea

ridicării generale la luptă a popoarelor dintre Balcani și Dunăre (sârbi, bulgari, români etc.), fapt care ar fi atras prăbușirea frontului otoman din Ungaria, creând premisele nu numai ale eliberării teritoriilor ei dar, prin trecerea la contraofensivă a imperialilor și realizarea joncțiunii cu forțele române, și ale eliberării întregii Peninsule și alungării otomanilor din Europa.

Acționând în consens cu Mihai și Aron Vodă, Sigismund Báthory se angaja să-i sprijine cu 10.000 de luptători, în majoritate secui, parte din ei aflați deja la București (4 000 de luptători și câteva tunuri sub comanda căpitanilor Mihai Hórvath și Ștefan Békes) și Iași (garda căpitanului Mihail Thólnay și corpul de oaste care executa acoperirea frontierei, comandat de Pancratiu Sennyei) la începutul lunii noiembrie 1594. El însuși urma să declanșeze ofensiva pe direcția Timișoarei în scopul eliberării Banatului, amenințând astfel direct flancul drept al forțelor otomane din Ungaria. Ca efective, având în vedere caracterul ofensiv al campaniei, pentru atingerea obiectivelor prevăzute, Mihai și Aron aveau să arunce în luptă oastea de curte, totalizând, potrivit surselor vremii, cca. 10.000 de ostași în Moldova și 10.000-12.000 în Țara Muntenească, sprijiniți de cei 10.00 de transilvăneni români, unguri și secui, la dispoziția lui Sigismund Báthory rămânând cca. 8 000-10.000 luptători. În cazul în care evenimentele ar fi luat o întorsătură defavorabilă, acestor efective care, reunite atingeau cca. 35.000-40.000 de luptători, li se alăturau, în vederea organizării apărării țării, „toată populația" potrivit cadiului Brăilei, Mustafa, „oștile cele mari", care ar fi atins cifrele raportate inițial de Giovanni de Marini Poli împăratului Rudolf al II-lea, ajungând la 35.000-40.000 de luptători Moldova, 45.000 Muntenia și 30.000-35.000 Transilvania. Domnii români mizau apoi pe sprijinul în subsidii și oameni al romano-germanilor, pe o

eventuală intervenție a Poloniei, pe ajutorul cazacilor, dar, mai ales, pe ridicarea la luptă a bulgarilor, sârbilor, grecilor, românilor balcanici și a românilor dobrogeni. Într-adevăr, aceștia din urmă le-au furnizat informații, alimente și chiar luptători, dezorganizând vilaietele de graniță, cum au făcut, potrivit relatărilor otomane, unii **„tâlhari din cadiatele Baba/dag/, Măcin și Isaccea"**.

2. Campania din iarna 1594/1595

Obiectivele propuse de comandamentul român, demonstrând geniul militar al lui Mihai Viteazul, realismul gândirii sale strategice și tactice, au fost atinse de oștile unite moldo-muntene, cu sprijinul corpurilor venite în ajutor, conform clauzelor tratatelor, din Transilvania, treptat, în două etape, după declanșarea războiului româno-otoman, prin masacrarea creditorilor la București și Iași, la 13 noiembrie 1594. În lunile noiembrie 1594-ianuarie 1595, exploatând efectul surprinderii, corpurile românești de călărime ușoară au executat raiduri asupra kazalelor nord-dunărene și dobrogene, distrugând așezările civile din jurul cetăților Giurgiu, Turnu, Brăila, Tighina, Ismail, Chilia, Cetatea Albă, Oblucița și Hârșova, respingând totodată, în cadrul acestei ofensive generalizate, încercările otomane de contraofensivă executate pe direcția Giurgiu-București și, în două rânduri, pe direcția Hârșova și Orașul de Floci, unde otomanii încercaseră o întoarcere a flancului stâng al frontului sudic românesc. Teritoriile răpite de Poartă și transformate în kazale au fost eliberate; cetățile însă, datorită lipsei artileriei de asediu, au rezistat. Cu data de 8 ianuarie s-a trecut la dezorganizarea sistemului de comunicații otoman din dreapta fluviului, fiind concomitent atacate garnizoanele de la Măcin, Șiștov, Nicopole și Rahova. La flancul drept al frontului românesc, oastea transilvană, sprijinită de corpurile de

voluntari ale românilor bănățeni și de răsculații sârbi, a respins, în apropierea Timișoarei și Lugojului, forțele otomano-tătare care încercau o străpungere prin Banat, în scopul realizării, pe teritoriul Munteniei a joncțiunii cu corpul expediționar otoman de pedeapsă care avea să încerce forțarea fluviului pe la Rusciuk-Giurgiu.

Având spatele frontului asigurat, Mihai a putut lua măsurile necesare stăvilirii contraofensivei otomane. Ridicând și țărănimea din zonă la arme, și-a concentrat oastea la Hulubești (sat Strâmba, jud. Giurgiu), hotărând să aplice manevra pe direcții (linii) interioare, lovind pe rând noile forțe tătare aruncate în luptă, care înaintau de-a lungul Dunării și gruparea principală otomană. Gruparea tătară a fost lovită prin surprindere de corpuri ale călărimii de țară sub comanda fraților Buzești și a lui Radu Calomfirescu, la Putineiu, la 14 ianuarie 1595 și, decisiv, a doua zi, la Stănești, supraviețuitorii fiind nevoiți să fugă în derută spre Giurgiu, unde forțele otomane ale lui Mustafa pașa reușiseră să forțeze fluviul. Permanent hărțuiți de călărimea paharnicului Manta, otomanii, însumând cca. 15.000 de luptători, s-au apropiat de Hulubești, instalându-și tabăra la cca 10 km. sud, în satul Șerpătești. Aici au fost însă decisiv înfrânți, printr-un atac de noapte (15-16 ianuarie) de grosul forțelor muntene, comandate de paharnicul, (apoi banul) Manta. Scăpând cu greu din încercuire, oastea otomano-tătară s-a retras în derută din Giurgiu, încercând să se regrupeze la Rusciuk. Trecând la ofensivă cu 10.000 de luptători și câteva tunuri ușoare, domnul român a forțat fluviul pe la Marotin, căzând, prin surprindere, la 25 ianuarie 1595, asupra taberei otomane. În bătălia de la Rusciuk, Mustafa pașa a suferit o zdrobitoare înfrângere, pierzându-și cea mai mare parte a oștii, în frunte cu Hasan, bey-ul de Aydin, numeroase arme, cai și întreaga artilerie. Cu puțini supraviețuitori, ducându-l grav rănit pe

însuși hanul tătar Ghazi Ghirai, el s-a retras spre Silistra, fiind însă din nou înfrânt și ucis, potrivit mărturiilor vremii, la „trecătoarea Silistrei" de forțele de urmărire ale banului Mihalcea.

Între timp, la semnalul lui Mihai, haiducii sud-dunăreni s-au răsculat ocupând prin surprindere Sofia dar, neputând să se mențină singuri, s-au repliat spre Dunăre, făcând joncțiunea cu forțele banului Mihalcea, pe care le vor sprijini în campania pentru eliberarea cetăților dobrogene și a Brăilei.

3. Campania pentru Dunăre

După victoria de la Silistra (Dristor), oastea română a trecut la eliberarea cetăților dunărene, detașamentele rămase alături de Mihai readucând la trupul țării Giurgiu, apoi Turnu, în timp ce oastea lui Aron Vodă elibera Ismailul, măcelărind garnizoana otomană. Continuându-și înaintarea spre nord, gruparea banului Mihalcea a lovit garnizoana otomană de la Hârșova, apoi, joncționând cu forțele transilvănene ale lui Albert Kiraly, după un asediu de 16 zile, a eliberat, la începutul lunii martie, Brăila. Concomitent, oastea lui Aron Vodă a obținut succese răsunătoare la Chilia, Cetatea Albă și Tighina (Bender), reușind să realizeze joncțiunea cu forțele lui Mihai în nordul Dobrogei eliberate, pe brațul Sfântul Gheorghe. Potrivit rapoartelor agenților Ligii „Creștine", la sfârșitul acestei campanii, în luna aprilie, Mihai **„a dobândit tot ce stăpâneau turcii dincolo de Dunăre, până la Marea Neagră"** ținând **„acum aproape întregul curs al Dunării până la mare"** fapt ce-i permitea să ordone executatea unor incursiuni în adâncimea teritoriului inamic, în scopul dezorganizării sistemului defensiv otoman nord-balcanic și al blocării **„punților și drumurilor pe care erau trimise merindele la Belgrad"**, pentru teatrul de operații din Ungaria. Exceptând garnizoana slăbită a Silistrei, pe întreaga

linie a Dunării, singura forță otomană capabilă de ripostă rămăsese garnizoana Vidinului. Încercarea ei de răsturnare a situației prin lovirea forțelor de acoperire lăsate de Mihai în Oltenia, pe timpul executării operațiilor din răsăritul Munteniei și Dobrogea, a suferit un eșec răsunător, corpul expediționar vidinean fiind zdrobit la Craiova de voluntarii sud-dunăreni și detașamentele oștirii de țară rămase sub comanda lui Deli Marcu. Cu această victorie, controlul românesc se reinstala integral, ca pe vremea lui Mircea cel Bătrân, pe ambele maluri ale fluviului. Pentru a-l păstra, potrivit relațiilor bailului venețian Marco Venier, Mihai a făcut eforturi însemnate în vederea constituirii unei flote fluviale puternice, deschizând șantiere navale în toate porturile eliberate. S-au construit astfel, rapid, mici ambarcațiuni foarte mobile și șeici, capabile să susțină înfruntări navale. Ele au fost folosite cu succes în operațiunile executate împotriva garnizoanei Vidinului, fapt ce rezultă din raportul adresat Londrei de agentul englez la Istanbul, Barton, la 22 martie 1595. „**De curând** – transmitea acesta – **a sosit știrea că prințul Valahiei/.../ după incursiunile amintite în ultima mea scrisoare, a asediat Vidinul, o cetate de pe Dunăre /.../, ocupând astfel Dunărea pe ambele maluri și având el diferite bărci și corăbii a înaintat pe Dunăre până la gura de vărsare în Marea Neagră, astfel încât să oprească orice transport /.../ și de asemenea pentru a bloca orice comerț dinspre acele locuri încoace; așa se face că acum mâncăm aici, la Constantinopol, pâinea la prețul de 1 penny pentru șase drahme, iar pe o livră de carne de oaie dăm o liră**". Abia acum, potrivit istoricului englez contemporan evenimentelor, Richard Knolles, „**turcii constatară prin experiență cât de dăunătoare era pentru ei revolta celor trei țări, Transilvania, Moldova și Valahia, care aduceau zece**

milioane de ducați anual în tezaurul marelui sultan; pe lângă faptul că aceste popoare deveneau acum dușmanele lor, dintre toate celelalte erau în stare să intercepteze în orice manieră aprovizionările ce trebuiau aduse pe uscat și de la Constantinopol, fie provizii alimentare, fie altfel de mărfuri". Sistemul logistic otoman a fost astfel dezorganizat prin pierderea principalei baze de aprovizionare cu alimente și materiale de război; o forță armată cu efective, în acel moment, de aproape 50.000 de oameni, putând spori, în condițiile mobilizării generale, la peste 100.000 de luptători, amenința direct flancul drept și spatele frontului otoman din Ungaria, aflat, practic, în pragul prăbușirii. Totodată, liniile de comunicație ale armatei otomane erau grav afectate prin pierderea principalei artere naturale europene, Dunărea, care, redevenită românească, fusese blocată – nota același Barton – „**din toate părțile /.../ spre a nu îngădui trimiterea de provizii, de alimente sau muniții în tabăra turcească din Ungaria**". Este explicabil, astfel, de ce strategia Porții a suferit modificări de fond, rezolvarea problemei românești devenind prioritară. La 22 aprilie 1595, un *aviso* venețian informa Europa că sultanul „**hotărâse să pedepsească pe răsculați, adică pe transilvănean, moldovean și muntean, care, închizând trecătorile și stricând drumurile, nu mai lăsau să treacă provizii de nici un fel la zisul oraș al Constantinopolului, care suferea foarte mult de lipsa cărnii și a pâinii**".

VI. RIPOSTA OTOMANĂ. PERICOLUL DISPARIȚIEI STATALE

1. Schimbări la Stambul. Noua strategie otomană

Deschiderea frontului „dacic“ a provocat panică la Istanbul. Socotit răspunzător, Sinan pașa a fost înlocuit cu rivalul său Ferhad pașa, care a decis retragerea forțelor de pe teatrul de operații din Ungaria, devenit secundar, chiar în condițiile în care imperialii trecuseră la contraofensivă, asediind Granul (Esztergom) și concentrarea întregului efort militar la Dunăre. Obiectivul principal, vital pentru mersul în continuare al „războiului nemțesc“ îl constituia, pentru otomani, în noua situație politico-strategică, cucerirea Țărilor Române. Transformarea lor în simple provincii otomane (*vilayete*) ar fi adus Porții avantajul unui bastion strategic la flancul stâng al frontului imperial din Ungaria, dându-i posibilitatea întoarcerii acestuia și lovirii decisive a forțelor habsburgice aflate în ofensivă.

Planul de campanie otoman prevedea forțarea Dunării pe la Rusciuk-Giurgiu, înaintarea pe direcția Giurgiu-Șerpătești-Hulubești-Singureni-București și ocuparea capitalei Munteniei. Căderea acesteia ar fi permis dezvoltarea ofensivei în două direcții: spre Moldova, principalul obiectiv fiind Iașii și spre Transilvania urmând ca, după ocuparea întregului spațiu românesc nord-dunărean, oștile otomane să se concentreze la hotarul nord-vestic al principatului românesc intracarpatic. Din mers urma să se treacă la

introducerea administrației otomane, misiune asumată de Giafer pașa, fost bey de Caffa și de Șirvan, numit beylerbey la Iași și de Satîrci Mehmed pașa de Anatolia, la București. Amenințarea era cu atât mai gravă, cu cât Polonia se pregătea să invadeze Moldova, iar Sigismund Báthory, ros de ambiții, uneltea să ajungă rege al „Daciei", fapt dovedit de arestarea lui Aron Vodă, la 24 aprilie 1595. Nemulțumirea sa provenea din recunoașterea, prin tratatul din 28 ianuarie 1595 al Ligii „Creștine" cu cele trei Țări Române, statutului de aliat **de facto** al papei și împăratului și lui Mihai și lui Aron. Pentru a-și demonstra calitatea de „suzeran" el a intervenit în Moldova, fapt ce va provoca riposta Poloniei, ostilă atât extinderii influenței Habsburgilor cât și „planului dacic" al lui Sigismund Báthory.

2. Diplomație și rezistență

În aceste condiții, făcând dovada unei deosebite lucidități politice, Mihai Viteazul, în înțelegere cu noul principe moldovean și hatman al românilor cazaci de „la Margine" (u Craina) Ștefan Răzvan, în scopul păstrării unității de luptă românești, a acceptat reașezarea alianței politico-militare a Țărilor Române, prin tratatele din 20 mai și 3 iunie 1595, pe baza pretențiilor de primat ale principelui Transilvaniei. El a căutat, totodată, să strângă legăturile cu alianța europeană, solicitând Ligii o cooperare militară efectivă prin amplificarea ofensivei pe frontul de operații secundar din Ungaria și trimiterea de ajutor în specialiști și materiale de război. Totodată, replierea, la nord de fluviu, în primăvara anului 1595, a impus comandamentului român soluționarea problemelor legate de organizarea apărării strategice. În condiții speciale, rămas singur în fața ofensivei otomane, Mihai și-a dispus oastea într-un dispozitiv de acoperire strategică a liniei Dunării și a întregii frontiere sudice și

estice muntene, urmărind, prin dese contraatacuri, executate prin forțarea fluviului, să întârzie declanșarea campaniei marelui vizir.

Planul de campanie întocmit de comandamentul român viza, așadar, la începutul verii anului 1595, întârzierea și uzarea forțelor adversarului la hotar, prin acțiuni intense desfășurate pe aliniamentul Dunării, apoi, aplicând procedeele străvechii tactici românești a „pământului pârjolit", atragerea sa pe o direcție impusă de înaintare spre Capitală și angajarea unei bătălii de întâmpinare (etapă) în condiții de teren favorabile românilor. Scopul bătăliei de etapă preconizată a avea loc la Călugăreni, era obținerea răgazului necesar concentrării oștilor moldo-transilvane, a căror joncțiune cu trupele sale i-ar fi permis domnului muntean declanșarea contraofensivei, lovirea decisivă și alungarea agresorului peste fluviu. Acționând în acest sens, sub comanda personală a lui Mihai Viteazul, oastea munteană a intrat în dispozitiv de luptă încă de la începutul lunii aprilie, executând acoperirea strategică a liniei fluviului.

Declanșarea evenimentelor avea să probeze justețea deciziei comandamentului român. Deși campania otomană a început la 27 aprilie 1595, timp de trei luni, datorită rezistenței îndârjite a românilor, Ferhad pașa nu a reușit să forțeze Dunărea, fapt ce i-a atras dizgrația și execuția. La sfârșitul acestei perioade, făcând un bilanț al luptelor și asumându-și intenția de a trece la cea de-a doua etapă a planului său de campanie vizând atragerea inamicului la Călugăreni și angajarea bătăliei-cheie în ansamblul războiului, Mihai scria aliaților săi din Ligă **„Păgânii s-au adunat din toate părțile, ei pe malul lor și noi pe al nostru, nu facem altceva decât să ne lovim zi și noapte. În cel mult două săptămâni se poate ajunge la bătălie"**.

3. Agresiunea otomană. Raportul de forțe

Abia la 4/14 august, armata otomană de invazie, la comanda căreia revenise Sinan pașa, a reușit să forțeze fluviul în sectorul Rusciuk-Giurgiu. Cu mare greutate, hărțuită de călărimea munteană, avangarda lui Hasan pașa de Rumelia, desfășurată pe malul românesc, a putut proteja trecerea pe podul de vase apărat de bey-ii de Salonik și de Nicopol, a grosului oastei marelui vizir.

Raportul de forțe era net defavorabil românilor, izvoarele vremii apreciind efectivele armatei de invazie de la 70.000 până la 100.000 de luptători, unele chiar la peste 150.000. Mihai însuși declara **„ca lucru sigur că sunt 160.000, căci așa a spus un prizonier care se potrivește în spuse cu dezertorii"**. În comparație, oastea română avea, cu tot cu detașamentul transilvan comandat de căpitanul mercenar Albert Kiraly, în jur de 16.000 de luptători; 10.000-12.000 de călăreți, 4 000-6 000 de infanteriști, dotați cu arme de foc și un parc de artilerie de 12 tunuri mari de câmp.

VII. CĂLUGĂRENI – PIATRA DE HOTAR A ISTORIEI NAȚIONALE

1. Inițiativa

Sperând să păstreze inițiativa, Sinan pașa intenționa să înainteze, conform planului, pe itinerarul stabilit, spre București, unde să angajeze, la **„20 ale lunii în curs"**, după aprecierea lui Mihai, bătălia decisivă care să-i aducă gloria transformării Țărilor Române, după două sute de ani de luptă înverșunată, în pașalâcuri. Intențiile i-au fost dejucate însă de domnul român. Satele au fost arse, întreaga populație pe direcția de înaintare a invadatorului strămutată spre munți; detașamentele înaintate ale călărimii au hărțuit permanent coloanele inamicului care, lipsite de surse de aprovizionare și informații, au trebuit să întârzie la Giurgiu până la 13/23 august. Răgazul a fost folosit de domn, aflat în tabără la Copăceni, la nord de Călugăreni, pentru amenajarea genistică a terenului și definitivarea planului de luptă.

Păstrând permanent inițiativa, supraveghind itinerariul de marș al otomanilor, el „**a provocat la jumătatea distanței dintre capul de pod de la Dunăre și București întâlnirea de la Călugăreni**".

2. Terenul și dispozitivul de luptă

Pentru a nu permite desfășurarea inamicului, Mihai a ales ca loc al bătăliei zona mlăștinoasă, plină de obstacole naturale, de la confluența Neajlovului cu Câlniștea, pe direcția

secundară de înaintare spre București, Hulubești-Călugăreni-Copăceni. Lipsită de informații, avangarda otomană a fost deviată, înainte de Hulubești, de către detașamentele de hărțuire române spre terenul păduros și „mlăștinos" de la capătul Călugărenilor, intrând, relatau Barton și cronicarul otoman Mustafa Na'ima în această „**trecătoare împădurită dincolo de care credeau că se întinde valea Bucureștilor**"; era „**o strâmtoare, având pe de o parte o rovină, iar pe de alta un râu adânc și pe ambele părți**" putea adăposti „**archebuzieri /.../ ascunși în tufișuri**", care să lovească cu foc flancurile coloanei de marș inamice.

Încă din zori trupele române au intrat în dispozitiv de luptă: apărând podul din fața Călugărenilor cu 10.000 de luptători și 10 tunuri, Mihai a dispus „**la aripi pedestrimea, la mijloc călărimea și bombardele înainte**"; spre nord-vest de localitate, dominând comunicația Călugăreni-Copăceni, mascată de o pădurice de stejari, a plasat, pe un aliniament din adâncime, rezerva comandată de Albert Kiraly, însumând 6 000 de luptători cu 2 tunuri.

Potrivit surselor amintite, la care se adaugă mărturia spaniolului Diego Galán, prizonier în tabăra otomană, detașamentele otomane din avangardă, „**într-o miercuri au ajuns în apropiere de podul de la Călugăreni**", „**cu două-trei ore înainte de amiază**", deci aproximativ „**la ora 10 dimineața**". În dreapta aveau „**pădurea de stejari**" și înălțimea (rovina) de 100 m pe care și-au plasat tunurile, în stânga drumul îngust presărat cu podețe spre Uzunu, în față Neajlovul cu lunca mlăștinoasă peste care trecea podul apărat de oastea română. Sesizând cursa, Sinan pașa a ordonat retragerea când, pentru a-l obliga să angajeze lupta, Mihai care „**a văzut că se opriseră și că-i ghiciseră intențiile /.../ temându-se că nu și-ar realiza planul**", a atacat frontal, „**cu vreo cinci sute de oameni,**

avangarda". Concomitent, archebuzierii au deschis focul asupra flancurilor coloanei otomane.

3. Fazele bătăliei

Prima fază a bătăliei începea, așadar, la inițiativa lui Mihai Viteazul care a atras în ambuscadă avangarda otomană. Sub acoperirea tunurilor de pe „rovină" și a pușcașilor dispuși pe malul Neajlovului, „**Satîrci Mehmed pașa, Haidar pașa, Husein pașa și Ayas pașa zade Mustafa pașa**", nota cronicarul turc Sarih-ül Menarzâde Ahmed, au atacat frontal pe direcția podului, dar au fost respinși cu grele pierderi, provocate îndeosebi de artileria română care a măcinat flancurile coloanei de atac.

În cea de-a doua fază, desfășurată pe parcursul după-amiezii, pe direcția podului a atacat corpul ienicerilor, lărgindu-și frontul sub ploaia de proiectile a artileriei și archebuzierilor români, cu bușteni și scânduri așezate peste mlaștină. Paralel, Satîrci pașa și Hasan pașa au primit misiunea executării, cu forțele rămase disponibile ale avangărzii a unei manevre de învăluire prin pădure, primul pe la flancul drept, cel de-al doilea pe la flancul stâng, pentru a cădea în spatele dispozitivului românesc la Călugăreni și a izola grosul forțelor, care apărau podul, de rezerva lui Kiraly.

În momentul în care, prin atacuri succesive, otomanii au reușit să depășească limita dinainte a apărării, iar gruparea lui Satîrci pașa a apărut în flancul său stâng, Mihai, părăsind tunurile, a ordonat retragerea în dispozitiv de luptă sub forma unui unghi cu flancurile refuzate, spre aliniamentul rezervei. Luptând pas cu pas, trupele române s-au retras în ordine și s-au regrupat la nord-vest de Călugăreni; în noul dispozitiv, laturile unghiului format de grosul forțelor deveneau flancuri, iar rezerva, centrul. În acest moment, profitând de lăsarea

serii și de defecțiunea ivită prin neapariția la timp, pe câmpul de luptă a lui Hasan pașa care se rătăcise, îndepărtându-se spre Singureni, Mihai a hotărât să execute un viguros contraatac cu toate forțele. Gruparea lui Satîrci pașa a fost respinsă spre ieniceri, care, loviți puternic în flancul stâng, au început să șovăie, apoi să se retragă.

Contraatacul, marcând cea de-a treia fază a bătăliei, s-a prelungit până la pod, tunurile recuperate și archebuzierii provocând mari pierderi otomanilor îngrămădiți în spațiul îngust de aici. Încercând să răstoarne situația, Sinan pașa a intervenit personal în luptă cu unitățile sale de elită, dar retragerea nu a putut fi stăvilită. Ea s-a transformat în debandadă în momentul în care căpitanul Cocea, cu un detașament de 400 de călăreți, ocolind pe la flancul drept al inamicului, a lovit tabăra otomană din apropiere de Hulubești, provocând panică. În spaima generală care cuprinsese forțele de invazie, valul fugarilor a antrenat și garda lui Sinan pașa, îmbrâncindu-l pe marele vizir, cu cal cu tot, de pe pod. Rănit, Sinan a fost salvat **in extremis** din mlaștină de către deliul Hasan, numit ulterior „Batakci" ("Mlăștinarul"). Potrivit bailului venețian Marco Venier, doar apariția tardivă a lui Hasan pașa la flancul drept al dispozitivului de luptă românesc i-a **„salvat pe turci, de la o ruină completă"**. Obligat să facă față noului adversar, Mihai, întrerupând urmărirea fugarilor, a pornit cu atâta impetuozitate asupra beylerbey-ului Rumeliei încât acesta, cuprins de panică, a fugit, în fruntea călăreților săi, de pe câmpul de luptă.

4. Bilanțul

Bătălia s-a încheiat astfel la căderea nopții printr-o strălucită biruință creștină, Călugărenii devenind, potrivit aprecierii lui Nicolae Bălcescu, un **„Termopile al românilor"** care înscriau în cartea istoriei **„bilanțul cel mai**

strălucit al cununei gloriei române". În buletinul victoriei, trimis lui Rudolf al II-lea, Mihai Viteazul nota: **„patru pașale și șapte sangeaci au căzut"**; celor circa 7 000 de otomani rămași pe câmpul de luptă li se adăugau capturarea tunurilor de câmp și, supremă umilință – a unui **„steag verde al profetului Mahomed la care țineau foarte mult"**.

Desfășurată în trei faze, datorită complexității situației create de inamic, bătălia a constituit așadar, o mare biruință românească în câmpul tactic, implicând eșuarea planului general de campanie otoman. Ea a probat atât capacitatea comandamentului de a contracara variantele urmărite de otomani, cât și manevrabilitatea trupelor române și perfecta coordonare dintre arme.

Atingându-și obiectivul, oastea română s-a retras, în cursul nopții, pe urmele poporului băjenit, spre nord, unde, sub cetatea de piatră a munților, urma să se facă joncțiunea cu forțele moldo-transilvane. Aici, la Stoenești, nu departe de Bran, Mihai Viteazul și-a ridicat tabăra în care românii din toate provinciile: munteni, moldoveni, transilvani și bănățeni, refugiați sud-dunăreni și dobrogeni, au prefațat prin frăția lor de arme, marea izbândă națională care nu va întârzia să vină – Unirea de la 1599– 1600.

În plan geo-strategic, ecoul Călugărenilor a constituit semnalul ridicării balcanicilor la luptă. Astfel, pornind din nordul Albaniei, aromânii au încercat, fără succes însă, să elibereze Muntenegrul (Zeta) și să ocupe portul Dulcingo și cetatea Scutari. În același timp, la Târnova, românii și bulgarii, pregătind răscoala generală armată, îi transmiteau lui Mihai că au suficiente forțe să ocupe teritoriile munților Stara Planina. Mihai nu a putut însă declanșa, în aceste circumstanțe favorizante, contraofensiva strategică, deoarece, pe lângă încetineala lui Sigismund Báthory, un eveniment în măsură să producă răsturnarea întregului echilibru geo-politic se produsese la frontiera nordică.

VIII. SFÂRȘITUL RĂZBOIULUI ANTIOTOMAN

1. Defecțiunea Moldovei și ocupația otomană

La data organizării taberei de la Stoenești, o primă defecțiune avusese deja loc, periclitând unitatea de luptă a celor trei Țări Române. Ștefan Răzvan aflat „la tabără lângă Jijia" pentru supravegherea acțiunilor flotei otomane pe Dunărea maritimă, a fost înlocuit în scaunul de la Iași de pretendentul Ieremia Movilă, prin intervenția armată a Poloniei, care și-a motivat față de Ligă actul ostil prin teama de a nu fi transformată țara vecină în pașalâc. Aducând otomanilor un real câștig, permițându-le reocuparea temporară a Brăilei și a nordului Dobrogei, acțiunea era un prim pas însă către înfeudarea față de Polonia a Țării Moldovei, pe care noul domn o declara „**membru credincios și inseparabil al Coroanei polone**", fapt sesizat și de Sigismund Báthory, care, văzându-și compromise propriile proiecte de a ajunge rege al „Daciei", s-a plâns tuturor curților europene dar și de sultan care nu putea percepe decât ca pe o amenințare influența „aliatului" polon în Moldova. În același timp însă, incapacitatea de care a dat dovadă Sigismund Báthory, întârzierea sa pe teatrul de operații i-au răpit aliatului său, Mihai Viteazul, posibilitatea trecerii imediate, în fruntea oștirilor române reunite, la contraofensivă până la alungarea completă a inamicului la sud de fluviu, permițându-i lui Sinan

pașa, după înfrângerea suferită la Călugăreni, să-și reia înaintarea spre nord. Bucureștii (15/25 august 1595), apoi Târgoviștea au fost ocupate și refortificate, dregători otomani fiind trimiși spre celelalte orașe și satele Țării. Abia la 6/16 septembrie Sigismund Báthory, cu oastea transilvană și mercenarii trimiși de Rudolf al II-lea, a ajuns la Codlea, pornind, după o altă întârziere de 16 zile, spre tabăra de la Stoenești, unde lui Mihai i se alăturase Ștefan Răzvan cu resturile oștirii sale (cca. 4 000-6 000 de călăreți).

2. Contraofensiva românească

Debutând strălucit prin eliberarea Târgoviștei (8/18 octombrie 1595), contraofensiva forțelor românești, însumând cca. 46.000 de luptători, s-a desfășurat într-un ritm alert, astfel încât, Sinan pașa abia a reușit să incendieze cetatea Bucureștilor, fiind nevoit, în panica retragerii să lase, la 12/22 octombrie, **„în mâna lui Mihai, care îl urmărise, artileria, tezaurul, steagurile, ba chiar și aproape toți oștenii garnizoanei de aici"**. Ajuns, cu toate aceste sacrificii, de avangarda română, comandată de însuși Mihai Viteazul, la Giurgiu, el avea să sufere din nou, la 18/28 octombrie, potrivit cronicilor otomane **„atâtea nenorociri și pagube încât o astfel de înfrângere nu se mai întâmplase în nici un secol"**. Prelungită pe malul drept al Dunării, contraofensiva românească a dus, în lunile noiembrie 1595-mai 1596, din nou, la eliberarea Brăilei, Banatului și, prin puternicele lovituri date de corpurile de călărime ale căpitanului Velicico, agăi Farcaș sau ale lui Baba Novac grupărilor otomane de la Vidin, Cladova, Sofia, Plevna, în timp ce ardelenii asediau Timișoara, la desființarea completă a forțelor otomane destinate frontului dunăreano-pontic. Din acest moment Poarta nu va mai reuși să ridice efective importante împotriva Țărilor Române, slabele-i încercări de

răsturnare a situației mizând, în august 1596, pe folosirea elementului surpriză, pe reușita unui complot boieresc în favoarea pretendentului Radu Mihnea (fiul lui Mihnea Turcitul) la București, pe fondul unui atac executat de două mici grupări de cca. 6 000 și 3 000 de călăreți pe la Silistra și, respectiv, Nicopole-Turnu și, în octombrie același an, pe invazia tătară. Ambele acțiuni au eșuat însă; boierii trădători au fost executați la 5/15 august, grupările otomane nimicite, potrivit cronicarului silezian Balthasar Walther **„cum trebuie, de către locuitorii țării chemați de păzitorii ținuturilor de margine"**, deci prin mobilizare parțială, în zonele amenințate, a „oastei celei mari", iar tătarii, loviți la Gherghița de oastea de curte, au fost siliți să treacă în grabă Dunărea pe la Turnu. În urmărirea lor, forțele lui Mihai, cooperând cu răsculații bulgari și românii sud-dunăreni au eliberat Nicopolul (21 octombrie/1 noiembrie 1596) impunându-și controlul, potrivit istoricului Richard Knolles, pe o adâncime de „100 de mile" în interiorul imperiului. La aceasta au contribuit și răscoalele declanșate cu sprijinul logistic al domnului român, de către sud-dunăreni în primul rând români timoceni, aromâni dar și istroromâni și sârbi. Astfel, în iunie 1596 cca. 10.000 de răsculați au nimicit garnizoanele otomane de la Vașița și Cladova. Sprijiniți de croați, românii din Herțegovina și Croația, în frunte cu celebrii uscoci (marinari și pirați) au cucerit cetatea Klis sub conducerea lui George Lencovici, iar aromânii din Epir, au declanșat răscoala la Cimara în august 1596, la chemarea patriarhului Ohridei, Atanasie. După distrugerea Nicopolului, la 20 octombrie, în fruntea a 12.000 de călăreți, Mihai nu și-a mai continuat însă, înaintarea spre sud, de teamă că, întorcându-se victorioasă de pe frontul din Ungaria, oastea sultanală i-ar putea tăia căile de retragere. În aceste condiții, ridicarea generală a românilor și bulgarilor de la Târnova,

sub conducerea mitropolitului Dionisie Rally, un adept al restaurării Bizanțului (descindea din Paleologi prin tată și din Cantacuzini prin mamă) nu a mai avut loc iar otomanii au reușit să învingă forțele rebele din Epir, Croația și Herțegovina. Patriarhul Atanasie și George Lencovici s-au refugiat în Italia de unde aveau să-l bombardeze pe Mihai, cu apeluri la reluarea campaniei, declarându-l *„nădejdea tuturor ortodocșilor"*.

În aceste circumstanțe, deși învingător în Ungaria, unde trupele romano-germane și transilvănene au fost zdrobite la Mezökereztes (28 octombrie 1596), Mehmed III Adil (1595-1603) a decis să se întoarcă la Constantinopol, conștient că un adversar de talia lui Mihai, lăsat să se întărească la flancul drept și în spatele frontului ar fi putut produce nu numai dezastrul militar în „Nemçe seferi" dar și pierderea întregii Peninsule Balcanice. Convingerea sultanului avea să fie împărtășită și de Rudolf al II-lea ai cărui agenți îi raportau că **„populația creștină din Balcani și de peste Dunăre îl așteaptă cu mare nerăbdare și îl solicită zi de zi (pe Mihai -n.n.), ba chiar îi trimite și scrisoare de repros că zăbovește atâta"** (Erich Lassota), astfel încât **„dacă domnul ar trece el însuși Dunărea cu 15.000 sau 20.000 de oameni, toate acele popoare până la Constantinopol, sătule de robia turcească se vor porni într-un suflet, cum sunt bulgarii, sârbii, albanezii, rascienii, uniți cu ei în aceeași credință și vor înlătura din mijlocul lor pe turci, oricâți ar fi"** (Ștefan Szuhai și Nicolae Istvánffy). În mod identic, Jan Zamoyski cancelarul polon era informat de Andrei Taranowski că **„sârbii, bulgarii și dalmatinii așteaptă pe voievodul Munteniei peste Dunăre"**. Astfel, sultanul a fost adus de Mihai Viteazul în situația scontată -aceea de a începe tratative de pe cu totul alte poziții decât predecesorul său. Prin ceaușul Ali, trimis în misiune secretă la București în

luna ianuarie 1597, odată cu reconfirmarea în scaun a lui Mihai cât și prin intermediul agentului englez la Poartă, Edward Barton, care îi scria personal domnului român la 5 iunie 1597, invocând **„vechea noastră prietenie, în numele căreia mă străduiesc ca în orice prilej și oricând mi-e cu putință să slujesc cinstei și folosului Domniei voastre"**, punându-se chezaș **„că marele vizir și ceilalți domnitori de la Poartă se arată foarte binevoitori să vă primească sub oblăduirea și prietenia lor de mai înainte"**, el a inițiat tratativele.

3. Armistițiul

Spre neliniștea întregii Europe, sultanul Mehmed III s-a văzut, așadar, nevoit să încheie armistițiu cu domnul român, recunoscându-l prin solia trimisă la București, la începutul lunii ianuarie 1597. Mihai Viteazul a acceptat sistarea ostilităților atât datorită evoluției situației pe celelalte fronturi, îndeosebi a înfrângerii imperialilor și a lui Sigismund Báthory, amenințării Poloniei, ale cărei trupe continuau să fie prezente, după înfrângerea și uciderea la Areni (13 decembrie 1595) a credinciosului său aliat Ștefan Răzvan, în Țara Moldovei, cât, mai ales, datorită necesității pregătirii, odată independența cucerită, a realizării **de facto** a deziderատului Unirii.

IX. DIPLOMAȚIA ÎN SLUJBA UNIRII. PROIECTE SECRETE

1. Mihai – Omul zilei

Reglementând raporturile cu Poarta de pe poziția învingătorului, Mihai Viteazul putea trece la cea de-a doua parte a programului său politic, vizând Unirea, favorizat de faptul că liderii politici de decizie otomani înțelegeau utilitatea unui stat românesc unificat, tampon în calea pretențiilor polone și romano-germane și scut al imperiului lor la Dunăre. Din acest moment, Mihai Viteazul s-a orientat spre o alianță secretă cu Poarta, îndreptată atât împotriva Poloniei cât și, mai ales, împotriva aliatului său de circumstanță, **Imperiul Romano-german, care devenise, *de facto*, principala primejdie pentru români.** În demersurile sale, era secondat, potrivit raportului agentului Edward Barton către Sir Robert Cecil, datat 14 mai 1597, de Sigismund Báthory, ceea ce îngreuna încheierea tratatului, deoarece sultanul cerea, pe lângă restituirea cetăților dunărene pierdute în ultima campanie **„alte patru cetăți care i-au aparținut odinioară și care sunt acum în posesia principelui Transilvaniei".** Litigiul pentru linia Dunării explică atât prelungirea tratativelor din martie 1597, până în octombrie 1598, cât și acțiunile militare reciproce, de intimidare, declanșate de ambele părți în această perioadă.

În același timp, reconsiderarea politicii europene a lui Mihai explică de ce în anul 1597, an de **„acalmie"** pe

„**frontul**“ antiotoman al Ligii „Creştine", s-a produs un adevărat „**pelerinaj**“ al diplomaţilor şi agenţilor secreţi spre Bucureşti unde până şi îndepărtatul Albion avea deja plantaţi doi spioni, pe „Luciano şi Michelle“ (Barton). Nu numai Habsburgii şi papa, dar şi polonii s-au străduit „**să iscodească gândul şi dispoziţia domnului**". Pentru că nu mai era un necunoscut, un „**căpitan**“ oarecare, căruia puteau să-i ordone principele Ardealului sau Rudolf al II-lea. Devenise „*atât de valoros*“ încât însuşi sultanul, notau observatorii, „**se temea**“ de el „**tocmai în palatul său de la Constantinopol**". Prieteni ca Balthasar Walther sau duşmani ca Istvan Syamosközy şi, în general, cărturarii Europei îl prezentau ca fiind un „**om cu o inteligenţă ascuţită**", un „**bărbat de arme**“ cu „**inima neînfricată**", „**inimă de erou**", „**un militar bun şi excelent, ceea ce a dovedit cu mintea şi cu fapta sa**". În îndepărtata Londră, regina Elisabeta I (1558-1603), care reuşise să facă pentru insulari ceea ce el însuşi urmărea să realizeze pentru români, era informată de agenţii săi la Istanbul că „**ceea ce regi şi principi nu au putut spera să realizeze, a fost săvârşit de un Mihai**", victoriile sale antiotomane fiind „**un lucru vrednic de toată lauda şi de perpetuă faimă**". La apogeul gloriei militare, idolatrizat de creştinii simpli din întreaga Europă, numele său câştigase, nota Ioannis Bisselius „**o măreţie şi faimă neînchipuite, răspândindu-se în întreaga lume, astfel încât toţi îl aveau pe buze, nemaiîndoindu-se de strălucirea lui nici turcii, nici tătarii, care tremurau cu toţii de puterea armelor lui (...). Mihai se bucura de o mare stimă la popoarele creştine, care îi sărbătoreau cu bucurie faptele şi virtuţile**".

Era firesc, în aceste condiţii, ca principali adversari, direct interesaţi în stăvilirea acţiunilor sale, să-i devină împăratul romano-german şi regele Poloniei, care aveau, în final, să se

ridice, potrivit cronicarului său Palamed, **„în același timp, ca să-l distrugă și să-i zdrobească marea putere“**. Miza era Transilvania, pe care Mihai căuta să o unifice Munteniei și care era râvnită de cele două mari puteri catolice, din aceleași motive pentru care este râvnită și astăzi: **„țara, afară că e bogată în vinuri, grâne și vite, trebuitoare pentru hrana oștenilor** – nota într-un raport secret, agentul imperial Sigismundo della Torre (27 mai 1597) – **mai are și mine de aur care, de un an încoace se arată a fi foarte bogate precum și de argint și alte metale. E mare belșug de sare, care ar putea fi trimisă în Ungaria, întrecând cu mult ceea ce se aduce acum din Polonia“**.

2. Vechimea și variantele planului Unirii

Și la Praga și la Cracovia erau cunoscute legăturile lui Mihai cu fruntașii secuilor, nemulțumiți de Bathorești pentru retragerea privilegiilor și sângeroasa reprimare a recentei lor revolte (decembrie 1595-februarie 1596) de către Sigismund Báthory! Era bănuită, în același timp, existența unei partide proromânești și pro Mihai în Ardeal, formată din cei pe care el însuși îi numise **„prietenii și aliații săi de acolo“** și condusă de cancelarul român Ștefan Josica (Iojica).

Încă de la 27 mai 1597, Sigismundo della Torre, avertizase Praga, prin intermediul cardinalului Cinzio Aldobrandini **„că voievodul Țării Românești ar putea să se învoiască cu principele** (Sigismund Báthory – n.n.) **să rămână el în scaunul Transilvaniei, fiindcă principele e hotărât să renunțe la rangul său"**. Iar acțiunea putea avea sorți de izbândă deoarece **„Sus-zisul voievod e rudă cu cancelarul** (Ștefan Iojica – n.n.) **de care e oblăduit și ajutat“** și care **„îl poftește adesea, călcând obiceiurile, pe principe** (Sigismund Báthory – n.n.), **în castelele sale, unde acesta petrece cu soața cancelarului și cu alte domnițe"**, în timp

ce el însuși „**se învoiește în chestiunile ce-i privesc pe bulgari, cu voievodul** (Mihai – n.n.), **fără ca principele să bage de seamă că toate acestea pot fi prilejuri de aducere în țară a valahului, care mai este și înrudit cu cancelarul**". Astfel, la Praga se dădea ca cert faptul că Mihai „**s-a străduit ca pe sub mână, prin cancelarul transilvănean Josica să provoace o răscoală în Transilvania**". Practic, o revoltă antihabsburgică, de vreme ce era motivată de intenția lui Sigismund Báthory de a-i ceda principatul lui Rudolf al II-lea în schimbul ducatelor Oppeln și Ratibor și aceasta în condițiile în care, având u-i deja pregătiți la București, ca domni locțiitori pentru Iași pe Marcu Cercel și pe Iliaș, fiul lui Aron Tiranul (1591-1592, 1592-1595) Mihai propunea acelorași Habsburgi să-și dea acceptul pentru o campanie ofensivă menită „**să-l alunge din Moldova (pe Ieremia Movilă -n.n.) și să scape de un dușman și un trădător atât de rău**", proiect pe larg prezentat la tratativele din vara anului 1598. Pe baza rapoartelor agenților imperialo-papali Germanico Malaspina și Sigismundo della Torre care anunțau, încă din 1597 că domnul urmărește unificarea Transilvaniei cu Muntenia, a celor înaintate de Erich Lassota la 14 septembrie 1597 sau Ștefan Szuhai și Nicolae Istvánffy la 11 iunie 1598, privind intenția de atacare a Moldovei, se pare, așadar, că nu numai planul campaniei transilvane, dar și al celei moldovene fusese conturat de București cu cel puțin doi ani înainte de evenimente. Ba chiar că, inițial, domnul vizase Unirea mai întâi a Moldovei, pentru a prinde Transilvania într-un clește strategic!

Mai mult, Giovanni de Marini Polli informa la Praga (31 ianuarie 1598) că domnul atrage pe toți cazacii și bulgarii nemulțumiți „de tirania turcilor", cărora „le dă toate cele necesare", confirmând raportul unui anonim sas că ar vrea să cuprindă „**toate teritoriile, de la Marea Caspică, până**

la... Buda", iar în sud, acționa în teritoriile fostului țarat româno-bulgar, cotropite de otomani doar **„în speranța de a lua în stăpânire această țară până în munți** (Stara Planina – n.n.), **cu participarea locuitorilor**". A dovedit-o campania de 6 săptămâni din septembrie-octombrie 1598, soldată cu victoria de la Senadin (28 septembrie), distrugerea a 2 000 de sate și strămutarea în Muntenia a *„peste 16.000 de suflete cu averea lor toată*" (Mihai Viteazul către arhiducele Maximilian, 16 octombrie 1598) și, atacarea Sofiei, pe fondul răscoalei românilor și bulgarilor de la Târnova, condusă de Dionisie Rally și un pretins urmaș al Șișmanizilor ("Șișman IV"). Ea a provocat la Stambul „o spaimă de necrezut", turcii crezându-se aproape pierduți deoarece erau conștienți că, pentru toți creștinii balcanici **„tot sprijinul și toată nădejdea lor este la Mihai**" (Mustafa Selaniki). Informația este întărită de raportul din 20 ianuarie 1599 al noului agent englez la Poartă, Henry Lello, către Sir Robert Cecil, potrivit căruia, în acele împrejurări, balcanicii **„i-au trimis 70.000 de galbeni și mulți cai alegându-l pe el, mai degrabă decât pe alții SĂ LE FIE REGE** (subl. ns.), **ba chiar mare mulțime de oameni a fugit la el"**.

Ochii contemporanilor par să fi văzut așadar ceea ce noi nu îndrăznim să vedem: MIHAI VITEAZUL A URMĂRIT, CONȘTIENT ȘI A ACȚIONAT CU TENACITATE PENTRU UNIFICAREA POLITICO-STATALĂ A ÎNTREGULUI SPAȚIU ETNIC ROMÂNESC, ÎNTRE DUNĂREA MIJLOCIE ȘI NIPRU, CARPAȚII PĂDUROȘI ȘI NORDUL GRECIEI.

Bine documentat, amintitul raport al comisarilor Ștefan Szuhai și Nicolae Istvánffy, informa, de altfel și că domnul avea susținători printre **„mulți seniori poloni care îi promit ajutoare**", el vizând în primul rând Moldova, pentru a prinde apoi Transilvania într-un „clește strategic" iar în privința

principatului românesc intracarpatic **„de Josica a fost îmboldit ca să-l susţină la dobândirea principatului Transilvaniei"**. Schimbarea de plan, acordarea unei atenţii prioritare Transilvaniei, vizată şi de Imperiul Romano-german şi de Polonia a fost sesizată de Istvan Szamosközy, potrivit căruia **„folosindu-se de prilejul oferit de surprinzătoarea schimbare a principilor transilvăneni, (Mihai) a început să gândească cum ar putea să-i aducă pe transilvăneni sub suzeranitatea lui"**. Mihai a dat, aşadar, prioritate campaniei transilvane faţă de aceea pentru Moldova, datorită primejdiei la care îi expunea pe români jocul politic absurd al lui Sigismund Báthory.

X. CAMPANIA TRANSILVANĂ ȘI JOCUL POLITIC AL PREGĂTIRII ȘI CONSOLIDĂRII UNIRII

1. Primejdia polono-germană și acordul cu Poarta

Manipularea cercurilor politice și a opiniei publice europene în direcția acceptării unor campanii ofensive în Transilvania și Moldova, în plin război antiotoman al Ligii, a fost ușurată de faptul că Moldova **„defectase"**, fiind obligată să părăsească alianța antiotomană nu de forțele (sau de amenințarea cu forța a) Porții, conjugate cu loviturile tătarilor, ci de prea creștina **„republică"** polonă. Adversară a Habsburgilor, care urmăreau, vizibil, după **„pieirea de la Móhacs"** (**Móhacsi vesz**) acapararea celor trei Țări Române, ea însăși doritoare să-și fixeze granița sudică pe Dunăre, Polonia încheiase încă din 1533 **„pacea veșnică"** cu Poarta, practicând, dacă nu alianța fățișă, cel puțin o politică de neutralitate față de aceasta. Or, în condițiile în care, în numele Ligii „Creștine", oștile munteano-moldo-transilvane erau angajate în contraofensiva menită să alunge din Muntenia armata de invazie a lui Sinan pașa, un corp expediționar polon ocupase prin surprindere Moldova, înscăunându-l domn, la 25 august 1595, pe Ieremia Movilă (1595-1600, 1600-1606) în locul lui Ștefan Răzvan (1595), plecat cu cea mai mare parte a curtenilor și lefegiilor în sprijinul lui Mihai. Riposta moldo-munteană din decembrie 1595 s-a soldat însă cu înfrângerea de la Areni, datorită superiorității forțelor polone

comandate de Jan Potocki și Stanislav Chuski și cu executatea lui Ștefan Răzvan (13 decembrie 1595) din ordinul lui Ieremia Movilă. Acestă acțiune, la care Mihai Viteazul a participat nu personal, ci cu trupe, a servit într-adevăr interesului comun, al românilor și al Ligii „Creștine", fiind dictată de necesitatea de a lichida *„defecțiunea"*, prin readucerea Moldovei în *„frontul antiotoman"*. Nu însă și campaniile din octombrie 1599 și din mai 1600, desfășurate în cu totul alte condiții!

În 1599, Mihai Viteazul se afla în stare de armistițiu cu Poarta. El a încheiat însă și un acord secret, după reglementarea raporturilor cu Habsburgii (9 iunie 1598, la mânăstirea Dealu) la 16 octombrie 1598, sultanul Mehmed III Adil satisfăcându-i toate cererile și fiind, evident, de acord cu planurile militare privind Transilvania și Moldova, tocmai pentru a crea mari probleme adversarilor săi din Liga „Creștină" și în același timp, pentru a evita pierderea provinciilor balcanice. Cât privește tătarii, alianța secretă cu aceștia fusese perfectată deja în luna iulie, înainte de data de 28 hanul Gazi Ghiray II trimițându-i confirmarea: „**Prea bunului meu frate Mihai, voievodul Valachiei, prietenia și închinăciunea mea**. Am aflat cele ce mi-ai scris și mi le-ai vestit prin destoinicul tău slujitor. Așadar, **din acea zi primesc și prețuiesc frățeasca ta prietenie**. ORICE AI CERUT DE LA MINE, CU VOIA LUI DUMNEZEU SE VA ÎMPLINI ÎNTRUTOTUL (subl. ns.). Cât privește trecutele tale greșeli, să fie date uitării! DACĂ NE VA ȚINE DUMNEZEU, PE NOI ȘI PE TINE, TOATE SE VOR ÎMPLINI DUPĂ VOIA TA (subl. ns.). Apoi, prin același om destoinic pe care l-ai trimis la mine, ți-am trimis, la rândul meu răspuns. L-am trimis la tine pe Hasan aga, destoinic și de încredere om al meu, ca să vorbească și să se înțeleagă cu tine. Să ai încredere în el ca și în mine însumi".

La data declanșării campaniilor Unirii, nu otomanii, ci Habsburgii și Polonia erau, așadar, adversarii **de facto** ai lui Mihai. Invocând față de aliații creștini tocmai primejdia pierderii pentru Ligă, după Moldova și a Transilvaniei, unde nestatornicul Sigismund Báthory (1581-1597, 1598-1599, 1601-1602) îi cedase titlul princiar, la 29 martie 1599, vărului său, cardinalul filo-polon Andrei Báthory, domnul român și-a creat singur, prin abilitatea geniului său politic și diplomatic o conjunctură favorabilă propriilor obiective.

2. Jocuri diplomatice

În fața concentrării interesului marilor puteri vecine asupra Transilvaniei, râvnită de germani și în care Polonia avea un pion important, pe Andrei Báthory, Mihai a promis tuturor celor interesați, și imperialilor și Poloniei și Porții, recunoașterea suzeranității și le-a solicitat, pe rând, acordul, chiar sprijinul armat în vederea înfăptuirii planurilor sale. Astfel, în aprilie 1599, agenții imperiali transmiteau de la București arhiducelui Maximilian propunerea sa de a-l alunga, împreună cu forțele romano-germane din Ungaria Superioară ale generalului Basta, în interesul cauzei creștine, pe Andrei Báthory din Transilvania. Apoi, în vreme ce, „la Rudolf al II-lea", potrivit mărturiilor contemporane **„statornic se roagă numai să se atace Ardealul"**, deși încheiase, din considerente politice și un tratat cu Andrei Báthory (26 ianuarie 1599). Mihai a intervenit în secret pe lângă marele vizir Ibrahim, pe care l-a convins să-i obțină steag de domnie, ca semn al recunoașterii drepturilor sale în principatul românesc intracarpatic. A strâns contactele atât cu partidele proimperiale din Transilvania, grupate în jurul comisarilor imperiali David Ungnad și Mihai Székely, cât și cu secuii, buni soldați, nemulțumiți de ofensiva bathoreștilor împotriva privilegiilor lor pentru ca, în final, independent

de generalul Basta, „**aliatul**" recomandat de imperiali pentru această acțiune, să declanșeze campania. Victoria avea să fie relativ ușoară; secuii „**clocotind de ură și setoși de răzbunare**" aveau să lupte la Șelimbăr (18/28 octombrie 1599) sub comanda sa; nobilii urmau să i se închine ca unui reprezentant al împăratului, iar românii, pentru care venise ziua mult așteptată, urmau să se răscoale în masă, sensul noilor schimbări fiind văzut de ei atât pe plan național cât și social, potrivit mărturiilor cronicarului Szamosközy. Acțiunea, așa cum observa nunțiul papal Germanico Malaspina, părea să aibă acordul Porții, care a stat în expectativă. De altfel, același Malaspina, martor ocular al evenimentelor și mediator, declara că, în ajunul bătăliei de la Șelimbăr, Mihai i s-a confesat că n-a făcut decât s-o ia înaintea dușmanilor săi și că spera să elibereze și Moldova ocupată de trupe polone.

De altfel, chiar dacă nu ar fi existat indicii privind înțelegerea româno-otomană, logica militară i-ar fi prevenit pe imperiali. Ca pivot al Ligii Creștine, Mihai avea în față „frontul" otoman pe toată linia Dunării Inferioare și grupări otomane la ambele flancuri (în Dobrogea, Banat și Crișana). În această situație, numai un nebun ar fi întors spatele inamicului și, având și spatele și ambele flancuri descoperite s-ar fi lansat spre Transilvania aliată. Și numai un idiot aflat pe tronul sultanilor nu ar fi profitat și nu ar fi invadat Țara Românească în timp ce trupele acesteia se aflau la Șelimbăr, or Mihai a intrat în Transilvania și Poarta nu l-a atacat, fapt ce denotă ACORDUL lui Mehmed III Adil.

3. Campania transilvană

Acțiunea militară pentru adjudecarea Transilvaniei a fost demult și temeinic pregătită. Astfel, la începutul lunii octombrie 1599, forțele principale ale oastei muntene s-au

concentrat în două zone situate la mare distanță una de alta (Ploiești și Craiova), în același timp fiind dislocate la Rîmnic și București importante grupări destinate supravegherii mișcărilor forțelor polone din Moldova și ale celor otomane de la Dunăre. Printr-o bună mascare, la succesul căreia au contribuit acțiunile diplomatice (dezinformarea solilor imperiali sau ai principelui Andrei Báthory, ca și a beyilor otomani de margine), Mihai a reușit să păstreze secretul pregătirilor militare și al acțiunii în ansamblu, realizând, la momentul potrivit, surprinderea pe plan strategic și tactic. Buna cunoaștere a terenului, a forțelor și posibilităților adversarului i-a permis asigurarea deplasării trupelor în etape de marș de 20-25 km pe zi și realizarea joncțiunii celor două grupări la timpul și locul stabilite. Potrivit martorului ocular Ioan Darahi, iscoadele cardinalului Bathory au rămas **„încremenite de uimire de iuțeala și mulțimea trupelor lui Mihai"**.

Pornită la 5/15 octombrie din Ploiești, după ce a străbătut Țara Bârsei, gruparea principală, comandată de domn, se afla la 13/23 octombrie la Făgăraș. Ea a realizat joncțiunea la 16/26 octombrie la Veștem cu gruparea secundară, comandată de Radu Buzescu și banul Udrea, care înaintase pe valea Oltului, apoi, la 17/27 octombrie, a ocupat pozițiile de luptă la Șelimbăr. Aici, Mihai și-a dispus efectivele pe trei linii, gravitând cu forțele principale spre stânga, pe unde urmărea să taie linia de comunicații a adversarului cu Alba Iulia, în contrast cu inamicul care și-a dispus trupele pe două linii, fără nici o idee de efort. Victoria i-a fost asigurată de perfecta coordonare inter-arme și utilizarea în câmp tactic a loviturii frontale, combinată cu atacul de flanc. O contribuție decisivă a avut-o însă dezertarea rezervei lui Andrei Báthory, formată din români și condusă de mult prea proaspăt ungurizatul Daniel din Sălaj (Szalasdi) al cărui „sânge de valah" s-a

răzvrătit potrivit lui Szamosköszy, cînd a văzut cușmele „roșiilor" munteni.

4. Mihai domnul Țării Ardealului

Intrat în Ardeal pe cont propriu, înainte de a se fi concretizat un plan comun de acțiune româno-german, sprijinit însă de partizanii săi, români și secui și întâmpinat **„cu mare bucurie și mulțumire de către locuitori"**, Mihai a refuzat să dea curs tuturor somațiilor imperiale de a părăsi provincia și de a o preda generalului Giorgio Basta **„deoarece țara lui și această țară sunt atât de împreunate și legate una de alta, încât căzând una cade și cealaltă și păstrând una se păstrează și cealaltă"**. Mizând pe sprijinul majorității populației și pe acela, secret, al otomanilor, garantat de solii marelui vizir Ibrahim, el și-a denunțat **de facto** statutul de vasal, informându-l tranșant pe împărat că **„acum, cum mă aflu înăuntrul acestei țări, ar fi bine ca armata împăratului să stea deoparte"**, ba chiar să se retragă dincolo de Tisa și să cedeze Hustul și Seghedinul **„care, și mai înainte, a ținut încoace de Ardeal"**, iar Rudolf în persoană **„să-i confere titlurile pe care și le atribuia el însuși"**. Care titluri? Acelea de *principe* și *domn ereditar* al Ardealului și Țării Românești, Mihai declarând în acte principatul ca **„supus puterii și autorității noastre"** și **„trecut prin luptă asupra noastră și a dreptului nostru de dăruire"**. Drept care își semna deciziile, prin denunțarea oricărei legături de suzeranitate-vasalitate, **„Io Mihai Voievod cu mila lui Dumnezeu domn a toată Țara Ardealului"**. În secret, el l-a înștiințat imediat pe sultanul Mehmed III Adil (1595-1603) că a ajuns și **„principe al Transilvaniei"**, instalându-l ca locțiitor pe fiul său Nicolae Pătrașcu la București, iar **„dacă sultanul se gândește să facă pace, să facă cu el și nu cu alții"** (aluzie la Rudolf al II-lea -n.n.). Agenții englezi la

Poartă erau deja în măsură să transmită la Londra că Mehmed III l-a recunoscut domn ereditar în Muntenia și Ardeal **„de bună voie căci altfel ei vor păstra titlurile cu forța“** (Henry Lello, 1 ianuarie 1600), și i-a aprobat și campania din Moldova. Se adăugau la toate acestea măsurile întreprinse în Ardeal în calitate de suveran: numirea de pârcălabi români ai cetăților (Aga Lecca la Gherla și Chioar, banul Mihalcea la Ocna Mureș, Badea stolnicul, Iani comisul, apoi căpitanul Fărcaș la Făgăraș, Constantin stolnicul la Gurghiu, judele Andrei Stăncel la Cluj etc.); confiscarea domeniului princiar al Făgărașului, dăruit Mariei Christierna de Habsburg de Sigismund Báthory; introducerea administrației și limbii române în actul de guvernare, sprijinirea țăranilor români, a bisericii și clerului ortodox; restabilirea drepturilor secuilor; scoaterea din țară a garnizoanelor imperiale și refuzul de a-i primi pe comisarii raportori ai Europei germano-catolice; întemeierea episcopiei ortodoxe de Alba-Iulia etc. Totul confirmă concluzia raportorului dr. Bartholomeu Pezzen, exprimată la 7 decembrie 1599 în scrisoarea către arhiducele Maximilian: **„Guvernarea Voievodului Mihai în Transilvania capătă din ce în ce mai mult aerul că numitul voievod vrea să ducă cu vorba atât pe turc, cât și pe Majestatea Sa și să păstreze țara pentru sine"**. Mult mai categoric, un raport al unui anonim agent italian preciza la 10 decembrie 1599: **„Mihai Voievod vrea să fie stăpânul Transilvaniei, sub orice formă și se pregătește să se apere împotriva celor ce vor să-l tulbure; spune că a intrat într-adevăr aici** (în Transilvania) **din ordinul împăratului, DAR și CU ACORDUL TURCILOR** (subl. ns.) **și dacă Majestatea Sa îl va ajuta și-i va oferi condiții bune, va fi de partea sa, dacă nu (de partea celui) ce îl va ruga; și cu atât mai mult cu cât TURCII STĂRUIE SĂ DUCĂ TRATATIVE DE PACE"**. **„Eu sunt absolut încredințat**

– *concluziona iezuitul Bartholomeu Pezzen la 11 ianuarie 1600* – **că voievodul și-a propus să guverneze acolo**" și nu numai „**că nici nici nu se gândește să se lase îndepărtat de acolo**", dar „**vrea să-și încerce norocul și în Moldova, fie că Majestatea Voastră imperială vrea sau nu**", intenția sa declarată fiind „**să aducă aceste trei provincii** (Moldova, Muntenia, Transilvania – n.n.) **sub stăpânirea sa**".

Sinteza-raport înaintată, pe baza datelor culese de la informatori, la 22 februarie 1600, la Viena, de către secretarul Unverzagt, arhiducelui Maximilian, îi confirma împăratului cele mai sumbre presimțiri: „**Valahul se ține încă tare; îi ține sub ascultare pe transilvăneni; se arată a fi cu totul devotat Majestății Sale, dar nu lasă din mână Transilvania**". Ca semn că se considera suveran și se pregătea de domnie lungă „**Și-a chemat soția și fiul la el, la Alba Iulia; acolo construiește o biserică**"; mai mult „**Este suspect faptul că îi ține în cinste pe toți cei care, mai înainte, au fost infideli față de Majestatea Sa**"; sub pretextul „**că, astfel, turcii nu ar mai fi suspicioși**", „**Spune că vrea să aibă cetățile Hust, Șimleu și Chioar**" ceea ce denotă că, pe lângă Transilvania deja adjudecată, revendica și Partium-ul. În ceea ce privește Moldova, Unverzagt nota că „**Valahul vrea să ia imediat în stăpânire Moldova**; s-a abținut destul".

În încercarea de a adormi bănuielile Habsburgilor, că urmărește unificarea sub sceptrul său a întregului spațiu românesc, Mihai s-a adresat personal lui Rudolf al II-lea, cerându-i, la 9 aprilie 1600, „*să binevoiască a-l trimite cât mai degrabă la noi, pe Ștefan Voievod* (fiul lui Petru Șchiopul -n.n.), *care se află la Innsbruck*", sugestia fiind întărită de scrisoarea postelnicului Stoica, din 7 mai 1600, către Mihai Székely, că ar vrea să-l facă pe acesta domn în Moldova în locul trădătorului creștinătății, Ieremia Movilă.

Habsburgii, alertați de regele Poloniei, și-au arătat însă ostilitatea față de ideea atacării Moldovei, mai ales că, potrivit unui raport anonim din 11 aprilie 1600, erau edificați asupra faptului că Mihai **„nu a vrut să cedeze Majestății Sale provincia, dorind să intre în posesia și a părților exterioare** (Partium-ul – n.n.) **care aparținuseră mai înainte Transilvaniei, precum Hust, Șimleu, Hodod, Ciba și Oradea, fiind hotărât să trimită oaste într-acolo și să asigure țara**". În paralel cu înțelegerile secrete cu Polonia, în scopul înlăturării lui Mihai Viteazul, ei au acționat în sensul înconjurării cu spioni a domnului român și al stimulării trădării prin cumpărarea cu bani și promisiuni a celor mai apropiați sfetnici și dregători ai săi. Artizanul acestui plan a fost comisarul imperial David Ungnad, care-i scria împăratului, la 20 ianuarie 1600, de la Satu Mare, argumentându-i necesitatea investiției unor sume consistente în cumpărarea de oameni. Dând doar numele țintei principale – Mihai și protejându-și cu grijă „sursele" el raporta: „am dat **persoanei de încredere** care a fost aici și care a descoperit scrisorile (arhiva defunctului Andrei Báthory – n.n.) **100 taleri**, însă nu numai pentru scrisori, ci mai mult **pentru că acea pesoană are strânse relații cu mai mulți oameni intimi ai lui Mihai, care se află zilnic, permanent, în jurul voievodului și aud aproape tot ce spune el, iar pe aceștia trebuie să ni-i facem devotați** pentru a putea întocmi rapoarte bune cu știri **și să-i atragem. În acest scop, darurile sunt cele mai potrivite**. Sper că Majestatea Voastră a reținut că eu, în aproape toate scrisorile mele, am arătat **necesitatea aprovizionării cu bani** și insist și acum asupra acestui fapt. **Adesea cu o sută sau cu două sute de ducați se poate obține același lucru pentru care Majestatea Voastră altfel ar cheltui o mie, două sau mai multe mii** de ducați și poate că în cele din urmă nu s-ar obține **nimic, dacă ocazia ivită**

pe neașteptate și pe neprevăzute ar fi lăsată să scape din mână". Astfel, „o persoană de încredere" fost curier secret al Bathoreștilor la Stambul, a dezvăluit toate secretele acestora „ însă nu fără a da daruri". Era motivul pentru care Ungnad cerea fonduri deoarece tocmai recrutase „**o persoană care se află zilnic în preajma voievodului și care ar putea să ne comunice multe lucruri secrete**". Demonstrând încă odată că nimic nu este nou sub soare, Ungnad cerea ca „sursele" să rămână secrete și, pentru a nu fi depistate, comunicarea să se facă cifrat, în care scop să fie implicat serviciul specializat de la Praga: „**ar trebui să am la dispoziție un cifru al Majestății Voastre, ca să cifrez pentru Majestatea Voastră toate lucrurile secrete și numele; rog deci preasupus pe Majestatea Voastră să dea dispoziție în acest sens Cancelariei Aulice de Război din Praga**", cu alte cuvinte, serviciului de informații externe german.

Obiectivul numărul doi, după Mihai însuși, care trebuia izolat prin agenți infiltrați și delatori, pentru a putea fi eventual „agățat", îl constituia, potrivit lui Ungnad, „**Gheorghe Balogh, numit** (conspirativ – n.n.) **și Grigorcea care, împreună cu un raguzan a fost și la Majestatea Voastră**", deci, omologul său, un diplomat și un spion în solda lui Mihai, care „ar fi acum, se spune, un fel de factotum pe lângă Mihai (șeful serviciului său secret – n.n.), **și el ar trebui câștigat**. Dacă Majestatea Voastră ați dispune să-l încerc riscând un dar, **cu șase, șapte sute până la o mie de taleri ar putea fi câștigat**, garantând eu pentru el față de Majestatea Voastră, iar **serviciile pe care el le-ar putea aduce Majestății Voastre ar recompensa din plin cheltuielile**, mai ales că eu NU VĂD NICI O ALTĂ POSIBILITATE DE A ADUCE TRANSILVANIA PE CALEA DORITĂ, ÎN SIGURANȚĂ (subl. ns.)".

Autentic profesionist, David Ungnad și-a fixat apoi, ca al treilea obiectiv, racolarea tălmacilor, deoarece constatase, în cazul Mila(n) Petru, sol al lui Mihai Viteazul la Veneția, că demnitarii români vorbeau **„numai în grai valah“** având nevoie de însoțitori care să vorbească fluent limba curților la care erau trimiși.

Mult mai avansat, având de la începutul războiului o liotă de spioni, călugări și teologi iezuiți, care mișunau prin Țările Române, papa Clement VIII (1592-1605) îi cerea imperativ, la 29 aprilie 1600, domnului român să-și păstreze **„tăria statorniciei sufletești împotriva înverșunaților vrăjmași** (turci – n.n.)“ și, mai ales, să respecte **„cu toată râvna tratatul de sinceră prietenie prin care te-ai legat de fiul nostru prea iubit Rudolf, împărat ales"**, și **„să nu cumva să îngădui ca prin vreo (altă) înțelegere** (cu turcii – n.n.) **să fii abătut de la acea prietenie"**. Cât despre subsidiile cerute, Mihai trebuia să înțeleagă că va primi sprijinul Europei catolice doar dacă accepta trecerea la catolicism și unirea bisericii sale **„cu biserica** <romană> **fără de care nu există mântuire"**! În privința Unirii Transilvaniei, poziția Romei era clară, de vreme ce îl considera doar „principele Valahiei"!

În replică, Mihai va începe să semneze în calitate de suveran al Ardealului și corespondența externă, ca scrisoarea de bun venit trimisă lui Bartholomeu Pezzen, la 7 mai 1600, cu specificația că a fost **„Dată în** TÂRGUL NOSTRU (subl. ns.) **Târgu Secuiesc"**.

XI. PREGĂTIREA POLITICO-DIPLOMATICĂ A CAMPANIEI MOLDOVENE

1. Eforturi pentru obținerea neutralității imperialilor

În timp ce marile puteri nu-și reveniseră încă de pe urma șocului provocat de îndrăzneala „valahului", iar în Moldova, adversarii săi declarați, Movileștii și fostul principe Sigismund Báthory, își strângeau rândurile sub scutul Poloniei, care, departe de mai lupta pentru o graniță la Dunăre, se temea că, prin desăvârșirea operei sale, Mihai va pretinde Pocuția și Podolia, cândva, prin dreptul feudal, teritorii românești, voievodul a trecut la acțiune mânat de dorința de a încununa efortul de unificare politică a spațiului românesc, de a pune bazele unui stat puternic, centralizat, capabil să-și cucerească și să-și mențină independența prin forța armelor, asemănător statelor Europei occidentale, guvernate de monarhii ereditare.

Fiind gata să apere Transilvania, în continuare, cu prețul vieții sale, pentru a împiedica o intervenție a trupelor lui Basta, el și-a justificat față de imperiali intervenția în Moldova prin atitudinea ostilă a Poloniei și a lui Ieremia Movilă, prin legăturile secrete dintre adversarii transilvăneni și Sigismund Báthory, refugiat aici. Convingerea Curții pragheze, de două ori ostilă, de a păstra neutralitatea pe timpul proiectatei campanii moldovene, avea să se dovedească însă o intreprindere extraordinar de dificilă, ce avea să-i solicite domnului multă abilitate și mult efort de imaginație.

Curtea pragheză își manifestase ostilitatea față de proiectata campanie din Moldova cât și față de intenția de aducere a moldovenilor la ideea unirii sub sceptrul lui Mihai încă din vara anului 1598, după cum, reiese din raportul comisarilor Ștefan Szuhai și Nicolae Istvánffy: **„Noi însă l-am făcut atent cu tot dinadinsul să nu pună la cale ceva contra Moldovei, după cum aveam poruncă de la Majestatea Voastră sacră. Iar el a răspuns că nu vrea să năruie Moldova, nu ea îl dușmănește pe el, ci** (să-l alunge) **pe Ieremia Movilă"**. De aceea, sarcina dificilă a domnului fusese, în perioada 1597-1599, aceea de a găsi pretexte plauzibile pentru Curtea de la Praga. Până la înscăunarea lui Andrei Báthory în Ardeal, cel mai plauzibil pretext îl constituiau, pentru Mihai, planurile, reale, desigur, ale cancelarului polon Jan Zamoyski, de a-l înlocui din domnia Țării Românești cu Simion, fratele lui Ieremia Movilă. După instalarea cardinalului principe, negând orice intenție de a-și spori posesiunile, domnul justifica acțiunea prin necesitatea de a scoate din luptă un aliat al Porții. Astfel, justificând recrutarea de cazaci, el îl încunoștiința pe Rudolf al II-lea că **„trebuie să-l alung cu forța pe acel voievod al Moldovei, ca dușman al creștinilor, nu pentru a-i cotropi țara și nici dintr-o lăcomie oarecare, dar ca să nu poată aduce o piedică în planul expediției în Turcia"**. Declarațiile nu puteau înlătura suspiciunile împăratului că Mihai ar urmări, de fapt, reconstituirea Daciei, mai ales că se știa la Praga că are în Moldova, ca și în cazul Transilvaniei, o puternică partidă locală, gata de acțiune, **„să-l alunge din țară** (pe Ieremia – n.n.) **și uniți cu moldovenii din țară, cu care are legături voievodul și uniți cu cazacii și cu oastea sa să treacă dincolo"**. De aceea, refugierea lui Sigismund Báthory în Moldova, cu gândul de a-și relua principatul, a fost pentru Mihai o excelentă ocazie de speculat. Noul pretext al

campaniei moldovene, era ideea de a devansa planurile lui „**Sigismund Báthory, care are de gând să atace din Moldova, ajutat de o mare armată de turci și de tătari; am socotit că trebuie să-i fie zădărnicită ocazia de a reuși** -îi reproduce cuvintele Pezzen – **înainte de a-și spori puterile. Acum îndreptăm o armată contra lui însuși, evident cu acel scop, ca Dumnezeu, sporindu-ne forțele, să împiedicăm la timp forța și avântul lui**". Teoria complotului polono-transilvano-moldo-otoman, menită să justifice ambele campanii, în Transilvania și în Moldova, prindea astfel, din nou, contur, la sfârșitul lui 1599.

2. Șantajul

Înarmată cu „date" privind un mirobolant complot și o apropiată invazie turco-tătară dinspre Moldova în sprijinul lui Sigismund Báthory, ca și cu declarația de „loialitate", solia română prezentă la Praga în ianuarie 1600, căuta, așadar, să obțină, în fapt, acordul împăratului pentru campania moldoveană. „Argumentele" plăsmuitei primejdii erau însoțite de un șantaj cât se poate de real, conținut de amenințarea voalată că „**dacă el** (Mihai – n.n.) **face pace cu sultanul, împăratul va fi silit să facă la fel**". În mod categoric, deși promitea că se va supune împăratului, Mihai revendica practic, întreg spațiul românesc „**toate teritoriile de la Marea Caspică, până la orașele Buda, Alba Iulia și Solnoc**". Curtea pragheză nu putea fi păcălită deoarece, nota un anonim sas, „**el se găsea în mare bănuială la Majestatea Sa imperială, că ar ține cu turcul, din care cauză nu i s-a acordat încredere**". Și aceasta pentru că cerea „**ca recompensă provincia Transilvania și orașele Oradea, Hust și Baia Mare, ca și alte localități limitrofe care să-i fie predate lui și fiului său cu drept ereditar. Pe lângă aceasta, trebuia să i se acorde toate bunurile și cinstirile**

pe care Majestatea Sa imperială le acordase lui Sigismund Báthory. În sfârșit, în al treilea rând, trebuia să i se promită că, în caz că ar cădea prizonier, va fi răscumpărat și că i se vor acorda 100.000 de florini în caz că va trebui să părăsească Transilvania". Pe de altă parte, ceea ce publicul avizat putea doar presupune, Curtea pragheză știa cu certitudine! Mihai încheiase deja, în secret, tratatul de alianță cu sultanul!

3. Sprijinul otoman

Campania din Transilvania se desfășurase cu acordul sultanului, care-i dăduse lui Mihai mână liberă și în privința Moldovei, acceptând deja tot ceea ce cerea, formal, domnul român, la Praga. Dovada, care avea să producă o apropiere secretă între Habsburgi și poloni, în fața primejdiei comune pentru interesele ambelor puteri, a fost furnizată regelui Poloniei, Zygmunt III Vasa (1587-1632) de însuși sultanul Mehmed III Adil (1595-1603), care îi scria, în februarie 1600: **„Cum Mihai, având de acum asigurată alianța din partea noastră și steagul dat de noi, ușor a ajuns să aibă oaste mai puternică, nețiinând seama nici de noi, nici de oastea noastră. Astfel, deci, s-a ajuns că, prin voința și sub privirea atotputernicului Dumnezeu, a înfrânt oastea lui Andrei Báthory, voievodul Transilvaniei; pe acesta însuși și pe mulți din însemnații lui domni bătându-i, a luat țara și domnia Transilvaniei și a adus-o sub puterea și în stăpânirea sa. Ajungând la aceasta, ne-a trimis, prin oameni de frunte și scrisorile sale, mărturisind gândul, închinarea și bună credința sa față de noi și de fericita noastră Poartă și rugând cu plecăciune ca noi, din îngăduința noastră, să-l iubim ca voievod al Transilvaniei și să-i dăm steag și cucă pentru această țară, iar fiului său așișderea Țara Muntenească. (...) Mai sus-numitul**

Mihai, prin solii săi, oameni de seamă, și prin scrisori, a jurat să păstreze buna credință, supușenie și obișnuita obligație. Atunci noi, privind cu îndurare cererea lui și îngăduindu-l sub milostenia noastră, i-am dat lui însuși steag și cucă și obișnuitele daruri pentru Țara Transilvaniei, iar fiului său Pătrașcu, de asemenea, i-am dat steag și i-am întărit cu privilegiile noastre în aceste țări".

Cât credit mai putea avea în ochii lui Rudolf al II-lea pretextul lui Mihai că va ataca Moldova pentru a dejuca așa-zisele pregătiri ale lui Sigismund și Ieremia Movilă, susținuți de Zamoyski, în condițiile în care, și regele Poloniei și domnul de la Iași fuseseră fățiș amenințați de sultan: **„de când va sosi la voi acest ceauș al nostru, Djafer, să fiți prieteni față de prietenii noștri, după pilda strămoșilor voștri și să fiți dușmani dușmanilor noștri, astfel că aceste două provincii și țări, atât pământul Transilvaniei cu voievodul său, cât și al Țării Munteniei cu voievodul Pătrașcu, precum și supușii și oamenii din amândouă aceste țări să fie lăsați în liniște în așa fel încât să nu porunciți să fie vătămați cu oaste, ba dimpotrivă, ca să se poată chivernisi fără nici o năpăstuire și în pace în țările lor; am poruncit ca și voievodul Moldovei și supușii lui să se poarte la fel față de aceia. Că o să faceți în acest fel, noi suntem siguri de aceasta".**

4. Acceptul, de nevoie al imperialilor

Se pune întrebarea de ce, la Praga, nu i s-a reproșat lui Mihai încălcarea acordurilor privind Transilvania? De ce s-a acceptat, practic, suveranitatea lui în provincie, acordându-i-se formal, pentru păstrarea aparențelor, titlurile de „locțiitor" al împăratului, „guvernator", „căpitan general"? De ce, în

loc să fie atacat de trupele lui Basta, i s-a permis să atace Moldova, fapt ce-i punea pe imperiali, teoretic suzeranii săi, în stare de război cu Polonia? Sigur, se poate afirma că Habsburgii făceau politică de anvergură planetară și că și-au dat acceptul pentru campania din Moldova, fie încredințați că Mihai va fi înfrânt și-și vor vedea rezolvată de la sine problema Transilvaniei, fie că, învingător, va fi ulterior lichidat și, astfel, toate cele trei țări române se vor regăsi sub autoritatea Imperiului Româno-german. Mai probabil însă au acționat astfel din teamă! Cel pe care unii istorici încearcă să-l prezinte drept un umil condottier, făcea el însuși politică europeană, nu în interes propriu sau al domniei Țării Românești, ci **„pentru gloria neamului său"** și **„a acelor romani din care socotesc că își trag obârșia"**, cum remarcau contemporanii săi care, potrivit relatărilor lui Eustachio Fontana **„în toate discuțiile lor publice sau particulare"**, îl priveau **„datorită marii valori pe care o demonstrează în aceste părți ale Europei"** ca pe un **„nou Alexandru Macedon"**. Exista deci teama de o răsturnare completă a situației geo-strategice, în eventualitatea întoarcerii armelor de către Mihai, alături de Poartă, împotriva Ligii „Creștine". Chiar și în condițiile în care s-ar fi mulțumit să rămână neutru, consecințele ar fi fost aceleași, datorită impactului psihologic asupra tuturor creștinilor din Europa, în cazul în care s-ar fi aflat că această neutralitate este binevoitoare față de sultan. O spun răspicat doi dintre adversarii săi din cadrul războiului de culise și al complicatului joc al diplomației europene. Astfel, la 14 decembrie 1599, Mihai Székely, agent imperial, căpitan comandant al cetății Satu Mare, atrăgea atenția că: **„Nici acesta din urmă** (Rudolf al II-lea –n.n.) **și nici un alt împărat roman n-au avut vreodată un asemenea slujitor, care să fi săvârșit cu atât de puține mijloace o victorie atât de zdrobitoare, pe de altă parte nu are și nu a avut**

niciodată un asemenea inamic cum va deveni el, dacă nu va ști să și-l mențină, căci el este viteaz și iute și izbutește să atragă pe osteni prin rapiditatea și generozitatea sa, iar dacă va avea și ajutorul împăratului turc, cine oare îi va putea ține piept?" Tot el insista, atrăgând atenția, prin consilierul curții, Johann Barwitius, la 5 ianuarie 1600, că, dacă Mihai nu va fi păstrat aliat cu orice preț, **„chestiunea transilvană nu va avea sfârșit bun"**: **„dacă îl menținem pe Mihai Voievod** (de partea noastră – n.n.) **atunci obținem ceea ce nici un împărat roman n-a mai avut vreodată, dacă îl pierdem, va fi o mare pierdere cum una la fel nu s-a mai văzut secole de-a rândul; căci el nu poate cere ceea ce nu i se poate oferi și nu i se poate oferi atât de mult pe cât este el în stare să ne dea nouă drept compensație – decât dacă ar avea încă o viață"**. În acord cu agentul sătmărean, Carlo Magno, transmitea din Alba Iulia, la 31 ianuarie 1600: **„cei de la curte nu știu să prețuiască marele noroc** (de a-l avea) **pe acest voievod (...) gata la orice"**.

Oricare ar fi fost planurile lor, cert este că, oficial, Habsburgii nu l-au putut împiedica pe rebelul domn român să declanșeze campania din Moldova. Cum însă perspectiva constituirii unui stat unic românesc, așa cum îl visa acesta, între Tisa și Nipru, Pocuția și Balcani, îi îngrozea în egală măsură ca și pe poloni, adversitatea lor reală i-a condus la angajarea noilor tratative secrete cu forțele ostile din Moldova, vizând readucerea lui Sigismund Báthory în scaunul princiar de la Alba Iulia.

5. Planul de campanie

Departe de a reprezenta așadar, o necesitate a războiului antiotoman al Ligii „Creștine", de care „condottierul" valah avea să profite, campania din Moldova se declanșa la 5 mai

1600, în interesul poporului român, având drept scop desăvârșirea procesului de unificare statală început în veacul XIV de domnia *„a toată Țara Românească"*. Între mari puteri adverse, Mihai Viteazul răsturnase fragilul echilibru geopolitic și întreaga strategie a *„războiului nemțesc"*, **beneficiind** în final, **de facto, de acoperire otomano-tătară și acționând împotriva intereselor hegemonice ale Europei catolice**. El a forțat în mod inteligent, calculat, cu abilitate diplomatică, destinul, atingându-și țelurile prin traducerea în practică a planurilor elaborate cu migală în anii precedenți. Conform acestora, ofensiva împotriva Moldovei trebuia să se desfășoare printr-o manevră pe linii exterioare, trei corpuri de oaste urmând să înainteze concomitent dinspre Brașov, prin pasul Oituz spre Târgu Trotuș (gruparea principală comandată de însuși domnul), dinspre Focșani spre nord pe văile Siretului și Bârladului (gruparea trimisă din Muntenia de Nicolae Pătrașcu) și dinspre Bistrița Năsăudului, asupra Sucevei (gruparea Baba Novac), în vederea încercuirii grupării principale adverse, cantonată în zona Bacău. Deși, la 10 aprilie, orașele transilvane au primit ordinul ca, în termen de 10 zile, contingentele lor cu muniția și proviantul aferente să fie gata de plecare, la 14 aprilie se răspândea deja vestea că **„pregătirile lui Mihai Vodă pentru campania din Moldova s-au terminat"**. Cu 28.000 de lupători, 20.000 pedeștri, 8 000 de călăreți și 24 tunuri el pornea la 26 aprilie spre Făgăraș. Întârzierea se datorase grupării Baba Novac, de circa 7 000 de luptători, pornită în marș forțat de la Lipova și ajunsă la Alba Iulia, pentru primirea misiunii de luptă, abia la 24 aprilie. După discuții cu juzii orașelor și nobilii însărcinați cu furnizarea proviantului, gruparea principală a pornit spre Brașov, unde era așteptată de solii din Polonia și Imperiul Otoman, iar la 3 mai a campat la Prejmer. Concomitent, cei 10.000 de oșteni

ai grupării de sud se concentrau la Focșani, în timp ce, de la agenții din Moldova veneau știri că reușiseră să determine să li se alăture cea mai mare parte a oștirii Moldovei, fiind sprijiniți de turci, tătari și țarul Rusiei, Boris Godunov, în caz de represalii din partea polonilor. De altfel, chiar în dieta Poloniei (9 februarie-2 martie), potrivit relatărilor iezuitului Petru Skarga, o partidă pro-Mihai, condusă de voievodul kievean Vasile de Ostrog, acționase în sensul blocării sumelor de bani cerute de cancelarul Zamyoski pentru pregătirea unei noi armate polone de invazie. La 5 mai 1600, toate cele trei grupări au început înaintarea vizând Suceava, Bacăul, Bârladul, Vasluiul și Iașii.

Pentru păstrarea secretului operațiilor și realizarea surprinderii, Mihai a răspândit vestea că, având sprijinul Porții, urmează să se revolte contra lui Rudolf al II-lea și să alunge garnizoanele lui Giorgio Basta din cetățile de margine ale Transilvaniei (Hust, Seghedin etc.). Totodată a trimis lui Ieremia Movilă printr-un sol secret (medicul elvețian Ioannis Muraltus) propuneri de alianță.

XII. MAI 1600, MOLDOVA. DESFĂȘURAREA CAMPANIEI DESĂVÂRȘIRII

1. Ofensiva strategică

Înaintarea a început așadar, simultan, la 5 mai 1600, forțele lui Ieremia Movilă, Sigismund Báthory și corpul polonez de sprijin urmând să fie complet încercuite, la răsărit de românii-cazaci și de tătari, spre sud de oastea munteană, spre munți de corpul principal comandat de Mihai și la nord de gruparea lui Baba Novac. Și, totuși, acestei din urmă direcții, cea mai importantă, Mihai îi destinase doar 7 000 de luptători, care urmau să dezvolte ofensiva prin Humor spre Suceava, unde se afla o grupare adversă de două ori mai numeroasă, de 13.000 de luptători, în mare parte poloni și mercenari unguri, nemți și secui, hotărâți să reziste. Să fi fost o eroare a lui Mihai Viteazul, atât de bine informat în general? Puțin probabil! Mai curând un calcul, domnul lăsând adversarilor posibilitatea retragerii spre Polonia pentru a avea justificarea ca, în urmărire pe teritoriul statului vecin, să ocupe și Pocuția, regiune în litigiu, revendicată ca făcând parte din domnia „a toată Țara Moldovei". Într-adevăr, în timp ce gruparea Nicolae Pătrășcu a înaintat fără probleme spre Bârlad, trimițându-și o parte din forțe pe valea Siretului, să joncționeze cu corpul principal de oaste la Bacău, Baba Novac a trebuit să evite Suceava și s-a îndreptat spre Iași, unde va ajunge la 19 mai.

2. Victoria

Mihai a pătruns rapid cu forțele sale prin pasul Oituz, a depășit râul Trotuș, realizând, la 7 mai, joncțiunea, lângă Bacău, cu corpul de sprijin trimis de fiul său. Aici se afla concentrată gruparea principală adversă, cu efective aproximativ egale cu ale sale, de circa 30.000 de luptători. Atacul a fost declanșat în ziua următoare, la orele 10 dimineața, bătălia luând sfârșit seara, când polonii și forțele celor doi principi, Ieremia Movilă și Sigismund Báthory au început retragerea. Din necesități de organizare, Mihai și-a fragmentat oastea în mai multe pâlcuri și trei coloane principale. Una a pornit în urmărirea inamicului, prin Baia, cealaltă, comandată de el însuși, a înaintat în lungul Bistriței spre cetatea Neamțului, care i-a deschis porțile, îndreptându-se apoi spre Suceava, iar cea de-a treia, cu banul Udrea, a înaintat pe Siret și pe valea Sucevei spre același obiectiv. Aici, oastea s-a reunit. Și tot aici, la insistențele lui Zamoyski, Ieremia Movilă a încercat o ultimă rezistență. Pe 15 mai, la primul atac, însă, 1 500 de moldoveni nu numai că au trecut de partea lui Mihai, dar au nimicit și un detașament de 400 de călăreți poloni care încercau să-i oprească, iar comandantul garnizoanei a deschis porțile. În calitate de nou pârcălab domnesc al cetății, secuiul Ioan Captury a depus jurământul de credință, semnificativ prin recunoașterea calității lui Mihai de domn al tuturor românilor: **„Mă jur (...) că voi fi drept și cu credință domnului meu, stăpânitorul și domnul Ardealului, Țării Românești și Moldovei"**. Bine informat asupra stării de lucruri din Moldova, istoricul englez contemporan Richard Knolles nota că locuitorii acesteia **„îl urau cumplit"** pe Ieremia Movilă care, **„pus în scaun de poloni, dar tributar turcului"** le impusese **„dări foarte grele"**, astfel încât s-au întrecut între ei, în a i se preda lui Mihai **„de îndată ce sosea"**.

În aceste condiții, forțele rămase fidele lui Ieremia și lui Sigismund s-au retras în mare grabă spre frontiera polonă.

3. Luarea Pocuției

În urmărire, călărimea lui Mihai a interceptat forțele adverse aflate în retragere spre Hotin, la vadul Sitnei de lângă satul Verbia, provocându-le, la 17 mai, pierderi atât de grele încât, după Cronica Buzeștilor, **„a rămas o movilă mare de trupuri pe acel loc"**. Asupra Hotinului, în care se închisese Ieremia Movilă, Mihai Viteazul a executat trei asalturi succesive, dar, după trei zile de asediu (18-20 mai), lipsindu-i artileria necesară, s-a hotărât să instituie blocada. Din ordinul său, două corpuri de oaste, de 7 000 și 3 500 de luptători, comandate de Baba Novac și, respectiv, Deli Marcu, au pornit pe urmele celorlalți fugari, în Pocuția, devastând-o și având drept obiectiv principal Snyatinul. Între 5 și 21 iunie, ei au controlat provincia, cu sprijinul **„a tot atât de mult popor"**, după cum aflăm din rapoartele către Zamoyski ale starostelui de Halici și Colomeea, Wlodek și substarostelui Zebrowski de Snyatin. În ceea ce-l privește pe Mihai, acesta **„s-a întors în Moldova, la scaun, la Iași"** nu înainte de a expedia, de sub zidurile Hotinului, două scrisori, la 20 mai. Data, trecută pe scrisori, marchează atât sfârșitul campaniei din Moldova, potrivit celei în care îi raportează lui Rudolf al II-lea, la Praga, victoria, cât și sfârșitul procesului de unificare statală, domnul informându-i pe bistrițeni că **„Moldova (...) am luat-o, astăzi e sub stăpânirea noastră"**.

XIII. O NOUĂ REALITATE PE HARTA EUROPEI -ȚARA UNICĂ A ROMÂNILOR, ȚARA PRINCIPELUI MIHAI

1. Mihai – domnul românilor

Pregătită încă din 1597, campania din Moldova, ca și aceea din Transilvania, nu a fost, așadar, un rezultat al vreunei conjuncturi externe favorabile. Manevrând între cei trei concurenți la hegemonia asupra spațiului românesc, Mihai și-a urmărit cu abilitate obiectivul, răsturnând situația strategică în cadrul „războiului nemțesc" printr-o întoarcere spre o alianță **de facto** cu Poarta, iar acest obiectiv a fost exprimat în documentul din 6 iulie 1600, semnat în calitate de **„domn al Țării Românești și al Ardealului și a toată Țara Moldovei"**. Planurile sale au fost cunoscute de adversari, dar nu au putut fi contracarate, fiind susținute din interior de **„prietenii săi"** din Transilvania și Moldova și de **„mult popor"** care l-a aclamat ca **„Tată"** în sensul de **„pater patriae"**. Desigur că faptele sale nu pot fi ridicate la nivelul de conștientizare a ideii de națiune din secolele XIX-XX, dar nici coborâte la modelul de percepție teritorială a stăpânirii unui feudal occidental din secolele IX-X, cu atât mai mult cu cât studiile serioase de sociologie istorică ale lui Henri Stahl au ridicat multe dubii asupra existenței unui feudalism autohton în spațiul românesc (excepție Transilvania, unde era de import) până la 1830. În veacul XVI, mentalul românesc nu diferea de cel al popoarelor

occidentale, existând dovezi suficiente pentru demonstrarea îndelungatei acțiuni politico-militare conștiente de a unifica **„Daciile, adică Transilvania, Valachia și Moldova"**, privite ca un întreg de agenții reginei Elisabeta I a Angliei la Poartă, în epoca lui Mihai, sub numele de **„blocul dacic"**. De altfel, nu istorici romantici din veacul trecut sau „naționaliști" și „criptocomuniști" contemporani, ci cronicari englezi ai epocii anunțau că Mihai a luat pe seama sa **„Bogdania pe care a alăturat-o Transilvaniei și Valahiei, el devenind prinț unic al acestor trei provincii"**, astfel încât **„cele trei țări vecine, Transilvania, Țara Românească și Moldova, cel mai sigur bastion al creștinătății și și cel mai expus furiei vrăjmașului comun au fost încă o dată unite (...) spre marele câștig al lumii creștine"**.

2. Izbânda conștiinței și voinței naționale

Contemporanii au remarcat că totul a fost făcut **„pentru gloria neamului"** și **„a acelor romani din care socotesc că își trag obârșia"**. Dacă declarațiile lui Mihai, **„bucuria și mulțumirea"** cu care a fost întâmpinat **„de către locuitori"** în Moldova și Transilvania nu conving, poate convinge gestul lui Daniel Szálasdi **nemeșul de origine valahă**, pe care vocea sângelui l-a făcut să trădeze la Șelimbăr, spre furia și disperarea cronicarului Szamosközy, sau cutremurătorul tablou descris de profesorul sas Mathias Miles (1639-1686): **„De îndată ce s-a răspândit zvonul despre victoria** (de la Șelimbăr -n.n.) **lui Mihai, numaidecât valahii din țara noastră s-au adunat și au atacat în taină și public moșiile și curțile nobililor și au ucis mulți dintre stăpânii lor, ca pe Francisc Tekei, comitele Turdei, Ladislau Boronkai și mulți alții; și aceasta, de fapt, din închipuirea visătoare că, având de acum înainte un principe din sângele lor, trebuiau și ei, mojicii, valahii să-i stăpânească pe nobili"**.

Explicația o dă, dovedind mai multă luciditate și mai mult bun simț decât numeroși istorici români contemporani nouă, profesorul Ioannis Bisselius (1601-1677), născut în anul morții lui Mihai: **„oare ce-i mai apropiat Transilvaniei decât valahul din vecinătate? (...) Care alt popor în afară de valahi, poate fi într-atât de asemănător și într-atât de plăcut transilvănenilor? Căci mai toți sunt de același sânge, de aceeași origine și de același nume: daci sunt unii și ceilalți"**.

3. Aria calomniei

Straniu este faptul că, astăzi, opera și personalitatea lui Mihai sunt negate pe baza calomniilor răspândite în epocă tocmai de adversarii unității și independenței românești, care au căutat să-l reducă la postura de „aventurier", „neloial", „jefuitor", neluându-se în seamă sesizarea obiectivă a celui mai prolific dintre informatorii Curții pragheze, Mihai Székely, care nu își putea permite să-și dezinformeze superiorii: **„Dacă ar îngădui Dumnezeu, stimate și iubite domn, să fie auzite și studiate vorbele și afirmațiile care circulă** (pe seama lui Mihai –n.n.) **și care nu ajung în cărți spre a fi citite** (nu ajungeau atunci, dar ajung astăzi grație „demitizatorilor" noștri -n.n.) **ar rezulta mai mult de 50 de cărți cu calomnii, căci ele sunt experimentate prin exercițiu zilnic și repetat, prin grija și iuțeala răspândirii lor, căci, unde există invidie, există și vrednicie"**.

Fie-ne deci și nouă îngăduit ca, în deplin acord cu „demascatul" agent Mihai Székely și cu blamații istorici „naționaliști", de la Nicolae Bălcescu la cei care mai cred astăzi în principiile „Historia-magister vitae" și „Historia sine ira et studio", să îngroșăm lista „mistificatorilor", considerându-l pe Mihai Viteazul, spre disperarea noilor ciocoi ai istoriografiei „românești", drept domnul care a

împlinit un veac de luptă pentru realizarea idealului scump al atâtor generații de români – UNIREA, desăvârșind-o prin campania declanșată la 5 mai 1600, campania din Moldova.

4. Eforturi de consolidare a României

Domn al ROMÂNIEI întregite, Mihai a încercat să-și consolideze poziția, trimițând solii imperialilor, cu declarații de loialitate și propuneri de continuare a războiului antiotoman și Poloniei, pentru evitarea conflictului, argumentând că existența statului său ca tampon între Republică și Imperiul Otoman ar fi în avantajul acesteia. Fapt semnificativ, același tip de cerere, vizând recunoașterea stăpânirii sale ereditare, cel puțin între Nipru și Tisa, în schimbul alianței politico-militare, Mihai a adresat-o pe rând Rusiei, prin Petru Armeanul, la 20 noiembrie 1599, Poloniei, la 9 ianuarie 1600, otomanilor, în decembrie 1599-ianuarie 1600 și susținătorilor lui Ieremia Movilă la 10 mai 1600.

Polonilor le promitea sprijin împotriva germanilor și Rusiei, lui Boris Godunov sprijin împotriva Poloniei și tătarilor iar Porții -ieșirea din Ligă și sprijin secret, argumentându-le importanța existenței statului român unificat ca tampon între puterile catolice și „Casa Islamului".

Deși documentele au fost publicate, fiind la îndemâna tuturor, în volumul I al colecției „*Mihai Viteazul în conștiința europeană*" și puteau fi consultate, punerea lor în lumină, în cadrul manifestărilor programului de cercetare „*Mihai Viteazul – 400*", ne-a atras „*indigniri viforoase*" din partea celor pentru care politica nu este rațiune și interes de stat ci sentiment și servilism față de puternicii efemeri ai planetei. În epoca lui Machiavelli, Mihai Viteazul a fost „Il Principe", fiind gata să promită și să înșele, să lupte loial sau să trădeze pentru că era un soldat al interesului neamului său, nu al

vreunei pseudocauze creștine. Din fericire, un izvor spaniol inedit, pus în valoare de colegul nostru dr. Eugen Denize, vine să ne confirme ipotezele privind conflictul lui Mihai cu Europa catolică de expresie germană, fireasca sa duplicitate politico-diplomatică pusă în slujba interesului național și premeditata sa ucidere din ordinul Curții pragheze. Este vorba despre cronica lui Antonio Fajardo y Acevedo, prezentată de dr. Eugen Denize în comunicarea „*Imaginea lui Mihai Viteazul în Spania. Noi izvoare*" și publicată de noi în volumul „*Călugăreni -400*" (Editura Briliant, București, 1996), din care reproducem:

"Cardinalul Bathory, cu o armată de treizeci de mii de oameni, a intrat în provincia pe care i-a cedat-o însuși Sigismund și a fost acceptat ca principe de cea mai mare parte a nobilimii. Dar peste puțin timp a fost atacat de valahi, cu o armată mai puternică, în apropiere de orașul Sibiu și, începând lupta, cardinalul a fost înfrânt și ucis. ȘI PĂRÂNDU-I-SE ÎMPĂRATULUI CĂ VALAHUL NU ERA PREA SIGUR ÎN ACEASTĂ PROVINCIE (subl.ns.), **deoarece era grec** (ortodox -n.n.) **și trăise mult timp printre turci**, RECONSIDERÂNDU-I ACȚIUNILE ȘI SUB PRETEXTUL DE A-L AJUTA, L-A TRIMIS ÎN TRANSILVANIA PE GHEORGHE BASTA CU O PUTERNICĂ ARMATĂ PENTRU A GUVERNA PROVINCIA. ACEST LUCRU L-A NEMULȚUMIT PE VALAH CARE SPERA ca, pentru serviciile sale, SĂ OBȚINĂ INVESTITURA CA PRINCIPE AL TRANSILVANIEI ȘI SĂ O UNEASCĂ CU VALAHIA, **vechiul său principat și**, DE ACEEA A SCHIMBAT TABĂRA ȘI A ÎNCEPUT SĂ CAUTE DIN NOU SPRIJINUL TURCILOR ȘI, PENTRU A NU DA DE BĂNUIT ÎMPĂRATULUI, NICI POLONILOR ȘI NICI PRINCIPELUI MOLDOVEI, SE PREFĂCEA PRIETENUL

TUTUROR. DAR ÎNTRE TIMP SCRIA LA CONSTANTINOPOL CERÂND AJUTOR ȘI PROMIȚÂND TURCILOR SĂ LE CEDEZE TOATE CELE TREI PROVINCII. SCRIA ÎMPĂRATULUI CĂ ESTE GATA SĂ APERE TRANSILVANIA PENTRU EL, POLONILOR CĂ O PĂSTREAZĂ PENTRU EI, PRINCIPELUI MOLDOVEI CĂ DOREA SĂ ÎNCHEIE O ALIANȚĂ CU EL ÎMPOTRIVA ORICUI I-AR FI AMENINȚAT. (subl. ns.). **Scrisorile trimise la turci au fost capturate de Basta, care le-a trimis împăratului. Din această cauză**, CONSILIUL IMPERIAL A HOTĂRÂT SĂ-L ÎNDEPĂRTEZE PE ACEL OM, CEEA CE S-A ȘI FĂCUT MAI TÂRZIU PRIN EXECUTAREA SA (subl. ns). **El a fost ucis de un servitor fidel al lui Basta pe când stătea la masă și mânca**".

Dintre toți vecinii, sultanul și hanul nu numai că au acceptat expectativa în fața acțiunilor sale ofensive, dar și recunoașterea stăpânirii sale între Nipru și Tisa, ca monarh ereditar. Și aceasta în condițiile în care, chiar în timpul tratativelor din iunie 1600, la ordinul său, un corp de oaste condus de raguzanul Deli Marcu lua în stăpânirea Bugeacul și nordul Dobrogei.

Nonintervenția otomană confirma previziunile agentului Mihai Székely, făcute la 14 decembrie 1599: **„Mihai Voievod pretinde guvernarea (...) și Majestatea Sa imperială romană** (Rudolf al II-lea -n.n.) **trebuie să reflecteze preamilostiv că împăratul turc spune lui Mihai Voievod că nu numai Transilvania, ci tot ceea ce el va cuceri, fiind în serviciul aceluia (Rudolf al II-lea – n.n.) trebuie să-i rămână lui, cu condiția să se supună împăratului turc și se îndepărteze de M.S. imperială romană**".

România devenise, grație geniului și curajului său o realitate pe harta Europei începutului de veac XVII. Pentru

a o consfinţi, Mihai a convocat dieta generală pentru 20 iulie la Alba Iulia, aceasta devenind capitala statului român unificat.

O *„adunare generală“* *„ca să fie împlinite cele ce vor părea că ţin de treburile ţării"*, deoarece *„în temeiul vremii de acum, ni s-au ivit treburi şi schimbări în starea lucrurilor"*. Alături de *„fruntaşii ţării"*, din fiecare localitate trebuiau să vină *„bărbaţi ce au putere prin autoritatea lor cât şi prin ştiinţa lucrurilor"*, desemnaţi de comunităţi ca *„să hotărâm cât mai bine asupra celor care vor părea că aduc cel mai mare folos salvării noastre publice"*.

De asemenea, la 2 august 1600 Mihai îi atenţiona pe Habsburgi, prin intermediul lui David Ungnad că, aflând „că turcul voieşte din nou să asedieze Oradea... **„noi înşine avem de gând să asediem Oradea ca să putem să-l îndepărtăm de acolo** şi SĂ REDOBÂNDIM TOATE CELE DE LA HOTARE CE ŢIN DE TRANSILVANIA (subl. ns.). În mod subtil, scrisoarea se încheia cu un vers din Vergilius (Bucolica, III, 93), sugerând că domnul tuturor românilor ştia ceea ce Europa catolică îi pregătea: **„Şarpele pândeşte aici, în iarbă"**.

Într-adevăr, *„şerpii“* pândeau, cu viclenie, momentul de neatenţie sau slăbiciune, neavând curajul să-l acuze deschis pe noul „Alexandru Macedon“.

5. Mihai – Eroul simbol al Unirii

„**Numele voievodului** – nota istoricul umanist Ioannis Bisselius – **câştigă prin aceasta o măreţie şi o celebritate de neînchipuit, care îl răspândi peste toată faţa pământului încât toată lumea era plină de acest nume"**. Pentru poporul român, identificându-se cu opera sa, el a devenit din acest moment, potrivit caracterizării făcute de istoricii români Dimitrie Onciul şi Grigore Tocilescu

„reprezentantul marelui ideal de unire" rămânând **„pururea eroul național al tuturor românilor, simbolul de unire a fraților despărțiți de vitrega soartă și de vecinii cotropitori"**. Într-adevăr, putem afirma, asociindu-ne concluziei lui Nicolae Iorga că **„după 1600 nici un român n-a mai putut gândi unirea fără uriașa lui personalitate, fără paloșul sau securea lui ridicată spre cerul dreptății, fără chipul lui de o curată și desăvârșită poezie tragică"**!

În contextul războiului care a însângerat Europa la cumpăna secolelor XVI-XVII, rolul politic și militar al lui Mihai Viteazul, primul voievod român care s-a intitulat **„domn al Țării Românești, al Ardealului și a toată Țara Moldovei"** a fost de netăgăduit. Pentru geniul său militar, alianța i-a fost disputată de toți membrii taberelor aflate în conflict. Cărturari și potentați de pretutindeni i-au analizat și descris cu uimire faptele, insistând asupra calităților sale de conducător de oști, diplomat și abil om politic. Adversarii au încercat să-i estompeze meritele, reducându-l la simpla condiție de căpitan mercenar, asemeni albanezului Giorgio Basta, aliatul său de circumstanță, pentru că dragostea sa fierbinte de patrie i-a înspăimântat; în spatele propagandei răuvoitoare însă, analizându-i cu luciditate personalitatea, au ajuns la concluzia că reprezintă un adversar de temut al oricăror planuri expansioniste în spațiul românesc, ce nu poate fi anihilat decât prin asasinat. Cum altfel ar fi reușit să scape **„Majestatea Sa Cezaree"**, Rudolf al II-lea, de omul care constituia o stavilă în calea ambiției sale de a-și aroga, dacă nu coroana „Daciei" unificate, măcar titlul de suzeran al „Daciilor", de rivalul pe care înșiși agenții săi i-l descriau astfel: **„... se vede în adevăr în făptura lui că este făcut de la natură pentru război. El cunoaște și este informat foarte bine cu privire la diversele căi care duc împotriva inamicului, particularitățile locale de acolo, șiretenia și**

stratagemele inamicului, momentul oportun pentru un atac de succes. El are o calificare excelentă și nu are pereche în aceste țări. Tot astfel cum și în războiul de acolo împotriva turcilor, el este un mare general, lăsându-i în urmă pe toți". Românii, în schimb, l-au nemurit în legendă, așezându-l pentru totdeauna în fruntea galeriei marilor bărbați de stat și comandanți de oști care și-au pus talentul și viața în slujba celor mai nobile idealuri ale poporului -independența și Unirea. Sintetizând expresia sentimentului național față de făuritorul statului unitar românesc centralizat și independent, Nicolae Bălcescu avea să afirme cu mândrie și dragoste, în numele generației sale și al celor viitoare că numai rostirea numelui lui Mihai „**ar fi în stare să ridice în inima românului scânteia patriotismului pentru ca să-l entuziasmeze și să-l facă a muri luptându-se sau a triumfa**"!

ÎN LOC DE EPILOG – EUROPA UCIGAȘĂ

Domn unic al celor trei țări române, Mihai a încercat să impună recunoașterea Unirii pe plan internațional, reluând propunerile tentante făcute suveranilor vecini.

Întreaga sa abilitate diplomatică nu a reușit însă să înlăture animozitățile create la Curtea din Praga, ale cărei planuri expansioniste în spațiul românesc și Balcani se vădeau compromise, așa cum compromise erau drepturile otomane de suzeranitate și speranțele Poloniei de a-și extinde hotarul la Dunăre. Intrigile de la Constantinopol, pregătirile militare ale cancelarului polon Jan Zamoyski, demersurile ambițiosului general Basta, ale iezuiților și comisarilor imperiali pe lângă împăratul Rudolf al II-lea, se grefau pe ura neîmpăcată și teama pe care o resimțeau magnații unguri, majoritatea români ungurizați prin catolicizare, deci trădători, credincioși principiului **„ubi bene, ibi patria"**, din Transilvania, față de mult denigratul „valah", conducător de geniu al unui popor văduvit de drepturi în propria sa țară.

Coalizarea dușmanilor săi interni (nobilimea ungurească) și externi, declarați sau din umbră, a reușit să compromită realizările principelui Mihai, opera de excepție a poporului român care, înconjurat de trei mari puteri ce-i amenințau de veacuri existența, având de înfruntat exploatarea unei mari nobilimi străine în Transilvania, izbutise, prin utilizarea tuturor forțelor și resurselor sale, să-și traducă idealul în faptă.

Atacat de armata polonă condusă personal de cancelarul Jan Zamoyski, care, în luna septembrie 1600 ocupa Moldova, trădat de magnații unguri și aliatul lor, generalul imperial Giorgio Basta, pierzând bătăliile de la Mirăslău (18-19 septembrie), Bucov și Curtea de Argeș (septembrie-noiembrie 1600), viteazul principe a fost nevoit să-și părăsească țara, să poarte tratative și să realizeze, în condițiile vasalității impuse de Curtea imperială, o nouă înțelegere cu împăratul Rudolf al II-lea (5 martie 1601).

Reintrat în Transilvania ca aliat al generalului Basta, el a încercat să-și refacă pozițiile dar țelurile sale erau de acum cunoscute și posibilitatea realizării lor dovedită, ceea ce i-a înspăimântat pe Habsburgi care, văzându-și scopul atins – înfrângerea nobilimii ungurești insurgente și a lui Sigismund Báthory, revenit în țară ca principe vasal Poloniei – l-au eliminat brutal prin asasinatul de pe Câmpia Turzii, la 9/19 august 1601, în momentul în care **„afurisitul de Mihai cel foarte viclean și rău“** – potrivit caracterizării, nu lipsită de admirație a pașei de Erlau – prin victoria de la Guruslău (3/13 august 1601) și alungarea polonilor din Muntenia de către poporul ridicat la luptă sub flamura Buzeștilor, redevenea domn al Țărilor Române.

Era limpede că Habsburgii care dominau, prin Imperiul Româno-german, Europa și prin ramura spaniolă, Lumea Nouă, coastele Africii și Indiile Orientale, aspirând la dominația universală, nu puteau tolera așa ceva. Edificarea României știrbea gloria Occidentului și periclita interesele germano-catolice! În fața spectrului Unirii românilor, care redobândea contur, Europa germano-catolică a recurs la soluția extremă, deja verificată în practică. În urmă cu 50 de ani, când urmașii lui Petru Rareș, cel care aproape fusese „rex Daciae“ în anii 1529-1534 și 1542, complotaseră pentru alungarea ocupantului german din Transilvania, un „Basta“

al epocii, generalul mercenar Castaldo a executat un ordin similar, recurgând, prin intermediari, la crimă, pentru a împiedica Unirea românilor. Lui i-au căzut victimă, rând pe rând, George Martinuzzi, guvernatorul Transilvaniei (17 decembrie 1551, Vințul de Jos), Ștefan Rareș, domnul Moldovei (1 septembrie 1552, Țuțora), Iliaș Rareș fost domn al Moldovei (1546-1551), devenit sangeacbey de Silistra, creierul complotului „unionist", asasinat la Brusa (1553), , mama sa Elena ucisă la Iași (1553), Constantin Rareș, cel de-al treilea frate, otrăvit la Stambul (1 aprilie 1554), dintre toți „complotiștii" scăpând cu fuga (16 noiembrie 1552) doar cumnatul Rareșeștilor, Mircea Ciobanul, domnul Munteniei (1545-1552, 1553-1554, 1558-1559).

După 50 de ani, albanezul Giorgio (Gjerj) Basta, ajuns general imperial, a primit de la Praga, oraș al Cehiei cotropite și capitală **de facto** a Imperiului Romano-german, în fața aceleiași primejdii a Unirii românilor, un ordin identic! Cine l-a dat?... rămâne o enigmă! Puțin probabil să fi fost chiar Rudolf al II-lea, un bonom înclinat mai curând spre metafizică, alchimie și ocultism, decât spre politică! Probabil fratele său, arhiducele Matthias, care nu va ezita să-l declare nebun și să-l pună sub tutelă, luându-i toate prerogativele (25 aprilie 1607) și reprezentantul ocultei catolice, adică al papalității, iezuiților și bigotismului nobilimii conservatoare europene, Bartholomeu Pezzen. Cert este că albanezul Basta, umilă slugă, nu putea acționa de capul lui împotriva învingătorului de la Guruslău, la data aceea comandant imperial investit chiar de Rudolf cu autoritate în Transilvania!

Primind ordinul, Basta și-a chemat în cortul său căpitanii credincioși, în noaptea de 8/18 august 1601. A invocat, potrivit raportului trimis la 25 noiembrie 1601 de către contele Lelio Arrivabene, ambasadorul Mantovei, către ducele său Vincenzo I Gonzaga ("*Relationi delli succesi*

seguiti in Transilvania dopo la battaglia"), raport descoperit în „Arhiva Gonzaga", păstrată la „*Archivio statale di Mantova*", abia în 1993 și pus în valoare de Nicolae Ghinea, declarația pe care i-ar fi făcut-o Mihai în aceeași zi. După Gurăslău, lăsându-și trupele să se odihnească 2 zile, Basta, separându-se pe neașteptate de Mihai, a pornit în marș forțat spre Cluj pe care l-a ocupat făcând „ordine". Mihai l-a urmat fără a intra însă în oraș de care s-a apropiat doar „**la o leghe depărtare**". Apoi brusc, Basta s-a deplasat la Turda unde a avut o întrevedere scurtă cu capii învinșilor, magnații Pancratiu Senniey, Bornemisza etc. Mihai l-a urmat, rămânând în afara orașului dar s-a deplasat personal în după-amiaza zilei de 8/18 august, pentru a discuta problemele legate de continuarea campaniei la cartierul general al „aliatului" său. S-ar fi certat violent deoarece Basta i-ar fi interzis să mai treacă prin „foc și pară" „terenurile" și în special, „bisericile și morile" magnaților unguri, în timp ce Mihai voia să-i pedepsească socotindu-i trădători. La argumentul lui Basta că provincia aparține împăratului, care o voia neatinsă, Mihai i-ar fi replicat că „**Majestatea Sa nu avea ce face cu această provincie**" pe care „**nu o va putea ține**". Această declarație ca și înștiințare lui Mihai că va pleca a doua zi spre Făgăraș „**cu 300-400 din călăreții săi**" pentru „**a-și recupera soția și fiul**" reținuți în cetate, l-ar fi alarmat pe Giorgio Basta care, având puteri discreționare și-ar fi convocat principalii complici -coloneii „Zachali" și Pezzen. Inițial ar fi decis ca Mihai să fie convocat la consiliul ce urma să aibe loc a doua zi dimineața unde să fie arestat de către oamenii lui Pezzen. Luând însă în calcul că urma să fie părăsit de trupele de „haiduci" (omologii de pe Tisa ai „cazacilor"), care declarau că se întorc la casele lor și că, în superioritate numerică Mihai putea să-i taie căile de retragere, deplasându-se nu la Făgăraș ci la bazele sale de la Maitin

(lângă Satu Mare) ar fi decis, potrivit contelui Arrivabene să recurgă imediat la execuție, sub acuza de trădare, misiune încredințată infanteriei valone a colonelului Schorffstan, solicitând voluntari pentru asasinat. Căpitanii companiilor de mercenari din Țările de Jos s-au oferit. Astfel, emis în capitala cehă a Imperiului Romano-german, în interesul Europei germano-catolice, transmis unui renegat albanez, ordinul a fost executat de mâini valone. Numele celor care au pătruns în dimineața zilei de 9/19 august 1601, ca ștafete în cortul lui Mihai, lovindu-l prin surprindere, cu lașitate, sunt cunoscute dar nu merită popularizate pentru a nu păta imaginea și istoria cavalerismului francez și flamand. Se cuvine însă amintit, în numele adevărului istoric, faptul că, primul care a reacționat, încercând să-l apere cu trupul său pe domnul tuturor românilor, *„primind patru răni de la cruzii valoni, dintre care una foarte adâncă și periculoasă în ceafă, lângă gât"* a fost **„Ludovic Rákóczy, comandantul pedeștrilor unguri"** (Nicolae Istvánffy) ai cărui urmași, Gheorghe Rákóczy I (1630-1648) și Gheorghe Rákóczy II (1648-1660) ajunși principi ai Transilvaniei, vor căuta să materializeze, alături de domnii Munteniei și Moldovei, „ideea dacică", visul lui Mihai Viteazul, în epoca instaurării unei Noi Ordini în Europa pe baza echilibrului de forțe (1618-1659). Astfel **„căzu trupul lui cel frumos ca un copaciu** – plângea cronica munteană – **pentru că nu știuse, nici să înprijelise sabia lui cea iute în mâna lui cea vitează, și-i rămase trupul gol în pulbere aruncat, că așa au lucrat pizma încă de la începutul lumii, că pizma a pierdut pe mulți bărbați fără de vină ca acesta"**.

Pentru comanditari, asasinatul s-a dovedit inutil, potrivit mărturiilor aceluiași agent englez Barton: **„datorită morții sale poporul dorește și mai puțin să accepte protecția Împăratului, temându-se de el mai mult decât de sultan"**.

Astfel, Unirea, realizată sub sceptrul Viteazului, a fost ucisă odată cu acesta prin intervenția armată și uneltirile puternicilor vecini, în primul rând Habsburgii și Polonia. Nu însă și ideea unității, devenită ideea-forță a întregii societăți românești!

Prin moarte, viteazul principe care s-a impus Europei ca unul dintre cei mai valoroși comandanți de oști ai epocii, a devenit un simbol al luptei poporului român pentru libertate și unitate! Victoriile sale pe câmpul de luptă, încununarea cu succes a programului său politico-militar prin înfăptuirea Unirii principatelor române în anii 1599-1600, au pătruns în conștiința românilor ca un îndemn la acțiune! Pentru veacurile care au urmat, veacuri de frământată istorie, de necontenită luptă a națiunii române pentru împlinirea și apărarea idealului său, figura sa legendară, potrivit caracterizării marelui istoric român Nicolae Iorga -a devenit port-drapelul apărătorilor patriei și al revoluționarilor români, modelul urmat de toți aceia care și-au dedicat viața reîmplinirii operei sale, înfăptuirii pentru eternitate a României -stat al tuturor românilor, liberi și stăpâni în hotarele strămoșilor lor!

ABREVIERI

AARMSI	–	Analele Academiei Române – Memoriile Secțiunii Istorice, București.
AII – „A.D. Xenopol"	–	Anuarul Institutului de Istorie „A.D. Xenopol", Iași.
AIINC	–	Anuarul Institutului de Istorie Națională din Cluj, Cluj, Sibiu.
ANUAR– ISOSIM	–	ANUAR. Studii de politică de apărare, teorie, doctrină, artă și istorie militară. Institutul de Studii Operativ– Strategice și Istorie Militară, București, 1996.
ANUAR – ISPAIM ANUAR.	–	Studii de politică de apărare și istorie militară. Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară, București, 1997.
GMR	–	Gândirea militară românească. Revista teoretică a Ministerului Apărării Naționale, București.
LÎP	–	Lupta întregului popor, București.
MI	–	Magazin Istoric, București.
RA	–	Revista Arhivelor.
RAI	–	Revista de Istorie.

RI	–	Revista Istorică, Vălenii de Munte, Iași, București.
RIM	–	Revista de Istorie Militară.
RIM SI	–	Revista de Istorie Militară. Special Issue.
RRH	–	Revue Roumaine d'Histoire, Bucarest.
SISEE	–	Studii Istorice Sud– Est Europene, București, I/1974.
SMIM	–	Studii și Materiale de Istorie Medie.
„Studii"	–	Studii. Revista de Istorie, București.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

Anastasiu, Alexe, *Bătălia de la Călugăreni, 1595*, ed. a II– a, București, 1928.

Andreescu, Ștefan, *O „pace prefăcută" la Dunărea de Jos. Tratativele transilvano-muntene cu Poarta din anii 1597-1598*, în RI, 1994, 5,nr. 11-12.

Andreescu, Ștefan, *Restitutio Daciae. Relațiile politice dintre Țara Românească, Moldova și Transilvania în răstimpul 1526-1593*, București, 1980; Ibidem III, *Studii cu privire la Mihai Viteazul (1593-1601), București, 1997.*

Andreescu, Ștefan, *Un „memoriu" al lui Mihai Viteazul puțin cunoscut*, în SMIM, 13/1995.

xxx *Archiva istorică a României*, ed. B.P. Hașdeu, t I/1-2, t II, Bucuresci, 1865, t III, Bucuresci, 1867.

Atanasiu, Victor, *Mihai Viteazul. Campanii*, București, 1972.

Bălcescu, N., *Scrieri militare alese*, București, 1957.

Bogdan, I., *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul și Țara Ungurească în sec. XV și XVI*, București, 1905.

Brătianu, G.I., *Origines et formation de l'unité roumaine*, Bucarest, 1943.

xxx *Călători străini despre țările române*, II-IV, București, 1970-1972.

xxx CĂLUGĂRENI -400, (*București, Călugăreni, Giurgiu, 11-13 august 1995), Lucrările Colocviului științific național cu participare internațională*, Coordonator, Lt. col. Mircea Dogaru, ed. Briliant, București, 1996.

Ciachir, Nicolae, Bercaru, Gheorghe, *Diplomația europeană în epoca modernă*, București, 1984.

Ciorănescu, Al., *Documente privitoare la istoria românilor culese din arhivele din Simancas*, București, 1940.

Columbeanu, Sergiu, *Acțiunile navale ale lui Mihai Viteazul pentru stăpânirea Dunării*, în RdI, t 28, nr. 4/1975.

Constantinescu, Radu, *Lupta pentru unitate națională a țărilor române, 1590-1630, Documente Externe*, București, 1981.

Corfus, Ilie, *Documente privitoare la istoria României culese din arhivele polone. Secolul al XVI-lea*, București, 1979, *Secolul al XVII-lea*, București, 1983.

Corfus, Ilie, *Intervenția polonă în Moldova și consecințele ei asupra războiului cu turcii*, în RI, 4/1975.

Corfus, Ilie, *Mihai Viteazul și polonii* , București, 1938.

Costin, Miron, *Opere*, ed. P.P. Panaitescu, București, 1958.

Crăciun, Ioachim, *Cronicarul Szamosközi și însemnările lui privitoare la români, 1566-1608*, Cluj, 1928.

Crăciun, Ioachim, *Dietele Transilvaniei ținute sub domnia lui Mihai Viteazul (1599-1600)*, București, 1939.

xxx Cronica Buzeștilor, în *Literatura română veche*, II, ed. G. Mihăilă și Dan Zamfirescu, București, 1969.

xxx *Cronicari munteni*, ed. M. Gregorian, I-II, București, 1961.

xxx *Cronici turcești privind țările române. Extrase I. Sec. XV-mijlocul sec. XVII*, București, 1996; *II. Sec. XVII-începutul sec. XVIII*, București, 1979; III, București, 1980.

Decei, Aurel, *Documente din arhivele Vaticanului privind anul 1595*, în RA, 1/1967.

Decei, Aurel, *Istoria Imperiului otoman până la 1656*, București, 1978.

Demeny, Ludovic, Cernovodeanu, Paul, *Relațiile politice ale Angliei cu Moldova, Țara Românească și Transilvania în secolele XVI-XVII*, București, 1974.

Denize, Eugen, *Imagini spaniole ale domniei lui Mihai Viteazul*, în RI, SN, T 1, 5/1990.

Denize, Eugen, *Relațiile țărilor române cu Spania în Epoca lui Mihai Viteazul*, în AII-„A.D. Xenopol", Iași, XXVIII, 1991.

Dogaru, Mircea, *Bătălia de la Călugăreni*, în LÎP, 4(6), 1985.

Dogaru, Mircea, *De la Esculeu la Alba Iulia. Un mileniu de istorie românească în cronistica și istoriografia ungaro-germană*, București, 1993.

Dogaru, Mircea, locotenent-colonel dr., *Fenomenul militar în epoca Renașterii românești*, în ANUAR -ISOSIM, 1996.

Dogaru, Mircea, *Michael the Brave*, în RIMSI, 1992.

Dogaru, Mircea, *Muntele și miracolul românesc*, București, 1995.

Dogaru, Mircea, locotenent-colonel dr., *Semnificația politică a actului turcirii lui Iliaș Rareș (1546-1551)*, în ANUAR -ISPAIM, 1997.

Dogaru, Mircea, Zahariade, Mihail, *History of the Romanians*, București, 1997.

xxx *Doi cântăreți greci ai lui Mihai Viteazul; Stavrinos și Palamed*, ed. N.I. Simache și Tr. Cristescu, 1943.

Feneșan, Costin, *Documente medievale bănățene (1440-1653)*, Timișoara, 1981.

Filitti, I.C., *Din arhivele Vaticanului, II, Documente politice 1526-1788*, București, 1914.

Filstich, Johann, *Tentamen historiae Valachicae (Încercare de istorie românească)*, București, 1979.

Gemil, Tahsin, *Relațiile Țărilor Române cu Poarta Otomană în documente turcești, 1601-1712*, București, 1984.

Ghinea, Nicolae, *Una relazione mantovana sull'assassinio del principe romeno Michele Il Bravo*, în RRH, t. XXXII, nr. 3-4/1993.

Giurescu, C.C., *Transilvania în istoria poporului român*, București, 1967.

Goldenberg, S., Șchiopu, V., *Înainte și după Guruslău*, în „Studii", 30, nr. 6/1977.

Göllner, Carol, *Despre aparatul diplomatic al lui Mihai Viteazul*, în AIINC, IX /1966.

Göllner, Carol, *Faima lui Mihai Viteazul în Apus. Broșuri contemporane*, în AIINC, VIII, 1939-1942, Sibiu, 1942.

Guboglu, M., *Crestomație turcă. Izvoare narative privind istoriei Europei Orientale și Centrale (1263-1683)*, București, 1978.

Gyulai, Paul, *Noi documente și interpretări noi de documente privind artileria și un atelier de turnat tunuri în timpul lui Mihai Viteazul*, în „Apulum", 7/1968.

Halic, Bogdan, *Considerații asupra acțiunilor imagologice desfășurate de Mihai Viteazul*, în „Muzeul Național", XIII/2001.

Halic, Bogdan, *Relația tipar politic -model domnesc în Țara Românească a secolelor XIV-XVI*, în GMR, 1998, 9, nr. 3(9)/1999.

Halic, Bogdan, *Război și economie în epoca lui Mihai Viteazul*, în GMR, Nr. 4(10)/1999.

Hudiță, I., *Recueil de documents concernant l'histoire des pays roumains tirés des archives de France, XVI-e et XVII-e siècle*, Jassy , 1929.

Hurmuzachi, Eudoxiu, *Documente privitoare la istoria românilor*, II Supliment 1, București, 1885; III București, 1900; III 1-2 București, 1894, 1897; IV 1, București, 1982; VIII, București 1894; N, București, 1900; XII, București, 1903; XIII, București, 1909; XV 1, București, 1911.

Iancu, Anca, *Știri despre români în izvoare istoriografice sârbești (sec. XV-XVII)*, în SISEE, I, 1974.

Ionașcu, Ion, *Mihai Viteazul și boierii trădători. Puncte de vedere*, în MI, II, nr. 1/1968.

Ionașcu, Ion, Bărbulescu, Petre, Gheorghe, Gheorghe, *Relații internaționale ale României în documente (1368-1900)*, București, 1971.

Ionașcu, Ion, Bărbulescu, Petre, Gheorghe, Gheorghe, *Tratatele internaționale ale României (1354-1920)*, București, 1975.

Iorga, Nicolae, *Documente nouă, în mare parte românesci, relative la Petru Șchiopul și Mihai Viteazul*, Bucuresci, 1898.

Iorga, N., *Istoria armatei românești*, București, 1970.

Iorga, N., *Istoria lui Mihai Viteazul*, București, 1968.

Iorga, N., *Scrisori de boieri. Scrisori de domni*, Vălenii de Munte, 1931.

Iorga, N., *Un nou izvor cu privire la Mihai Viteazul și Radu Șerban*, în AARMSI, s. III, t XII, mem. 9, Extras, București, 1931.

xxx *Istoria militară a poporului român*, II-III, București, 1986-1987.

xxx *Istoria României. Transilvania. I*, Cluj-Napoca, 1997.

xxx *Istoria Țării Românești. 1290-1690. Letopisețul Cantacuzinesc*, ed. C. Grecescu, D. Simonescu, București, 1960.

Knolles, Richard, *The General History of the Turkes*, London, 1603.

Lăzărescu, George, Stoicescu, Nicolae, *Țările Române și Italia până la 1600*, București, 1972.

Maxim, Mihai, *Țările române și Înalta Poartă*, București, 1993.

Mehmet, M.A., *Documente turcești privind istoria României, I, (1417-1774)*, București, 1976.

Mehmet, M.A., *Istoria turcilor*, București, 1976.

xxx *Mihai Viteazul*, București, 1975.

xxx *Mihai Viteazul. Culegere de studii*. Red. coord. Paul Cernovodeanu și C-tin Rezachievici, București, 1973.

xxx *Mihai Viteazul în conștiința europeană, 1. Documente externe;2. Cronicari și istorici străini. Secolele XVI-XVIII. Texte alese; 3. Istoriografia străină din secolul al XIX-lea. Texte alese*, București, 1982-1984; *4. Relatări și presă*, București, 1986; *5. Mărturii*, București, 1990.

Murgescu, Bogdan, *Aspecte financiare ale acțiunii politico-militare a lui Mihai Viteazul*, în RIM, 3/1994.

Murgescu, Bogdan, *Câteva observații pe marginea datoriilor domnilor Țării Românești și Moldovei în 1594*, în RI, nr. 3-4, 1995.

Neagoe, Manole, *Mihai Viteazul*, Craiova, 1976.

Neculce, Ion, *Opere. Letopisețul Țării Moldovei și O samă de cuvinte*, ed. G. Ștrempel, București, 1982.

Nistor, Ion, I., *Campania lui Mihai Viteazul în Pocuția*, București, 1943.

xxx O istorie a lui Mihai Viteazul de el însuși, în „Literatura română veche. 1402-1647", ed. G. Mihăilă și Dan Zamfirescu, II, București, 1989.

Panaitescu, P.P., *Mihai Viteazul*, București, 1936.

Randa, Al., *Pro Republica Christiana*, Acta Historica, T III, Monachii, 1964.

Sârbu, Ion, *Istoria lui Mihai Vodă Viteazul, domnul Țării Românești*, ediție D. Mioc, Timișoara, 1976.

Simonescu, Dan, *Cronica lui Balthasar Walter despre Mihai Viteazul în raport cu cronicile interne contemporane*, în SMIM, III/1959.

Spontoni, Ciro, *Historia della Transilvania*, Veneția, 1638.

Stahl, H. H., *Studii de sociologie istorică*, București, 1972.

Stoica de Hațeg, Nicolae, *Cronica Banatului*, Timișoara, 1981.

Ștefănescu, Șt., *Bănia în Țara Românească*, București, 1965.

Tappe, E. D, *Documents concerning Rumanian history from the British Archives (1427-1601)*, London the Hague, Paris, 1964.

Tocilescu, Gr., *534 documente slavo-române din Țara Românească și Moldova privitoare la legăturile cu Ardealul. 1346-1603*, București, 1931.

Tomasi, G., *Delle guerre et rivolgimenti del regno d·Ungaria e della Transilvania*, Veneția, 1621.

xxx Umanistul *Nicolaus Olahus (Nicolae Românul) (1493-1568), Texte alese*, ed. I.S., Firu, C. Albu, București, 1968.

Ureche, Gh., *Letopisețul Țării Moldovei*, ed. P.P. Panaitescu, București, 1958.

Veress, Andrei, *Campania creștinilor în contra lui Sinan Pașa* din 1595, București, 1925.

Veress, Andrei, *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești*,București, I, 1527-1572, 1929; II 1573-1584, 1930; III, 1585-1592, 1931; IV, 1593-1595, 1932; V, 1596-1599, 1932; VI, 1600-1601, 1933.

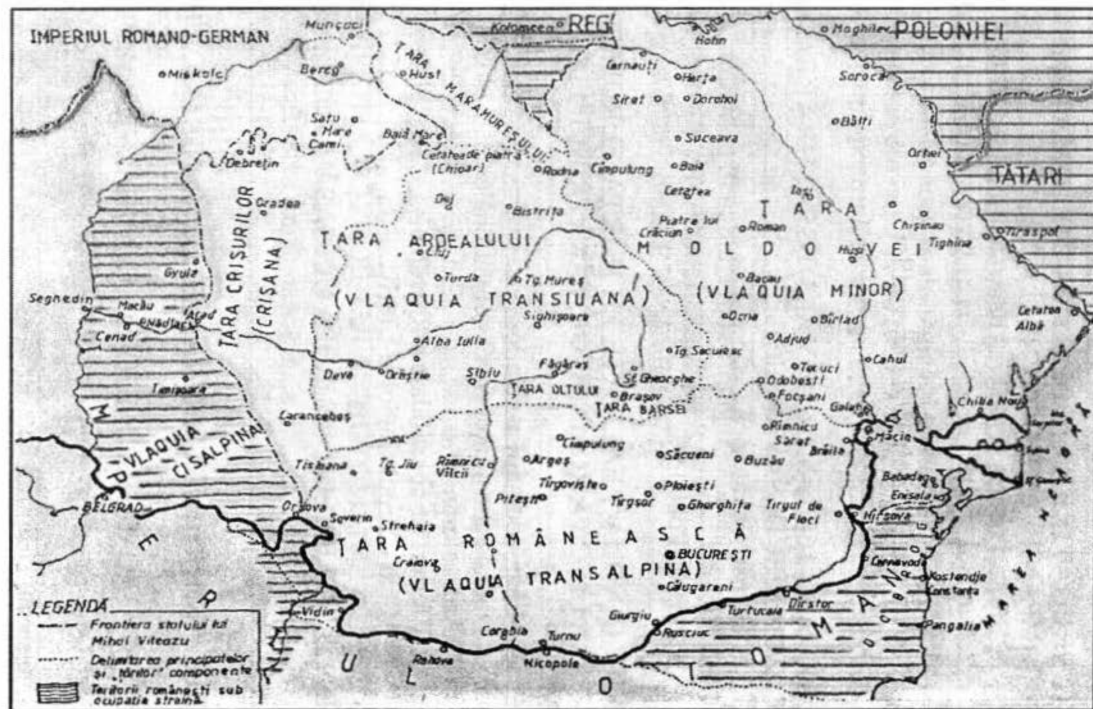
Veress, Andrei, *Epistolae et acta Jesuitarum Transylvaniae temporibus principum Bathory (1571-1631)*, I-II, 1911, 1913.

Vergatti, Radu Ștefan, *Populație. Timp. Spațiu. Eseu asupra demografiei istorice universale*, Brăila, 2004.

Zagoriț, Constantin, *Călugărenii subt o nouă înfățișare*, Ploiești, 1940.

CUPRINS

ROMÂNIA ÎN EPOCA LUI MIHAI VITEAZUL

ÎN COLECȚIA „AMINTIRI DESPRE NOI" (ADN):

AU APĂRUT:

1. MIRCEA DOGARU, **NECUNOSCUȚII „HOREA", „CLOȘCA" ȘI „CRIȘAN"**, 2003.
2. MIRCEA DOGARU, **ROMÂNII ȘI „MAGHIARII" ÎN „GRĂDINA MAICII DOMNULUI"**, 2003.
3. ROZSA GOTLIEB, **KATIȚA. PRINȚESA GHETTOULUI**, 2003.

ÎN CURÂND:

Mircea Dogaru, „U CRAINA" (LA MARGINE) SAU DRAMA ROMÂNILOR RĂSĂRITENI.

APARIȚIA

acestei lucrări nu ar fi fost posibilă fără sprijinul moral și material oferit de următorii prieteni cărora autorul le mulțumește pe această cale:

– ing. VIOREL ANTON, director AZOCHIM– Călugăreni

– ing. FLORIN AVRAM

– av. VALENTIN DINESCU, senator (PRM) de TIMIȘ

– ing. RĂZVAN DRĂGULEȚ

– dr. CONSTANTIN GĂUCAN, senator (PRM) de PRAHOVA, președintele clubului Istoricilor „NICOLAE IORGA" – Vălenii de Munte.

– ing. FLORIN GEORGESCU, director MICRO TOP– București.

– DOINA JALEA, jurnalist, SRR.

– ing. TUDOREL NIȚULESCU, director AFICO S.A.

– Prof. ADRIAN POPA redactor– șef al revistei „Călugărenii lui Mihai Viteazul"

– ing. dr. CORNEL PURCĂREA.

– SEPTIMIU ROMAN, jurnalist, SRR.

– ing. SABIN STAMATESCU și „LIGA CULTURALĂ FIII GORJULUI".

– BILAL WEHBE.

REDUCERE 10 %

pentru orice carte comandată pe adresa editurii

Titlu/Autor	Preţ (lei) preţul conţine TVA	Număr exemplare comandate
MAGIA ÎNALTĂ – Paul Ştefănescu	30,00	
SOLDAŢII ULTIMEI ŞANSE – Ion Aramă	6,90	
VÂNĂTOARE DE HOŢI – Tudorel Butoi	6,90	
PREŢUL TĂCERII – Olimpian Ungherea	9,90	
EXISTĂ ŞI FEMEI CARE MINT?! – Tudor Negoiţă	6,90	
SPIRITISMUL – Paul Ştefănescu	30,00	
JOCURI HAZLII PENTRU COPII – Colectiv	3,50	
JOCURI INTELIGENTE PENTRU MICI ŞI MARI – Raluca Mocanu	3,50	
TRATAT UNIVERSITAR DE PSIHOLOGIE JUDICIARĂ – Tudorel Butoi-Severin	30,00	
AGONIA – Olimpian Ungherea	9,90	
FEMEI UCIGAŞE – Tudorel Butoi-Severin	12,90	
PUMNUL DE FIER – Dan Gîju	14,90	
CRIMINALI ÎN SERIE – Tudorel Butoi-Severin	12,90	
MISTERELE TEMPLULUI MASONIC – Olimpian Ungherea	25,00	
REŢETA GLORIEI – Olimpian Ungherea	30,00	
CLUBUL COCOŞAŢILOR – Olimpian Ungherea	30,00	
PARAPSIHOLOGIE – Paul Ştefănescu	25,00	
GHIDUL PRACTIC – creşterea şi îngrijirea copilului – Laurenţiu Cernăianu	14,90	
NOPŢI SÂNGERÂNDE – antologia crimelor celebre – Ioan Sântea	14,90	
ZODIA CAPULUI DE MORT – Dan Gîju	25,00	
RĂZBOIUL SPIONILOR (I) – Colectiv	27,52	
ROMÂNII şi TÂLHARII ROMEI – Mihai Ungheanu	45,00	
BĂTĂLIA PENTRU ROMÂNIA – Mircea Dogaru	15,00	

În plină epocă de negare oarbă a tot ceea ce am fost și suntem, ne-am hotărât, de-acolo, de pe „marginea drumului", unde ne-a aruncat, între timp, nu Istoria, ci „ocupantul" și slugile sale, să-l redăm națiunii române, prin prezentul volum, pe Mihai Viteazul cel adevărat (despuiat de imaginea mistificată de precursorii „integratorilor" de astăzi), într-o Europă germano-catolică, programatoare, ca de obicei, a noului și apropiatului viitor dezastru continental, pe bărbatul politic, pe omul de arme și diplomatul care a îndrăznit să gândească și să lupte pentru înfăptuirea Unirii, ca nici un alt român, în integralitatea spațiului etnogenetic al poporului nostru.

MIRCEA DOGARU

973-86638-9-x

PHOBOS
PUBLISHING HOUSE
WORD KEEPER

14.99